

17-20. YÜZYIL MEZAR TAŞLARINDA BEKTAŞİLİK*

BEKTASHISM ON THE TOMBSTONES OF 17th TO 20th CENTURIES

HALİT ÇAL**

Öz

Bu yazı ile bir mezar taşının Bektaşilik içinde ele alınmasını nelerin sağlayacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’de, Balkanlardaki önemli Bektaşi tekkelerinin hazirelerindeki mezar taşları hakkında bazıları oldukça nitelikli değerlendirmeler yapılmıştır. Aralarında yöntem ayrılıkları olması ve bir tekkedeki örneklerin incelenmesi, kapsayıcı bir sonuca ulaşamama sonucunu doğurmuştur. Bu makale ile yayımlar, tezlerde yer alan bütün örneklerle dayalı tek bir yöntemle göre genel bir değerlendirme ilk defa yapılmıştır. Gövde, başlık, teslim taşı gibi biçime ve yazılardaki Bektaşilikle ilgili ifadelerle dayalı genel sonuçlar ilk defa ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bektaşilik-Alevilik ve yeniçeri ocağı ilişkileri her durumda kolayca ayırtılmayacak kadar iç içedir. Bektaşiler için olduğu kadar Alevi ve yeniçeri mezar taşlarını ayırmada da sıkıntılar çöktür. Bu yüzden Alevi ve yeniçeri mezar taşlarını konu kapsamına almadık. Veri kütüğümüze girdiğimiz 48870 (39218 baş + 9652 ayak) mezar taşından yazıları, başlık-teslim taşı gibi şekil unsurlarıyla Bektaşiliği gösterilen 488 örnek (432 baş, 56 ayak) belirledik. Bektaşi tekkeleri-türbelerinde gömülmelerine karşılık bu unsurların olmadığı mezar taşlarını da kapsam dışı bıraktık. Bu döküm aynı zamanda Bektaşi hazirelerindeki mezar taşlarının önemli ölçüde Türkiye geneli ile aynı özellikleri taşıdığı sonucunu da verdi. Örneğin Merdivenköy Kırklar Haziresindekilerin tamamı, Rumelihisarı Tekkesi’ndekilerin yüzde yetmişinde Bektaşilik bağı yoktur. Buna karşılık bir tarikat adı olmayan, yalnızca ehli beyt, Kerbela gibi Bektaşiler kadar Halveti, Mevlevi, Nakşibendi, Sadi, Sümbüli tarikatları mezar taşlarında da bulduğumuz ifadeler yer alanlardan Bektaşi hazireleri dışındaki 60 (49 baş, 11 ayak) tanesi liste sonunda belirsizler olarak verilmiştir. Mezar taşları 1604-1945 yılları arasından olduğu için tarihi 17-20. yüzyıllar ile sınırladık. Örneklerimizi, tekke düzenine göre, derviş, baba gibi tekke görevlileri ve tekke dışında asker, memur, esnaf ve yakınlarından oluşan tekke bağlıları olmak üzere iki ana kümede ele aldık. 432 baş taşından kırklar dışında 234 tanesi (%54) görevliler, 195 tanesi (%45) görevlilerin yakınları, bağlılar ve yakınları için yapılmıştır. Bektaşiliği kesin saydıklarımızda 24 gövde tipi, 2 dilimli elifi, 4 dilimli edhemi ve 12 dilimli hüseyini olmak üzere 3 ana kümede 18 başlık tipi belirledik. Başlıklılar %72,5 gibi yüksek bir orandadır. “Hu, hu dost, ya hu” gibi ifade kalıplarının oranı %40,1’dir, ancak bu kalıplar Mevleviler gibi diğer tarikatlarda da görülür.

Anahtar Kelimeler: Mezar Taşı, Bektaşi, Başlıklar, Teslim Taşı, Bektaşilik İfadeleri.

Abstract

With this article, it has been tried to determine what will enable a tombstone to be handled within Bektashism. In Turkey, some highly qualified assessments have been made about the tombstones in the graves of important Bektashi lodges in the Balkans. The fact that there were differences in method among them and the examination of the examples in a dervish lodge led to the inability to reach an inclusive conclusion. With this article, a general evaluation has been made for the first time according to a single method based on all the examples in the publications and theses. For the first time, general results based on the form such as the body, the headgear, the *teslim* stone and the expressions related to Bektashism in the inscriptions have been tried to be put forward. Bektashism-Alevism and Janissary quarry relations are so intertwined that they cannot be easily separated in any case. There are many difficulties in separating Alevi and Janissary tombstones as well as for Bektashis. For this reason, we did not include the Alevi and Janissary tombstones in the scope of the subject. We identified 488 specimens (432 heads, 56 feet) that were shown as Bektashism with their inscriptions from the 48,870 tombstones that we entered in our data log, and visual elements such as headgear and teslim stone. Although they are buried in Bektashi lodges - tombs, we have excluded the tombstones without these elements. This data also gave the result that the tombstones in Bektashi burials had the same characteristics as the general ones in Turkey. For example, all of those in Merdivenköy Kırklar Graveyard and seventy percent of those in Rumelihisarı Lodge do not have Bektashi ties. On the other hand, 60 (49 heads, 11 feet) excluding Bektashi burials which are given at the end of list, which do not have a sect name and have expressions that we find only on the tombstones of the Bektashis such as *Ahl al-Bayt*, *Karbala*, as well as the *Khalwatī*, *Mawlawī*, *Naqshibandī*, *Sa’dī*, *Sümbülī* sect tombstones. Since our examples are from the years 1604 to 1945, our date limit was the 17th to 20th centuries. We have handled our examples in two main clusters, according to the lodge order, as dervish and father dervish officers, and dervish lodge followers, consisting of soldiers, civil servants, shopkeepers and their relatives, apart from the lodge. Apart from the 432 head stone fractures, 234 (54%) were made for officials, 195 (45%) were made for the relatives, dependents and relatives of the officials. When we consider Bektashism as certain, we have identified 18 title types in 3 main clusters: 24 body types, 2-sliced *elifi*, 4-sliced *edhemi* and 12-sliced *hüseyini*. The titles are as high as 72.5%. The rate of expression patterns such as *hu, hu dost* (friend), *ya hu* is 40.1%, but these patterns are also seen in other sects such as the *Mawlawī*.

Keywords: Tombstone, Bektashi, Headgears, Submission Stone (*teslim taşı*), Expressions of Bektashism.

* Geliş Tarihi/Received: 22.05.2022, Kabul Tarihi/Accepted: 30.07.2022, DOI: <https://doi.org/10.34189/hbv.104.027>.

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, E-mail: halit.cal@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-9541-4350>.

Giriş

Bu yazının sorusu, bir mezar taşını nelere göre Bektaşilik kapsamına aldığımız, gövde ve başlık tipleri, semboller ve yazılarında Bektaşilere özel kalıplar olup olmadığıdır. Mezar taşlarından yazıları, başlıkları ve teslim taşları ile Bektaşilikle bağı kurabildiklerimizi belirlemeye çalıştık. Elmalı Abdal Musa Tekkesi (Karaçağ, 2011), İstanbul'da Rumelihisarı Şehitlik Tekkesi (Kut - Eldem, 2010), Şahkulu Tekkesi (Bacque-Grammont vd., 1991), Karyagdı Tekkesi (Yüksel, 2005), Hacı Bektaş Veli Tekkesi (Bayrakal, 2011), İzmir Şemsi Baba Tekkesi (Öztürker, 2013), Denizli Dediği Sultan Tekkesi (Beyazıt - Beyazıt, 2014), Makedonya Harabati Baba Tekkesi (Demir, 2016) gibi önemli Bektaşî tekkelerindeki mezar taşları ile ilgili nitelikli araştırmalar yapılmıştır. Ancak aralarında yöntem değişiklikleri vardır ve bir tekkedeki örnekler incelendiği için bütüne dayalı tipler belirlenememiştir. Yazımızda, bütün örnekler aynı yöntemle değerlendirilerek mezar taşı, başlık tipleri belirlenip bunların yüzyıllara ve tekkelere göre durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu yazıda, aslında ulaşılabilen örnekler temelinde bir tarih sınırı yoktur. Ancak 13-15. yüzyıllar için bir mezar taşının neye göre Bektaşî sayılacağı konusu oldukça belirsizdir. Aslan, ejder gibi figürlü olanlar, sonradan Bektaşilik içinde eriyen Babai, Haydari, Kalenderlik ve Bektaşilik inanç dünyası ile ilişkilidir. Bu ortamın bu yüzyıllarda yaygın olduğu da açıktır. Birge'nin (1991, 30-31) aktardığı, Babinger'in 2. Keyhüsrev'in Alevi olduğu görüşünü Köprülü'nün kabul etmediğini ancak sultanın Hz. Ali ve 12 İmam bağlısı şeyhlere saygı duyduğu görüşü, dönemin anlayışı hakkında fikir vermektedir.

Ancak bu dönemin mezar taşlarında Bektaşilik ile açık yazılı bağ kurulamıyor. Evliya Çelebi'nin, Şeyh Nusret'in Hacı Bektaş ile Anadolu'ya gelenlerden olduğu bilgisine göre (Maden, 2013, 101), Tokat Zile Şeyh Nusret Türbesi içindeki 14. yüzyıldan olabilecek tarihsiz 3 mezar taşını (Çal, 1987) ve dışındaki 1375, 1384 tarihliilerini (Hanoğlu, 2021, 680-682) Bektaşilik içinde ele almak gerekir. Ancak bu baş taşlarında Bektaşilikle ilgili bir şey yoktur. İkizkenar ve dilimli tepelikleri, Hacı Bektaş Veli Müzesindeki üstü iki eğimli sanduka, yazısız ve tarihsiz üst yüzü üç dilimli sanduka, 14-15. yüzyılların yaygın tipleridir (Çal, 2020a).

Yine 1425, 1441, 1490 yıllarından Bursa'daki 3 örnekte (Güven, 1995, Bu. Kat. 6, 17, 28) 12 İmam'ın adı, Bektaşilikle açık bağ kurmaya yetmemektedir. 1425 tarihliisinin tüccara ait olması, İran ve Şiiliği de gösteriyor olabilir. Anadolu Kızılbaş Türkmenlerine 19. yüzyılda Alevi denilmeye başlanması, Alevi teriminin İran Şiiilerinde Hz. Ali soyundan gelenler için kullanılması da (Melikoff, 1993, 25) bu görüşü desteklemektedir. Aksaray'da Haydar bin Hüseyin el Alevi'nin 1365 tarihli (Konyalı, 1974, 1534) baş taşına¹ da bu gözle bakılabilir. Van Gevaş'ta Sitti Zeynep'in (14. yüzyıl) baş taşındaki "*el-Aleviye, binti Seyyide evlad-ı Resul*" yazısındaki (Uluçam, 2000, 35) Hz. Ali soyundan gelme iddiası açıktır. Bektaşî bağlısı Sait Efendi Baba'nın baş taşındaki (1825) "*ehl-i ikrar-ı tariki Alevi*" ifadesi (sıra nu: 157), Kızılbaş yerine benimsenmiş olabilir.

Bu nedenlerle ve şimdilik 16. yüzyıldan bir örnek bulamadığımız için yazımızın tarih alt sınırını 17. yüzyıl olarak belirledik. Cumhuriyet döneminden az sayıdaki geleneği sürdürenleri de katınca, üst sınırimız 20. yüzyıl oldu.

¹ Aksaray Müzesindeki 14-15. yüzyıl mezar taşları içinde olabilir.

Diğer bir sıkıntı, Bektaşî tekkelerindeki her mezar taşının Bektaşîlik içinde mi sayılacağı konusudur. Bektaşî tekkelerindeki mezar taşlarından yazılarında Bektaşîlikle ilgili ifade olmayanları, başlık, teslim taşı vb. yoluyla biçim bağı kurulamayanları yazı kapsamına almadık. Bu çerçeve, konu bütünlüğü bakımından sorundur. Bu kişiler Bektaşîliğe gönül verdikleri için bu tekkede gömülmüş olmalıydılar. İçlerinde baba-dedelerin yakınları da vardır. Bektaşîlikle ilgili özellikler yok diye bu mezar taşları kesinlikle Bektaşîlik dışındadır denilemez. Ancak yazı başlığımızdaki “Mezar Taşlarında Bektaşîlik” vurgusu bilerek seçilmiştir. Bu mezar taşlarının, bir tarikat bağı olmayan kişilerin mezar taşlarından farkı yoktur. Bunları almak, bir genel mezarlıkta aynı biçimdeki örneklerin hangilerinin Bektaşî sayılıp sayılmayacağı sorununa yol açacak, mezar taşlarında Bektaşîlik ile ilgili özellikleri belirlemeyi oldukça güçleştirecekti. Biz yalnızca Bektaşîlik bağını kurabildiklerimizi alarak, bir mezar taşında neleri görürsek o mezar taşının bir Bektaşîye ait olduğunu anlayabiliriz konusunda kesin ölçüler ortaya koymaya çalıştık. Az sayıda da olsa yine bir Bektaşî tekkesinde olmasına karşılık yazılarından başka bir tarikat bağlısı oldukları anlaşılan kişilerin mezar taşlarına da yer vermedik.

Önemli Bektaşî tekkelerindeki toplam sayının ne kadar olduğunu, bunların kaç tanesinin gereken özellikleri taşımadığı için yazımıza almadığımızı belirttik. Bu da aynı zamanda Bektaşî tekkelerindeki mezar taşlarının hangi oranda bütünüyle Bektaşî olmayan kişilerin mezar taşlarıyla aynı özellikleri taşıdığını ortaya koydu.

Üçüncü olarak yazıdaki ifadeler, başlık-teslim taşı gibi Bektaşîlik bağı olmasına karşılık “masum, tıfl” gibi kelimelerden çocuk olduğu anlaşılanların durumudur. Bu, anası babası Bektaşî olan çocukların da Bektaşî mi sayılacağı sorusunu getirdi. Osmanlı döneminde evlenme yaşının kızlarda 14-15 yaş diliminde olabildiği düşünüldüğünde evlenmiş bir kişinin bir tarikata da girebilmesi gerekir. Ancak yaş belirtilmediği durumlarda bu ifadelerle dayalı kesin bir yaş söylemek zordur. Bu yüzden sözünü ettiğimiz unsurlarla Bektaşîlik bağı kurulanları yazımıza aldık. Bursa’da Bezzaz İbrahim’in eşi ve “gonca gül” ifadesine göre 14-15 yaşlarında olabilecek Şükriye Hanım için daha küçük çocuklara yakışan “peder, valide ve zevcinin eğlencesi”denilmesi (Öcalan - Mermutlu, 2016-1, 449), 38 aylık Emin Nail Efendi’nin tarik-i kadiriyyeden olduğunun belirtilmesi (Sürün, 2006, 91), bu konudaki güçlüğü gösteriyor.

İstanbul Şahkulu Tekkesinde Derviş Mehmet’in oğlu Fethullah’a (1802) validesinin hasret kalması, çocuk olduğunu düşündürürken, açıkça Bektaşî tarikatından olduğu belirtilmiştir.

Yalnızca ehl-i beyt, Kerbela, Hüseyin, tarikat-ı nazenin gibi diğer tarikatlarca da kullanılan ifadeler olan, bunların dışında başlık, teslim taşı gibi Bektaşîliğin şekil unsurlarının bulunmadığı örnekler vardır. Bunlardan Bektaşî tekkelerindekileri listemize koyduk. Genel mezarlık, cami veya başka tarikat hazirelerinde bulunanları ise, bu ifadeler daha çok Bektaşîlerde görüldüğü için listemizin sonunda belirsizler olarak ayrıca verdik.

1. Alevi ve Yeniçeri Mezar Taşlarının Alınmama Gerekçesi

Konuyla ilgili verilerdeki çeşitlilik yüzünden yazının bütününde uygulanacak bir yöntem belirlemek oldukça sıkıntılı oldu. Bunların başında gelenlerden biri Alevi-Bektaşî ayrımıdır. Başlık, teslim taşı gibi görsel unsurlar ile Bektaşîlikle ilgili

yazılar olduğunda ayırım kesinleşiyor. Ancak başlık-sembollerin olmadığı, yazılarda Ali, Hüseyin, Kerbela, zülfikar gibi iki kesimin de kullandığı ifadelerde bu ayırım yapılamıyor. Bu yüzden köylerde bu ifadelerin olduğu örneklerle, açıkça Bektaşî olduğu yazılmadıkça, Aleviliği yazımız kapsamına almadığımız için yer vermedik. Örneğin, “Tahtacı” denilen İzmir Bayındır Yakapınar köyündeki 190 baş ve 118 ayak 308 mezar taşında (Karaçağ, 2016, Güçlü, 2013), Tunceli mezar taşlarında genellikle doğrudan Bektaşîlikle ilgili yazı-biçim ve sembol yoktur. Araştırmaları sırasında Alevilerin İ. Melikoff’a (1993, 57), kendileri ile Bektaşîler arasında seçim yapması gerektiğini söylemeleri, Kızılbaşlardaki dedeliğin babadan oğula geçişi (yol evladı-bel evladı) gibi konular (Selçuk, 2021) bu ilişkideki sorunları göstermektedir.

Yeniçerilik ile Bektaşîlik ilişkisi konusu, tarikat gibi bireysel seçime dayalı bir bağın kurumsal bir ilişkiye dönüşmesi vb. konularda oldukça tartışmalıdır. Yeniçerilik kaldırıldığında, Bektaşî tekkelerinin de kapatılması, bu ilişkinin devlet bakımından oldukça ciddiye alındığını gösteriyor. 18. yüzyıl başında Edirne Şeyh Mehmet Halife Tekkesinde yemek geliri olmadığı için 41. Bölük odabaşısının Edirne gümrüğünden aldığı 27 akçelik ulufesi Tekkeye aktarılmıştır (Maden, 2012, 60).

Yeniçerilik-Bektaşîlik bağı oldukça özeldir. Yeniçeriler için Hacı Bektaş Veli pirdir. Ocağa giren her yeniçeri, Hacı Bektaş yoluna bağlılık yemini eder (Selçuk, 2021, 28). Sofralarında, ulufe alırken niyaz duruşunda, savaşta gülbanklarında Bektaşîlik bağı görülür. Yeniçeri kahvehanelerinde bir Bektaşî babası bulunur. Her yeniçeri olana verilen tezkirede Hacı Bektaş Veli’nin adı yazılıdır (Noyan, 1998, 144-146). 16. yüzyıl ortasında sekiz dervîşi ile miralay rütbeli bir Bektaşî babası 99. Orta’da görevlendirilmiştir (Maden, 2016, 18). İstanbul Karaağaç Tekkesi babası bu göreve getirilirdi (Yılmaz, 2015, 108). Ancak bu ilişkinin sorunlu yönü, Yeniçeriliğin isteğe bağlı olmamasına karşılık Bektaşîlik, diğer tarikatlar gibi bireyin seçimine bağlıdır. Başka bir tarikatta görülmeyen bir biçimde yeniçeriliğin Bektaşîlik ile kurumsal bağı vardır. Bu durum, her yeniçerinin Bektaşî sayılıp sayılmaması konusunu öne çekmektedir. B. Noyan da (1998, 143) aynı pire bağlılıklarına karşılık her yeniçerinin “usûl ve töreni ile ayin-i cem görerek” Bektaşî olmadığını yazmıştır. Yeniçeri, Bektaşîleri kendisine yakın görür ancak doğrudan Bektaşîlik bağılı değildir (Soyyer, 2005, 74).

Zaman içinde yeniçerilerin 196 ortasından yalnız 33 tanesi Bektaşîliğe bağlı kalmıştır (Noyan, 1998, 159). İstanbul’daki 2 yeniçeri kışlasında 5 Bektaşî tekkesi vardı ve yeniçeri kılıç kuşanma törenini 66. Orta’nın Bektaşî babası yürütmektedir. Kahvehane açma hakkı yalnızca emekli yeniçerilere verilir ve bu kahvelerde Bektaşî babasının özel yeri vardır (Soyyer, 2005, 70, 71). Eskişehir Seyid Gazi Tekkesinde her yıl yapılan büyük törenlere yeniçeriler ve acemi oğlanlarının katılımı, bazı tekkelerin başına emekli yeniçerilerin atanması, ocak kaldırılırken Bektaşî tekkelerinin çoğunun kapatılmasına gerekçe olarak yeniçeriler ve Bektaşîlerin yeni tekkeler ve vakıflar kurarak fesat çıkarmalarının gösterilmesi (Yılmaz, 2015, 109, 110, 130) ilişkinin çapını ortaya koymaktadır. Bunun yanında Evrenosoğulları ve Hacı Bektaş Veli Tekkesinde kitabesi olan Malkoçoğulları gibi Rumelideki önemli akıncı beylerinin Bektaşîliği, ordu ile bağın yalnızca yeniçerilerle sınırlı olmadığını gösteriyor. Buna karşılık Mimar Sinan başta olmak üzere yeniçerilerin Hacı Bektaş Ocağında yetiştiklerinin vurgulandığı, maaş defterlerinde yeniçerilerin Hacı Bektaş dervîşleri olduklarının yazıldığı, bir yeniçeri ocağa girdiğinde yoldaşlarına bir koyun kestikten sonra dua ile arakiye üstüne tülbent sarmaya hak kazanmasının ikrar töreni karşılığı olduğu gibi görüşlerle yeniçeriler tam bir Bektaşî de sayılmıştır (Küçükyağcı, 2022, 94, 114).

Tezler ve yayınlardan (Öcal, 1981; İşli-Kökrek, 2017; Arslan, 2018) 298 baş 9 ayak taşı toplam 307 yeniçeri mezar taşını veri kütüğümüze girdik. Ancak bunların bir bölümü yeniçeri yakınları için yapılmıştır. Bazıları, yazılarında yeniçerilik ifadesi olmamasına karşılık yeniçeri başlıklıdır. Yeniçeri başlıklılarda ise molla gibi yeniçerilikle bağdaşmayan unvanlar, yazı bağı olmayanlarda yeniçeri sembolleri bulunabiliyor. Yeniçeri olduğu yazılan bir bölümünde de kâtipler gibi diğer meslek başlıkları vardır. Konu, çözülmesi gerek çok sayıda sorunu barındırmaktadır. Bu yüzden yeniçeri mezar taşlarını da yazı kapsamına almadık.

2. Bektaşî Tekkesinin Düzeni

Bektaşî tekkesi işleyişi, tarikata girmek isteyen aşık, tarikata girmiş muhip, muhipler içinden tekke görevlisi olmak isteyen derviş, baba, halife baba ve dede-baba sıralamasıyla yürütülmüştür (Maden, 2011, 66). Tekke görevliliğinin ilk basamağı dervişliktir. Dervişler içinden yetki alanlar muhip ve derviş yetiştirebilir (Atasoy, 2005, 53). Dede-babadan sonra aşevi babası gelir. Dede-baba, halifelerden seçilir (Noyan, 1998, 106, 158, 160). Bektaşî Tekkesi mihman evi, aş evi, ekmek evi, meydan evinden oluşur, her bölümden birer baba sorumludur (Soyyer, 2005, 24). Dede-baba aynı zamanda meydan evi babası iken 1826'da meydan evi babalığı kaldırılınca, dedebaba kiler evi babası da olmuştur (Noyan, 1998, 447). Ayrıca çelebiler kolundan gelen mütevelliler gelenlerin ağırlanması, tekke yapılarının bakım-onarım işlerini yürütürlerdi (Noyan, 1998, 448). Tekkede derviş olmaya gelenlerin arakiye, dervişler, baba-dedelerin taç giydikleri, derviş taçlarının sarıksız, baba başlıklarının 3-12 dilimli yeşil sarıklı olduğu, halife, dedeba başlıklarında taylasan denilen sarığın ucunun, bakışa göre sol yanda aşağı sarkıtıldığı belirtilmiştir (Maden, 2011, 67).

Çelebi-baba tartışmasında Bedri Noyan'ın görüşleri (1998, 105-106) şöyle özetlenebilir: Hacı Bektaş'tan sonra Kadıncık Ana ile İdris Hoca'nın soyundan gelenler, Balım Sultan'a kadar postnişin olmuşlardır. Bunlar içinden yalnız Kalender 16. yüzyılda çelebi ünvanını kullanmıştır. Bunun Hacı Bektaş soyundan geldiğini göstermek için mi olduğu açık değildir. 16. yüzyılda Sersem Ali Baba ile birlikte yönetimin babadan oğula geçişi bitmiştir. Hacı Bektaş Veli'nin evlendiği konusunda bir belge de sunulmadığı için çelebilik iddiasının temeli yoktur.

Bütün Alevilerin Hacı Bektaş Veli'ye bağlı olduklarının belirtilmesine karşılık, Bektaşîlerin törenlerine bir babadan nasip alanların dışındaki Alevileri almadıkları yazılmıştır (Noyan, 1998, 106-197).

3. Mezar Taşlarında Bektaşîlik ile Diğer Tarikatlardaki Ortak İfadeler

3.1. Bedevilerde

İstanbul Bedevi Tekkesi'nde Bedevi tarikatından İfakat Hanım (1872) "ehl-i aba, hu diyerek, Hz. Zehra" (Mehmed Raif, 1996, 266).

3.2. Halvetilerde

Tarikat-ı nazenin: Kastamonu İsmail Efendi (1833) "*Tarikat-ı nazenin-i Halvetiye*" (Taşdemir, 2003, Kat. 9)

Kerbela: Aydın Kuşadası Hüseyin Çavuş (1879) "*Olsun şefi'i ruz-i haşr sultan bezm-i Kerbela*" (Varol, 2019, Kat. 435), Bursa Şevki Efendi (1858) (Halveti başlıklı)

(Öcalan- Mermutlu, 2012, 401), Bursa Bahaeddin Efendi (1916) (Mermutlu - Öcalan, 2011, 264-14), İstanbul Hüseyin Hüsnü (19. yüzyıl) (Berk, 2016-1, 390).

3.3. Mevlevilerde

Al-i aba: İstanbul Mustafa Remzi (1892) “dest-i haydar, peñç-i ali-aba” (Berk, 2016-2, 1366), İstanbul Şerife Zeynep (1864) “Ehl-i Beyt muhiblerinden - *Muhibbe-i al-i aba*” (Berk, 2016-2, 1179); İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi’nde Hamdullah (1857) “sevdiği *al-i aba, Kerbelanın suzişinden*” (Berk, 2016-2, 1146) tarikat adı yok.

Ehl-i beyt: Karaman Şerife Kadın (1829) “ehl-i beyt, molla hünkar” (Konyalı, 1967, 247),

Haydari: Afyonkarpıcıbaşı Osman Haydar (1848) (Mevlevi başlıklı) (Ürkmez, 2017, Kat. 11)

Hünkar: İstanbul Mevlevi Neyyire Hanım (1921) “*hünkar-ı inayet-i ferma*” (Berk, 2016-2, 1195), Mevhibe Hanım (1864) (Berk, 2016-2, 1185); Kütahya Mevlevihanesi Şeyh Abdülkadir Ali (1855) “Hazret-i Hünkar” (Çaycı - Durmuş, 2007).

Kerbela: İstanbul Mehmet Esat (1788) “*Şehid-i Kerbela hüznüyle*” (Berk, 2016-2, 1206), İstanbul Osman Dede (1907) “*Hüseyn-i Kerbela*” (Berk, 2016-2, 1504); Karaman Hacı Mustafa (1567) “*şehid-i Kerbela*” (Şahin, 2017, Kat. 23 - Konyalı, 1967, 250). Tarikat adı yok ancak bulunduğu yere göre Mevlevi olmalıdır.

3.4. Nakşibendilerde

Ehl-i beyt: İstanbul Ahmet Efendi (1855), “*Muhibb-i ehl-i beyt*” (Nuhoğlu, 2003, Kat. 294); İstanbul Hüseyin Ekrem (1876) “*Hubb-i evlad-ı Rasul*” (Çoktan, 1996, Kat. 150); İstanbul Dide (Saraylı) Hanım “*muhibb-i ehl-i beyt-i Rasulullah olan Tarikat-ı aliyeye-i Nakşibendiyye-i Behçediyye-i Hazretiyye-i Rufaiyye-i Ulviye muhibbanından*” (Berk, 2016-1, 249); Bursa Ali Baba (1829) “*muhibb-i hanedan-ı Mustafa*” (Mermutlu - Öcalan, 2011, 288-2)

Haydar: Trabzon Hacı Ali (1888), Rıza (19. yy) “*Haydar-ı kerrar*” (Yüksel, 2000-4, 93); İzmir Hacı Ali (1866) “*Haydari-haslet*” (Ülker vd., 2008, 2-32),

Hünkar: İstanbul Ethem Baba (1845) “Hazreti Hünkar, *Muhibb-i Beyt-i al-i Mustafa*” (Kıvrakoğlu, 2013, Kat-21)

Kerbela: İzmir Emir Sultan Tekkesi haziresindeki Şeyh Nuri Efendi’nin (1904) mezar taşında tarikat adı yazmamakla birlikte “*şah-ı şehid-i Kerbela*” ifadesine göre (Ülker vd., 2008, 1-25) aynı haziredeki Hacı Ali gibi Nakşi olmalıdır.

3.5. Sadiye

Ehl-i beyt: Bursa’da Sadiye Tarikatından Ali Efendi’nin (1916) mezar taşında “Hubb-i ehl-i beyt, Haydar-ı Kerrar” (Öcalan - Mermutlu, 2016-1, 215)

3.6 Sünbülü

Hamdi Efendi kızı (19. yy) “*şehid-i Kerbela*” (Nuhoğlu, 2003, Kat. 436).

3.7. Ortak İfadeler Olan, Tarikat Adı Yazılmayan Belirsizler (1. EK)

49 örneğinden Alevi 1 (sıra nu: 452), al-i aba 7 (sıra nu: 434, 439, 448, 450, 456, 460, 468), aşure günü 1 (sıra nu: 467), ehl-i beyt 14 (sıra nu: 442, 445, 447, 449,

452 457-459, 461, 463, 464, 470, 471, 481), Haydar 5 (sıra nu: 462, 472, 479, 480, 486), Hüseyin 3 (sıra nu: 437, 474, 475), Kerbela 14 (sıra nu: 436, 438, 440, 441, 443, 444, 451, 455, 459, 460, 469, 476-478), Murtaza 1 (sıra nu: 435), *tarik-i nazenin* 4 tanesinde kullanılmıştır (sıra nu: 433, 446, 454, 433). Bu ifadeler ortak olmakla birlikte Bektaşilikte daha yaygındır. Bu yüzden listemizin sonuna ayrıca ekledik.

3.8. Bektaşi Denilmesi Tartışmaları

Çanakkale’de Nakşibendi Ahmet Efendi (1846), Mülazım Refik Efendi’nin oğlu (1911), Bekir Sıtkı (1894) olmak üzere Bektaşi denilen (Acioğlu, 2007, Kat. 4, 8, 17) dört terklı başlıklar Halveti başlıklarına benzemektedir. Yine Çanakkale Eceabat Cahidi Sultan Tekkesinin Halvetiliğin Cahidiye kolundan iken 19. yüzyılda Bektaşileştiği belirtilip 3 başlığa Bektaşi denilmiştir (Acioğlu, 2007, 26). Buradaki 64 baş taşından yalnız 1 tanesinde Bektaşi tarikat adı yazılıdır, sözü edilen başlıklar da Halveti-Nakşi başlıklarına benzemektedir.

3.9. Bektaşi Tekkesinde Gömülü Herkes Bektaşi midir?

Bu yazının amacı, mezar taşlarındaki Bektaşilik unsurlarını belirlemektir. Bu yüzden Bektaşi tekkelerinin hazirelerinde olmalarına karşılık, bu unsurları taşımayanları doğrudan değerlendirmeye almadık. Bunlar ancak genel mezar taşları ile aynı özellikleri taşımalarıyla Bektaşiliğin bütün ile ilişkisini göstermeleri bakımından önemlidirler. Ancak bu yazının konusu değildir. Aslında bu yazıda ulaşılan bazı yargıları destekleyen sonuçlar vermiştir. Baş-ayak taşlarında Bektaşilikle ilgili bir ifade yazılmayan, başlık, teslim taşı, kanberkiye gibi bir Bektaşilik sembolü bulunmayanlar şunlardır:

Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesi: Ali Çelebi’nin eşi Rabia Ana (1796) ve İsmihan kızı Ümmü Gülsüm’ün (1815) mezar taşları (Karaçağ, 2011, Kat. 22, 23).

Çanakkale Saka Baba Tekkesi: Eceabat Kilitbahir köyü yakınındaki tekkeden bugüne 14, Tekke Koyu’nda bu yapıyla ilgili olduğu anlaşılan 4 olmak üzere 18 baş taşı kalmıştır. Bunlardan ilişkisi açık olmayan 8 tanesini almadık (Sabah, 2019, 96, 101-103, 105).

Denizli Dediği Sultan Tekkesi: Denizli merkez Karataş köyündeki tekkede bulunan 22 baş taşından 11 tanesi² alınmamıştır. Bunlar içinden Huma Kadın Ali Dede’nin anası ve Huma, Dede Süleyman’ın kızı olmalarına karşılık baş taşlarında bağ olmadığı listemize koymadık. Denizli Dediği Sultan Tekkesi’ndeki 19-20. yüzyıl mezar taşlarının ancak bir bölümünün Bektaşi başlıklı oluşu, yüzyıllara göre değişen seçimi de gösteriyor.

Denizli Teslim Abdal Tekkesi: 9 mezar taşından yenilenmiş, yazısız ve tarihsiz olan üçü alınmamıştır (Beyazıt-Beyazıt, 2016, Kat. 1, 2, H3).

Edirne Keşan Rüstem Baba Tekkesi: 8 baş taşından 2 tanesi.³

İstanbul Erikli Baba Tekkesi: 35 baş taşından 10 tanesi.⁴

² Beyazıt - Beyazıt, 2014, Kat. 1-5, 7-9, 11-13.

³ Gümüšoğlu, 2010, Kat. 6-7. Makalede yalnız 4 tanesinin fotoğrafı verilmiş olup bunların da başlıklı olan 2 tanesinin başlık tipleri anlaşılammaktadır.

⁴ Berk, 2016-2, 1540, 1541, 1546, 1549-1552, 1554, 1555; Vatin - Zarccone, 1997, Kat. 3, 11, 12, 18, 23, 26, 27, 28, 33, 34, 35.

İstanbul Karyagdı Tekkesi: 16 (13 baş + 3 ayak) mezar taşından Fatma Hanım'ın baş ve ayak taşları (1867) (Yüksel, 2005, 220).

İstanbul Merdivenköy Kırklar Haziresi: Kırklar haziresindeki, 1803-1921 yıllarındaki 27 baş taşından 1 tanesi Nakşi, 1 tanesi Celveti Tarikatındandır, kalan 24 tanesinde yazı, biçim, başlık olarak Bektaşilik ile bağ yoktur.⁵ Yalnız Osman Beşe'nin (1813) baş taşı başlığı (Gümüşoğlu, 2018, Kat. 49) yeniçerilerde görülen tiplerdendir.

İstanbul Merdivenköy Mansur Baba Haziresi: 49 baş taşından 1 tanesi Nakşibendi tarikatından toplam 32 tanesi⁶.

İstanbul Rumelihisarı Şehitlik/Nafi Baba Tekkesi: Fotoğrafi verilen 289 (264 baş + 25 ayak), fotoğrafi verilmeyen 5 toplamda 294 mezar taşından 208 baş, 21 ayak taşı toplam 229 tanesi.⁷ Bunlardan 6 tanesinin⁸ başlığı yeniçerilerde görülen başlıklardan olmasına karşılık yazılarında yeniçerilik vurgusu yoktur.

İstanbul Şahkulu Tekkesi: 54 baş, 1 ayak 55 mezar taşından 6 baş taşı⁹. Tekkedeki Mir Kasım'ın mezar taşında (1863) başlık ve sembol olarak Bektaşilikle bağ yoktur ancak "hubb-ı evlad-ı Muhammed, Haydarla hitam eyledi ömrünü" ifadelerine bakarak ve Şahkulu Tekkesinde olduğu için aldık.

İzmir Tire Horasanlı Ali Baba Tekkesi: 6 baş + 5 ayak taşından, Sinop'lu Tosun Ağazade Ahmet Fuat Bey'in oğlu Mustafa Necati Bey'in baş taşı yazısında açık ifade yoktur (Maden, 2018, 197), fotoğrafi da verilmemesi için değerlendirmeye almadık.

İzmir Tire Arappınarı Tekkesi: 6 baş taşından Tahmişçi Ali Ağa'nın kızı Fatma Molla'nın kırık baş taşında (Maden, 2018, 188) yazı - sembol olarak Bektaşilik bağı yoktur.

İzmir Şemsi Baba Tekkesi: 27 mezar taşından (23 baş + 4 ayak) 4 ve Uşşaki Tarikatından 1 baş taşı (Ülker, 1987, Kat. 18, 19, 21, 25, 10).

Konya Ilgın Dediği Sultan Tekkesi: 24 baş, 1 ayak taşından 1 tanesi 1366, 10 tanesi 15. yüzyıldan, 2 tanesi 1600 - 1606, 3 tanesi 1869-1893 yıllarındandır. Tarihsiz 8 tanesi ise yazı ve tepeliklerine göre 15. yüzyıldan olmalıdırlar (Çaycı - Ürekli, 2003, Kat. 1-21; Boran vd., 2019, 424-439). Bu mezar taşlarının tamamı başlıksızdır. Yazılarında ve biçimlerinde Bektaşilik ilişkisi yoktur. Tepelikleri, biçimleri, bezemeleri 14-15. yüzyılların geneli ile (Çal, 2020a) benzerdir. Somut bir Bektaşilik bağı olmadığından yazı kapsamına almadık.

Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesi: 87 mezar taşından (71 baş-16 ayak) 18 tanesi¹⁰ (11 baş - 7 ayak).

Safranbolu Yörük Köyü: 32 mezar taşından (16 baş 16 ayak) 20 tanesinde¹¹ (10 baş-10 ayak) Bektaşilikle ilgili yazı, biçim bağı yoktur. Burada ilgi çeken Alevilik-

⁵ Bacque-Grammont vd., 1991, Krk 1-23; Gümüşoğlu, 2018, Kat. 38-51.

⁶ Gümüşoğlu, 2018, Kat.:1-37; Bacque-Grammont vd., 1991, Mb 1-45.

⁷ Kut - Eldem, 2010, : 167, 172, 174, 176, 178, 180 - 183, 194, 197, 199, 202 - 205, 208 - 212, 214, 218, 222, 223, 232, 234, 235, 238, 242, 251, 252, 256 - 260, 262 - 269, 271, 273, 278 - 280, 282, 284, 285, 287, 288, 291, 305, 307, 309, 310, 312, 313, 315 - 319, 323, 324, 327, 329, 330, 331, 333, 334, 336 - 339, 343 - 350, 352, 354, 357 - 359, 364 - 366, 370, 374, 377 - 387; Çetintaş, 2014.

⁸ Kut - Eldem, 2010, :206, 2, 2, 314, 340, 342, 360.

⁹ Bacque-Grammont vd., 1991, Mk A 1, Mk A 2, Mk D 38, Mk D 40, Mk D 52, Mk D 54.

¹⁰ Demir, 2016, Kat. C-2, 3, 11, 14, 17, 18, 24, 26, 28, 31, 34.

¹¹ Biçici, 2008, Kat. 1, 3, 4, 6-8, 11, 12, 14, 15.

Bektaşilik ilişkisidir. Bektaşilik genellikle Anadolu kızılbaş köylerine girmemiştir. Burada ise 6 örnekte yazı ve başlıklarda biçim bağı vardır: İstanbul Şahkulu Tekkesi'ndeki Safranbolu Çaryekzade Hafız Efendi (1871) (Bacque-Grammont vd., 1991, Mk B 8), Rumelihisarı Şehitlik Dergahı'nda Hacı Bektaş Veli bendesi Çaryekzade Hafız Efendi (1881) (Kut - Eldem, 2010, 237) mezarlarına karşılık Yörük köyündeki Halil'in 1863 tarihli mezar taşındaki Bektaşî vurgusu (Biçici, 2008, Kat. 2) köyün İstanbul Bektaşiliği ile bağının daha eski olabileceğini gösteriyor.

3.10. Bektaşî Tekkelerinde Gömülü Diğer Tarikat Bağlıları

İstanbul Rumelihisarı Şehitlik Tekkesinde Nakşibendi Derviş Osman Ağa (1851) (Kut - Eldem, 2010, 240), Mansur Baba Tekkesi'ndeki Nakşibendi Ali Rıza Efendi (1892), Şerif Mehmet Nayab Efendi (1833) ile Celveti Tarikatından Mehmet Raşit Efendi (1824) (Gümüşoğlu, 2018, Kat. 31, 39, 42), İzmir Şemsi Baba Tekkesinde Uşşaki Tarikatından Haydar (1876) (Ülker, 1987, Kat. 16). Şemsiyye tarikatından Şeyh Abdülbaki, Rumelihisarı'nda kışın öldüğü için aile mezarlığının olduğu Edirnekapısı'na götürülememiş ve Şehitlik Tekkesinde gömülmüştür (Kut - Eldem, 2010, 73). Az da olsa iki tarikata da bağlı olanlar bilinmekle birlikte bu kişilerin Bektaşî tekkelerinde gömülü olmaları dışında Bektaşilikle açık bir ilişkisi yoktur.

4. Mezar Taşlarındaki Bektaşilik Bağları (1. EK)

Baş taşı yazılarında Bektaşilikle ilgili ifadeler, başlık ve teslim taşı, bir mezar taşının Bektaşilikle bağımlı oluşturmaktadır. Şimdilik birer tanesinde “kanberiyeye ve keşkül - teber - nefir” belirledik. Bunlardan baba, dede, derviş, aşçı, ekmekçi gibi tekke görevlileri ilk, Bektaşilik bağlılarını ikinci grupta ele aldık. Her kümede, aynı baş taşında bu unsurlardan kaç tanesinin bir arada bulunduğuna göre de alt tiplerini oluşturduk. Tek mezar taşında birden çok unsurun olması, o taşın Bektaşilikle ilgisini güçlendirmektedir. Tipler, yalnızca baş taşlarına göre yapılmıştır. Her başlık altında, Bektaşî mezar taşı kabul ettiklerimiz ve ortak ifadeler olan ancak tarikat adı yazılmayan belirsizleri ayrı ayrı göstereceğiz.

4.1. Tarikat - Görev - Başlık - Teslim Taşı

29 baş taşı¹², Antalya 2, Denizli 1, İstanbul 12, Makedonya 7, Muğla 1, Nevşehir'de 6 olarak dağılmıştır. Bunların yazılarında Bektaşilik ile ilgili ifadeler, Bektaşî başlıkları ve teslim taşı yer almaktadır. Başlıksız silindirik gövdeye başlık ve teslim taşı kabartılan Erikli Baba Tekkesi postnişini Mustafa Baba'nın baş taşını da (Vatin - Zarccone, 1997, Kat. 7; Berk, 2016-2, 1543) burada ele aldık.

4.2. Tarikat - Görev - Başlık

119 baş taşının¹³ yazılarında Hacı Bektaş Veli, Kızıldeli, Abdal Musa gibi Bektaşî ulularının adları geçer. Nazenin, hünkar, ehlibeyt gibi diğer tarikatlarda

¹² 1.EK sıra nu: Antalya 26, 29; Denizli 56; İstanbul 73, 82, 90, 96, 101, 208, 227, 243, 247, 252, 255, 258; Muğla 301; Nevşehir 311, 313, 320, 332, 333, 338; Makedonya 349, 357, 363, 370, 394, 396, 404.

¹³ 1. EK sıra nu: Antalya 3-6, 8, 11-25, 27, 31-34, 37-39; Çanakkale 423 - 427; Denizli 48, 52, 55, 58; İstanbul 72, 81, 93,98, 103, 108-110, 113, 117-119, 121, 124, 143, 146-148, 150, 157, 164, 166, 178, 191, 193, 200, 201, 204, 210, 216, 218, 223-226, 228, 230, 234, 236, 249, 263; İzmir 268, 270-272, 274, 275, 282; Konya 299; Nevşehir 302-309, 312, 315-319, 321, 323, 325, 326, 334, 335, 341, 342; Sinop 343; Makedonya 350, 355, 365, 368, 391, 393, 395, 406-408; Ukrayna 410.

da görülebilecek ifadeler karşılık, Bektaşî başlıkları taşıdıkları için bu kümeye alınmıştır. Antalya 28, Çanakkale 4, Denizli 3, İstanbul 39, İzmir 3, Konya 1, Makedonya 12, Nevşehir 29, Ukrayna'da 1 tanedir. Konya'dakinin fotoğrafından başlığı seçilememektedir.

4.3. Görev - Başlık - Teslim

15 tanedir. 1 tanesi İstanbul Rumelihisarı Şehitliğinde, 1 tanesi Denizli Teslim Abdal Tekkesinde, 13 tanesi de¹⁴ Makedonya Harabati Baba Tekkesindedir. Harabati Baba'daki yoğunluk, Tekke bahçesinde gömüldükleri için tekke adı veya Bektaşiliği belirten bir açıklamaya gerek duyulmadığını düşündürüyor. Yalnız hepsinde görev bellidir, başlık ve teslim taşları Bektaşiliği göstermektedir.

4.4. Görev - Başlık

Çanakkale 1, Denizli 5, İstanbul 18, İzmir 2, Nevşehir 1, Makedonya'da 8 tane olmak üzere, görev yazılı 41 örnekten¹⁵ 36 tanesi bilinen Bektaşî başlıklıdır. Diğer başlıkların (f tipi) Bektaşilik bağı, başlıklar bölümünde tartışılmıştır. Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesi'ndeki başlıkları kırılmış 2 baş taşı (Karaçağ, 2011, Kat. 19, 27) ve Denizli Dediği Sultan Tekkesi'ndeki Dede Süleyman'ın baş taşını da (Beyazıt - Beyazıt, 2014, Kat. 17) bu kümeye aldık.

4.5. Tarikat - Görev

Antalya 1, Bursa'da 1, Çanakkale'de 3, Edirne'de 7, İstanbul'da 13, Nevşehir 2, Girit 3 tane olmak üzere 30 tanedir¹⁶. Yazılarında Bektaşî tarikatından oldukları belirtilen, ikisi de başlıksız, Edirne'de Mustafa Baba'nınki nokta taşı / zeyni tipindedir. İstanbul'da Mehmet Ali Baba'nın (Berk, 2016-2, 797) saraç olması, Bektaşî bağı ve Baba denilmesinin görev değil lakap olabileceğini de düşündürüyor. Hacıbektaş'ta ise fotoğrafı olmadığı için başlığını bilemediğimiz, Hacı Bektaş Veli'nin türbedarı Mehmet Baba'ya aittir (Bayrakal, 2011, Kat. 5). Hacı Bektaş Veli Müzesindeki Kalecikli? Ali Baba'nın mezar taşı fotoğrafı verilmemiştir (Bayrakal, 2011, Kat. 40), bulunduğu yere göre burada ele aldık. Başlığı kırık İstanbul Rumelihisarı Şehitlik Tekkesi'ndeki Mahmut Baba'nın baş taşı da (19. yüzyıl) (Kut - Eldem, 2010, 376) buraya eklenebilir.

5. Bektaşî Bağlılarının Mezar Taşlarında Başlıklar, Semboller ve Bektaşiliği Belirten Yazılar

5.1. Tarikat Görevlilerinin Yakınları

28 tanesi Bektaşî baba, dedelerinin kardeşi, eşi, oğlu, kızı, damadı, torunu gibi yakınları için yapılmıştır: eşi 8 (sıra nu: 85, 188, 196, 281, 289, 300, 310, 336), damadı 1 (sıra nu:279), kardeşi 1 (sıra nu: 162), kızı 3 (sıra nu: 292, 337, 465), oğlu 8 (sıra nu: 114, 138, 181, 277, 284, 286, 426, 455), torunu 1 (sıra nu: 129), yeğeni 1 (sıra nu: 50). Bu

¹⁴ 1. EK sıra nu: Denizli 51; İstanbul 152; Makedonya 354, 358, 360-362, 367, 373, 377, 378, 381, 397, 400, 403.

¹⁵ 1. EK sıra nu: Amasya 1; Antalya 2, 35; Çanakkale 42; Denizli 45-47 49, 53, 59; İstanbul 94, 106, 122, 123, 128, 144, 151, 153, 194, 209, 214, 215, 220, 221, 239, 260; İzmir 265, 267, 269, 276, 280; Nevşehir 339, 331, 356, 366, 369, 388, 390, 392.

¹⁶ 1. EK sıra nu: Antalya 36; Bursa 41; Çanakkale 430-432; Edirne 64-70; İstanbul 71, 102, 107, 120, 140, 145, 149, 195, 202 217, 415, 416, 417; Nevşehir 322, 340; Yunanistan 411, 412, 413.

kişilerin Bektaşılığı ile ilgili ifade yoktur. Ancak tamamında Bektaşi başlıkları vardır. Bu yüzden bunları Bektaşi bağlıları saydık. Baba, postnişin eşlerinin ana, bacı gibi sıfatları aynı zamanda tekke görevlisi olduklarını düşündürüyor.

Şahkulu Tekkesinde (1802) Derviş Mehmet'in oğlu Fethullah'ın Bektaşi tarikatından olduğunun yazılmasına karşılık, validesinin hasret kalması, Denizli Dediği Tekkesi'ndeki Abdülkadir'e *gül-i ziba*, Şehitlik Tekkesinde Şir Ali için *dürdane-i Nafi* Baba denilmesi, çocuk olabileceklerini gösteriyor. Belirsizlerdeki İstanbul Koca Mustafa Paşa Camisi haziresinde Muğla İdadisi öğretmeni iken Çanakkale'de şehit olan Mehmet İhsan Bey müzezzin Raşit Dede'nin oğludur. Raşit Dede'nin bir tarikat bağı varsa da açık değildir (sıra nu: 445).

5.2. Tarikat Bağlıları Tarikat - Başlık - Bağlılık İfadesi

48 baş taşı¹⁷ tarikat bağlılarına aittir. Tamamı Bektaşi başlıklıdır, birkaç tanesinde başlık kabartma olarak işlenmiştir. Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Şemsi Baba gibi Bektaşi büyüklerinin adları ile Bektaşılık bağı kesin olanların yanında, yazılarındaki al-i aba, ehl-i beyt, Haydar, Kerbela gibi başka tarikatlarca da kullanılan ifadeleri, başlıklarına bakarak Bektaşi kabul ettik.

Bende-i al-i aba, bende-i ehl-i beyt, bende-i Muhammed, *tarik-i nazenin bendegani*, Hacı Bektaş Veli'ye bende-i salik, Hacı Bektaş-ı Veli'nin *bende-i fermanberi*, *çaker-i ali aba*, *çırağ*, *hak-i pay*, *intisap*, *kul*, *muhip* - *muhibbe*, *vaz-i cebin* (yüz sürmek), müntesip gibi ifadelerden bir veya bir kaçını ile Hacı Bektaş Veli bağı oldukları gösterilmiştir. İstanbul'da 8, Makedonya'da 5 tanesinde olmak üzere toplam 18 tanesinde kabartma olarak teslim taşı da işlenmiştir. İstanbul Murat Paşa Camisi'nde Halil Ağa'nın kızı Derviş Fatma Hanım'ın (1812) baş taşına teslim taşı işlenmiştir, başlığı c-2 tipindedir (sıra nu:142). Dervişliği, tekke görevlisi anlamında mıdır, bağlılığın genel bir ifadesi midir, anlaşılmıyor.

5.3. Tarikat Bağlılarının Yakınları Tarikat - Başlık - Bağlılık İfadesi

Sekiz baş taşından 5 tanesi Bektaşi başlıklı veya başlık kabartmalıdır (1. EK sıra nu: 40, 79, 135, 197, 253, 287, 337, 111). Balıkesir'de *tarik-i nazenin* fukarasından Miralay Musa Bey'in çocuğu Fakı Bey, İstanbul Erikli Baba Tekkesinde Sikke-i Hümayun muavini Mehmet Sabit Efendi'nin oğlu İsmail Bey, Karyağdı Tekkesinde Haseki İmaretî aşçıbaşısı Kalyoni Mehmet Baba, Şahkulu Tekkesinde *al-i aba bendesi* Fehime Hanım'ın 2,5 yaşındaki torunu Hüseyin Kemal'in Bektaşılığı yazılar ve başlıklar, İstanbul Mansur Baba Tekkesinde Edhem Bey zade Ali Bey'in kızı Makbule Hanım'ın, İzmir Şemsi Baba Tekkesinde 6 aylık Orhan Gazi Bey'in Bektaşilikleri ise yalnızca başlıklarından (Makbule Hanım'ın baş taşı da erkek başlıklıdır) anlaşılabilir. Bağlılık ifadesi olmamasına karşılık Hacı Bektaş Veli Müzesindeki Koçu Baba soyundan Ayşe Hatun (1906) ile İstanbul Rumelihisarı Şehitlik Tekkesi'ndeki Mahmut Baba'nın kızının (19. yüzyıl) baş taşlarını da buraya ekledik.

5.4. Yalnız Başlık

Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 3, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 4, İstanbul'da 5, İzmir Tire Ali Baba Tekkesinde 1, Makedonya Kalkandelen Harabati

¹⁷ 1. EK sıra nu: Antalya 28, 30; Çanakkale 428; Denizli 57; İstanbul 74, 80, 83, 87, 88, 100, 105, 115, 116, 125, 130, 141, 142, 162, 171, 172, 175, 177, 183, 212, 229, 232, 237, 244-246, 248, 250, 251, 259; İzmir 278, 288, 290; Karabük 294, 296, 298; Sinop 344; Makedonya 372, 375, 376, 379, 384, 386, 387.

Baba Tekkesinde 13, Bulgaristan Malkoçoğlu Türbesinde 1 toplamda 29 baş taşında¹⁸ Bektaşilik bağı yalnızca başlıkları ile kurulabilmektedir. Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde Halil Ağa'nın mezar taşında başlığın yanında yazısında da Hacı Bektaş adı geçmektedir, tek örnek olduğu için ayrı bir tip yapmadık. İzmir Tire Horasanlı Ali Baba Tekkesi'ndeki Girit Kandiyeli Canbazaki İbrahim bin Mehmet Ağa'nın baş taşında (1922) yazıda Bektaşilik geçmez, fotoğrafı verilmemesine karşılık Edhemi başlıklı olduğu belirtilmiştir. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesindeki 1 tanesi dışındakiler Bektaş tekkelindedir.

5.5. Yazıda tarikat bağı - teslim taşı kabartması - bağlılık ifadesi

İstanbul'da Erikli Baba Tekkesinde 4, Mansur Baba Tekkesinde 2, Seyyid Nizam Camisi haziresinde 3, İzmir Arappınarı Tekkesinde 1 olmak üzere 10 baş taşına¹⁹ da teslim taşı işlenmiştir. Yazılarındaki al-i aba, ehl-i beyt, Hacı Bektaş Veli ifadeleri Bektaşilik bağını, bende ve muhibbe terimleri ise tarikattaki konumlarını göstermektedir. Yalnız Beyrut valisi İbrahim Halil Paşa'nın eşi Fatma Nezhiye Hanım'ın bağı yalnızca Erikli Baba Tekkesinde olması ve teslim taşı ile kurulmaktadır. Mansur Baba Tekkesi'ndeki İbrahim Bey'in torunu Ali Bey (1889) ve 16 yaşındaki Hatice'nin (1893), İzmir Tire Arappınarı Tekkesinde Girit Kandiyeli göçmenlerinden Arif Tosun Akı'nın (1907) baş taşlarındaki teslim taşı kabartması dışında yazılarında Bektaşilikle ilgili bir ifade yoktur. Ayrı bir tip yapmayı burada yer verdik.

5.6. Yazılarda Tarikat Bağı ve Bağlılık İfadesi

Bektaşiliğin yanında Alevi, nazenin, zülfikar, 12 İmam, al-i aba, tahtacı, ehl-i beyt, haydar, Kerbela, hanedan-ı resul, tarikat, fırka-i naciye, Haydari, hun-ı Hüseyin, hadim-i ehl-i aba, pir-i Hünkar gibi diğer tarikatlarda da görülen ifadelerden Bektaş tekkelinde 84 baş taşı²⁰ vardır. Bektaş, Hacı Bektaş Veli, Balım Sultan, Şahkulu, Şemsi Baba, Musa Kazım gibi kişi adı verilenlerde ise Bektaşilik bağı açıktır. Bunlardan 12 tanesi tekke görevlilerinin yakınıdır, 54 tanesinde ise muhip, ikrar gibi terimlerle tarikat bağlılığı gösterilmiştir. Bektaş tekkeleri dışındaki 15 baş taşında²¹ tarikat adı açık değildir. 7 tanesi tarikat bağlıdır.

5.7. Yalnız Bağlılık

Karyağdı Tekkesinde Mustafa Paşa'nın eşi Dervişe Nuriye Hanım'ın dervişliği, Rumelihisarı Tekkesinde Derviş Mustafa Ağa ve Derviş İsmail Ağa'nın adlarındaki ağa unvanına göre dervişlikleri tarikat bağlılığı anlamında olmalıdır (sıra nu: 112, 414, 419).

Bektaş tekkeleri dışındaki 33 tanesinde²² Alevi, Kerbela, Hüseyin, al-i aba, *ehl-i beyt* gibi ortak ifadeler olmakla birlikte açık tarikat adı yoktur. İstanbul Merkez

¹⁸ 1. EK sıra nu: Antalya 7, 9, 10; Denizli 54, 60-63; İstanbul 198, 242, 254, 261, 264; İzmir 273; Bulgaristan 347-348; Makedonya 352, 353, 359, 371, 374, 380, 382, 385, 398, 399, 401, 402, 409 47.

¹⁹ 1. EK sıra nu: İstanbul 89, 91, 95, 99, 129, 134, 205, 206, 211; İzmir 266.

²⁰ 1. EK sıra nu: Balıkesir 433; Bursa 434, 435; Çanakkale 43; Çankırı 44; İstanbul 75, 77, 84, 86, 92, 97, 104, 126, 127, 131-133, 136, 137, 139, 154-156, 158-161, 163, 165, 167-170, 173, 174, 176, 179, 182, 184-190, 199, 203, 207, 213, 231, 233, 235, 238, 240, 241, 256, 257, 262, 420, 439, 440, 441, 443, 445, 447, 448, 450; İzmir 285, 291; Karabük 293, 295; Nevşehir 310, 324, 327, 329-331; Sinop 472, 473; Sivas 345, 346; Makedonya 383, 389, 405.

²¹ 1. EK Sıra nu: Balıkesir 433; Bursa 436, 437; İstanbul 459-465; Sinop 473, 474.

²² 1. EK: Bursa 436-438; İstanbul 442, 444, 449, 451-454, 437; İzmir 467-468; Manisa 469; Rize 470, 471; Sinop 474, 475, Tekirdağ 476; Trabzon 477-478; Uşak 481.

Efendi Camisi haziresinde bende ve muhip İbrahim Edhem Baba'nın (1881) maliye mümeyyizi görevi (Berk, 2016-1, 384), tekke bağılısı olabileceğini düşündürüyor.

6. Tekkedeki Görevler (1. EK)

6.1. Yönetim Altı Görevliler

Aşçı baba: 8 tanedir. 1800-1898 yılları arasındandırlar. Tamamına baba denilmiştir. 7 tanesi aşçı, 1 tanesi aşevi postnişini diye kayıtlıdır. 5 tanesi Hacı Bektaş Veli Tekkesinde, 3 tanesi Abdal Musa Tekkesindedir. Harabati Baba Tekkesi gibi büyükleriyle Rumeli tekkelerinde olmaması ilginçtir.

At evi serveri: Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki Baba Ali Şah'ın 1779 yılından baş taşı tek örnektir.

Ekmekçi: 8 tanedir. Tarihli 4 tanesi 1805, 1814, 1869, 1880 yıllarındandır. Tarihsizleri 19. yüzyıla verilebilir. Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 1, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 3, Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde 4 tanedir. Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki ekmekçiler İbrahim Baba, Mehmet Baba, Melek Baba, Harabati Baba Tekkesinde Ahmet Baba, diğerleri ise ekmekçi derviştir.

Çoban: Şahkulu Tekkesinde Musa Baba'nın 1929 yılından baş taşında (sıra nu: 260) çobanlık yaptığı belirtilmiştir.

Baba: Toplamda 124 tanesinde yer alır (EK 1). Ancak aşçı, ekmekçi, çoban, at evi babası, postnişin gibi açık görev belirtilenler çıkıldığında kalan 45 tanesinde baba denilmesi dışında tekkedeki görevini belirtecek bir ifade kullanılmamıştır. Bunlardan İstanbul Rumelihisarı Şehitlik Tekkesi'ndeki Derviş Ali Baba (1766), Seyyid Nizam Camisi haziresindeki Derviş Mehmet Revnak Baba (1815), Şahkulu Tekkesi'ndeki Derviş Ömer Baba (1811), Derviş Abdal Musa Tekkesi'ndeki Derviş Veli Baba'nın (1812) adlarındaki derviş, kişi adından çok, tekke görevlisi olduğunu gösteren genel bir sıfat olmalıdır.

Bacı: 6 tanedir (sıra nu: 104, 163, 185, 205, 233, 281). İstanbul Gözcü Baba'da Hilmi Dede Baba'nın anası *bende-i güruh-u naciden* Emine Şerife Bacı (1896), Rumelihisarı Tekkesinden muhibbe-i al-i aba Okumuş Hatice Bacı (1855), Seyyid Nizam Camisi haziresinde Hacı Bektaş Veli bendesi Şerife Hafize Bacı (1853) Şahkulu Tekkesinde muhibbe-i ali aba Hacerülhame Bacı (1861), İzmir Şemsi Baba Tekkesi kurucusu Şemsi Baba'nın eşi Ana bacı Fatma Zehra Hanım'ın (1892) tekkedeki görevleri için açık tanımlamalar yoktur. Yalnız Nur Baba Tekkesi'ndeki Havva Bacı'nın (1864) sivri kemerli baş taşına b-3 tipli başlık kabartılmıştır. Şimdilik belirlediğimiz tek kadın tekkenişindir. Barkan (1942, 302), Kız Bacı, Ahi Ana, Sakari Hatun, Hacı Fatma gibi zaviye şeyhlerinden söz eder.

Debbağ: Karyağdı Tekkesinde *Debbağ* Süleyman Baba'nın (1812) c-3 tipli başlığı, tekke içinde bu işi yaptığını düşündürüyor.

Dede: Antalya Abdal Musa Tekkesinde 6, Çanakkale Saka Baba Tekkesinde 1, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 3, İstanbul Gözcü Baba'da 2, Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde 2 tane olmak üzere 1699-1907 yıllarından 16 tanedir (Sıra nu: 2, 3-5, 8, 14, 45-47, 102, 106, 354, 390, 410, 413, 424). Tamamında tekkelerdeki görevleri ile ilgili bir ifade yoktur. Çoğunluğu oluşturan İstanbul tekkeleri ve Harabati Baba Tekkesinde az görülür.

Derviş: 49 tanesinde geçer. Ayrıca 12 tanesinde aşçı, ekmekeçi gibi görevleri bilinenlere de derviş denilmiştir. Tarihli 44 tanesi 1708-1927 yılları arasındandır. Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 6, Çanakkale’de 5, Edirne Keşan’da 1, İstanbul’da 17 (Erikli Baba’da 1, Maltepe Mezarlığı’nda 1, Mansur Baba Tekkesinde 2, Murat Paşa Camisi 1, Rumeli Şehitlik Tekkesinde 7, Seyyid Nizam Camisi haziresinde 1, Şahkulu Tekkesinde 3, TİEM’de 1), İzmir Şemsi Baba Tekkesinde 2, Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde 15, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 2, Yunanistan’da 1 tanedir. Bir bölümünde Hacı Bektaş Veli, Seyyid Ali Sultan, Kızıl Deli gibi Bektaşî uluları, tekke adı, bir bölümünde ise yalnızca dervişin adı verilmiştir. Şerifi Mustafa Paşa’nın eşi, Abdurrahman Paşa’nın kızı Dervişe Nuriye Hanım’ın (1863) (Yüksel, 2005, 220) adındaki dervişe ad mıdır, unvan mıdır, açık değildir. Unvan ise, bir paşa kızı ve paşa eşinin tekke görevlisi olması çok akla yatkın değildir. Karyağdı Tekkesinde gömülmesi ve Bektaşî mezar taşı yazılarındaki yaygın kalıplardan hu dost ile başlaması, Bektaşî bağlısı olduğunu düşündürüyor. Böyle ise, dervişe tekkeye genel bir bağlılık için de kullanılıyor demektir.

İşçi: Kalkandelen Harabati Baba Tekkesi’ndeki baş taşı toprağa gömülü olduğundan yalnızca işçi Derviş yazısı okunabilmiştir (19. yüzyıl) (sıra nu: 397). Aynı yerdeki müşid-i kamil denilen (sıra nu: 29) işçi Emin Baba’nın adı (18. yüzyıl), işçiliğin tekkedeki görevlerden olduğunu düşündürüyor.

Kahveci: Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Kahveci Derviş Ali’nin baş taşı 1899 tarihlidir (sıra nu: 335).

Kilerci: Kalkandelen Harabati Baba Tekkesi’ndeki Kilerci Derviş (19. yüzyıl) tek örneğidir (sıra nu: 396).

Lüleci: Rumelihisarı Şehitlik Dergahı Lüleci Hasan Baba (1778) adındaki lüleci bir aile adı mıdır, tekke içindeki varsa lülecilikten sorumlu olduğundan mıdır bilinmiyor (sıra nu: 151).

Meydancı: Harabati Baba Tekkesi’ndeki tek örneği Derviş Mustafa’ya (1854) aittir (sıra nu: 377).

Mihmandar: Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Mustafa Baba (1856), Ali Baba (1897), Ahmet Baba (1898), Edirne Keşan Rüstem Baba Tekkesinde Seyyid Yakup (1801) olmak üzere 4 tanedir (sıra nu: 68, 313, 332, 333).

Muhip: Genel anlamıyla muhip, tekke görevlisi değildir. Başka meslekleri olan kişilerden bu yola gönül verenlerdir. Ancak, tekke görevlisi olmak üzere eğitilen, tekke düzeninin en alt basamağındakilere de talip, muhip denilmesi (Soyyer, 2005, 112) bu ayrımı güçleştirmektedir. Değişik terimlerle belirtilen 114 tanesi²³ bu grupta ele alınabilir.

Nakip: Tekkede şeyhin yardımcısı olan en eski derviş olarak tanımlanmıştır²⁴. Elmalı Abdal Musa Tekkesi’ndeki tek örneğinde Derviş Ali’nin baş taşı 1801 yılındandır.

Nakkaş: Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde Nakkaşçı Baba Mehmed (1825).

²³ Bende 29, civarı Abdal Musa 1, çaker muhip 2, çelebi eşi 1, çırağ muhip 2, hak-i pay-i Hz Şemsi 1 (çocuk), haydari 1, Hilmi Dede’nin tarih düştüğü 16 yaşında kız, ikrar 1, intisap 1, kul 1, molla 1, muhibbe 2, muhip 54, müntesip 4, Nafi Baba eşi 1, Nafi Baba’nın çocuğu, paşa 1, pir gelini 1, pir soyu 1, postnişin eşi 3, salık 3, şeyh eşi 1 tane.

²⁴ https://lehcediz.com/tarama/pages/arama/arama_sonuc.php?s=nakib erişim 25-2-2022

Nazır: Harabati Baba Tekkesi'ndeki bütünü okunamayan baş taşında (19. yüzyıl) nazır-ı hankah Sersem Ali Baba'nın tarih düştüğü anlaşılıyor.

Saraç: Saraç Seyyid El-hac Mehmed Ali Baba (1839) Seyyid Nizam Camisi haziresinde gömülüdür. Bektaşî tekkesinde gömülü olmaması, saraçlığın tekke içinde bir görev değil, piyasada bir meslek ve Mehmet Ali Baba'nın da tarikat bağlı olabileceğini de düşündürüyor (1. EK sıra nu: 202).

Şeyh: 4 tanesinde geçer (Sıra nu: 108, 122, 144, 214, 215). Karyağdı Tekkesinde Mısır Baba Kaygusuz Dergahı şeyhi Hasan Baba (1756) Bektaşî elifi taçlıdır. Ancak İstanbul Şahkulu Tekkesinde Şeyh Mustafa (1682) ve Şeyh Yusuf (1685) Rumelihisarı Tekkesinde Şeyh Abdülbaki (1750), Mansur Baba Tekkesinde Şeyh Abayi Ali Efendi'nin (1753) baş taşları yazılarında Bektaşîlikle ilgili ifade yoktur. Başlıkları da Bektaşîlerden çok diğer tarikatlara benzer.

Taşçı: İstanbul Mansur Baba Tekkesinde melami meşrep Derviş Remzi (1888) için *seng-i haray-ı kalemtaş* denilmiştir (sıra nu: 128). Bu ayrı bir meslek midir, dervişliğin yanında gerektiğinde tekke içinde kullanılan ek iş midir, anlaşılmıyor.

Türbedar: 12 tanedir. Elmalı Abdal Musa Tekkesi'ndeki Derviş Hüseyin (1780), Hafız Mehmet (1801), Arabin Yusuf (1916), adı okunamayan (19. yüzyıl) olmak üzere 4, Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde 2 Derviş Recep (1785), Yakup Baba (1837); Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 6 Mehmet Baba (1781), Mustafa Baba (1852), Hacı Tahir Baba (1866), Ali Baba (1882), İbrahim Baba (1883), Mehmet Baba (19. yüzyıl). Hacı Bektaş Dergahı'nda postnişin aynı zamanda türbedardır (Noyan, 1998, 318).

6.2. Tekke Yönetimi (baba, ca-nişin, dede, halife, irşad-nişin, mürşit, pir, post-nişin, seccade-nişin)

41 tanesinde tekke görevlilerinin başındaki kişi bellidir. Bunların 21 tanesi (Antalya 3, Çanakkale 1, Edirne 2, İstanbul 8, İzmir 1, Nevşehir 4, Makedonya 2) baba, 10 tanesi dede (Antalya 5, Çanakkale 1, Denizli 1, Edirne 1, İstanbul 1, Nevşehir 2), 1 tanesi efendidir. 9 tanesinin adları okunamamıştır. Şahkulu Tekkesi'ndeki baş taşında önce Derviş Ali yazılmış (1699) tarihinin rakamla belirtilmesine karşılık "tarih mürşid Ali Dede" denilerek tarih düşülmüştür. Hacı Bektaş Veli Tekkesinde (1883) aynı baş taşında Perişan Ali Dede ve Perişan Baba birlikte kullanılmıştır.

Dedebaba ünvanı mezar taşlarında, Mansur Baba Tekkesinde Mehmet Ali Dedebaba (1910) (sıra nu: 141), Mehmet Ali Hilmi Dedebaba (1896) (sıra nu: 107) diye iki kere geçer.

Bu görev için 8 ayrı terim kullanılmıştır. Baba, dede dışında diğerleri Arapça-Farsçadır ve yol-tarikat kurucusuna saygı gereği, genellikle O'nun yerine işi yürüten anlamında dolaylı ifadelere gidilmiştir. Halife, mürşit, pir ve şeyh, medrese ve sanat gibi başka alanlarda da kullanıldığından zaman zaman karışıklık yaratabilmektedir. Postnişin genellikle tekke düzeninin başındaki kişiyi gösterirken Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Abdullah Fahri Baba (1919) Ekmekevi, Abdal Musa Tekkesinde Mehmet Baba (1888) aşevi postnişinidir.

Baba: 24 tanesinde baba denilmiştir. Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 3 tane: Süleyman Baba (1879), Baba Cafer (1898), Ali Baba (1906); Çanakkale'de 4, İstanbul Erikli Baba Tekkesi'ndeki (1892) Hasan Baba mürşit; Mehmet Perişan Baba

(1866) tekke banisi; Rumelihisarı Şehitlik Tekkesinde İsmail Baba (1856) *pir-i ruşen dil* (?); Nafi Baba (1912) *mürşid-i kamil*; Şahkulu Tekkesinde Ahmet Baba (1849) ban-i sani, Hacı Sadık Baba mürşit (1852), Gözcü Baba Tekkesinde Yörük Baba (19. yüzyıl) *kutb-u alem*; İzmir Karadutlu/Şemsi Baba Tekkesinde Yusuf Şemsettin Baba (1885) tekke banisi; Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde Harabati Baba (1779) *mürşid-i agah*, Emin Baba *mürşid-i kamil* (18. yüzyıl).

Ca-nişin: İstanbul Şahkulu Tekkesinde İsmail Baba (1804) (sıra nu: 223).

Halife: Beş tanedir (sıra nu: 17, 19, 267, 280, 407). Abdal Musa Tekkesinde Mustafa Dede (1859), Abdal Musa'nın halifesidir. Aynı tekkedeki bir bölümü okunabilen yazıdaki *halife-i haydar ...* (1783), Harabati Baba Tekkesi'ndeki Erce Seyyid Ali'nin (19. yüzyıl) baş taşındaki "hilafetle ... *ser çeşme-i irfan*" ifadelerinden hilafet makamında oldukları anlaşılıyor. Denizli Dediği Sultan Tekkesi'ndeki Hüseyin Mazlum Balım Baba (1945) baş taşında halife-mürşit-*kutb-u alem*, İzmir Karadutlu/Şemseddin Baba Tekkesi kurucusu Şemseddin Baba (1885), Hacı Bektaş Veli hulefasından, *mürşid-i agah* olarak tanımlanmıştır.

İrşadnişin: Hacı Bektaş Tekkesi'ndeki tek örneğinde Ali Baba'nın baş taşı 1790 yılındandır (sıra nu: 303).

Mürşid: Sekiz tanedir (sıra nu: 90, 93, 98, 204, 216, 227, 316). İstanbul Erikli Baba Tekkesinde Hasan Baba (1892) ve Zikri Baba (19. yüzyıl), Rumelihisarı Tekkesinde Nafi Baba ile Şahkulu Tekkesinden Sadık Baba (1852), Makedonya Kalkandelen Harabati Baba Tekkesinde İşçi Emin Baba (18. yüzyıl) mürşid-i kamil; Seyyid Nizam Camisi haziresindeki Revnaki Baba (1851) *mürşid-i agah*, Şahkulu Tekkesinde Ali Dede (1699) mürşit, Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Mehmet mürşid-i danadır.

Pir: İzmir Şemsi Baba Tekkesinde Eğribozlu Zülfikar Baba (1893) pir, Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Perişan Ali Dede (1906) pir ve *mürşid-i yekta*, İstanbul Rumelihisarı Tekkesinde Mahmut Baba (1860) pir ve babay-ı alemidir (sıra nu: 166, 282, 325).

Postnişin: 29 tanedir: Antalya'da 7, Çanakkale Saka Baba'da (Mehmet Arif Dede-1850 ve Hüseyin Haydar Baba-1889) olmak üzere 2, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 1, Teslim Abdal Tekkesinde 2, Edirne Keşan Rüstem Baba Tekkesinde 3, İstanbul'da 7, Nevşehir'de 4, Makedonya'da 3. (Elmalı Abdal Musa Tekkesinde İsmail Dede-1774, Salih Dede-1779, Halil Dede-1781, İbrahim Dede-1821, Süleyman Baba-1879, Baba Cafer-1898, Ali Baba-1906; Denizli Dediği Sultan Tekkesinde Şeyh Ali Dede-1866, Teslim Abdal Tekkesinde Hüseyin Baba-1878, Sinan Baba- Cumhuriyet dönemi; Edirne Keşan Rüstem Baba Tekkesinde Ali Dede-1778, İbrahim Baba-1801, Hüseyin Baba-1812; İstanbul Erikli Baba Tekkesinde Mustafa Baba-1872, Karyağdı Tekkesinde Mehmet Necip Baba-1874, Rumelihisarı Şehitlik Dergahı'nda, Ahmet Baba-1893, Şahkulu Tekkesinde Mahmut Baba-1793, Arif Baba-1887, Ahmet Baba-1918; Makedonya Harabati Baba Tekkesinde Mehmet Meyli Baba-1785, Kahveci Baba (18. yüzyıl), adı okunamamış-19. yüzyıl; Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Hacı Ali Baba-1801, Hasan Dede-1807, Saatçi Ali Dede-1849).

Elmalı Abdal Musa Tekkesi'ndekilerde biri dışında Abdal Musa'nın ve ölenin adı geçer. Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndekiler Hacı Bektaş Veli'nin yerinde oturduklarını vurgularken İstanbul'da Hacı Bektaş Veli yanında Şahkulu veya tekke adı, Keşan Rüstem Baba Tekkesinde 2 tanesinde yalnız ölenin adı, birinde ölenin ve tekkenin adı, Harabati Baba Tekkesinde Kızıldeli, Sersem Ali Baba'nın adları yazılmıştır.

Seccedenişin: 1698 yılında kullanılmaya başlanmıştır (Noyan, 1998, 115). İstanbul Şahkulu Tekkesinde Feyzullah Efendi (1761) ve Karyağdı Tekkesinde Mehmet Salih Baba (1917) olarak 2 tanesini belirleyebildik.

7. Muhiplerin Konumu

Asker ve yakınları 25 tane: 4 tane paşa (sıra nu: 184, 237, 245, 389), 1 paşa oğlu (sıra nu: 383), 4 tane paşa kızı (sıra nu: 91, 112, 136, 165), 3 paşa eşi (sıra nu: 137, 246, 248), 3 paşa anası (sıra nu: 89, 99, 211), 1 beylerbeyi (sıra nu: 88), 1 miralay oğlu (sıra nu: 40), 3 binbaşı (sıra nu: 83, 167, 428), 1 binbaşı eşi (sıra nu: 132), 1 tabip binbaşı (sıra nu:97), 1 tüfekçi (sıra nu: 105), 1 saray bekçibaşısı (sıra nu: 177), 1 paşa çamaşır ağası (sıra nu: 199).

Memur ve yakınları 17 tane: başkomiser 1 (sıra nu: 116), kalem halifesi 2 (sıra nu: 138, 153), kethuda 1 (sıra nu: 169), katip 3 (sıra nu: 203, 240, 283), mektep hocası 1 (sıra nu: 235), muhasebe *ser mümeyyizi* 1 (sıra nu: 139), müsteşar muavini 1 (sıra nu: 259), pir evi müdürü 1 (sıra nu: 327), *rüsumat nazırı* kızı 1 (sıra nu: 75), *sikke-i hümayun* muavini ve oğlu 2 (sıra nu:79, 80), tabip eşi 1 (sıra nu: 254), veznedar 1 (sıra nu: 232), yazıcı 1 (sıra nu: 141). *Eşraf-ı kudat-ı Anadolu*, *ehl-i ikrar-ı tariki* Alevi, Hacı Bektaş-ı Veli'den ifadeleri ile anılan Sait Efendi Baba'nın (1825) Bektaşî bağılı olduğu anlaşılıyor (sıra nu: 157) ve başlığı örfi (Çal, 2020c, 526) tiptedir.

Eşraf ve yakınları 12 tane: Ağa, zade gibi unvanlarla anılanların kendileri, kızları, eşleri 12 (sıra nu: 44, 95, 135, 154, 189, 219, 241, 256, 290, 344, 384, 387).

Esnaf ve yakınları 15 tane: Börekçi eşi 1 (sıra nu: 185), çörekçi 1 (sıra nu: 262), *haffaf* 1 (sıra nu: 158), hancı oğlu 1 (sıra nu: 287), kaptan 3 (sıra nu: 155, 161, 207), kaptan kızı 1 (sıra nu: 170), lüleci 2 (sıra nu: 125, 420), saraç 1 (sıra nu: 202), tüccar kızı 1 (sıra nu: 92), yelkenci 2 (sıra nu: 130, 171), yorgancı 1 (sıra nu: 115).

8. Tarikat Uluları İle Bağın Kurulması

181 tanesinde tekke kurucusunun, tekkedeki bir babanın ya da tekkenin adı ile bağ kurulmuştur:

Abdal Musa Tekkesi'ndeki 18 tanesi Abdal Musa, Denizli Teslim Abdal Tekkesi'ndeki 1 tanesi Abdal Musa ve Teslim Baba (sıra nu:48), Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 1 tanesi Abdal Veli (sıra nu: 327), Harabati Baba Tekkesinde 1 tanesi Ali el Murtaza (sıra nu: 404), Ukrayna'daki Baba İlyas (sıra nu: 410), Hacı Bektaş Tekkesinde 1 tanesi Balım Sultan (sıra nu: 329), Edirne, İstanbul, Karabük, Muğla, Konya'da 14 tanesi Bektaşî tarikatı, İstanbul Emin Baba Tekkesinde 1 tanesi dergah-ı Bektaşîye (sıra nu: 73), Harabati Baba Tekkesinde 1 tanesi Elmalı Baba (sıra nu: 355), Şahkulu Tekkesinde 1 tanesi Elmas Baba (sıra nu: 240), İzmir Horasanlı Ali Baba Tekkesinde 1 tanesi Habip Baba ve Karadut Tekkesi (sıra nu: 270), Denizli 1, İstanbul 28, İzmir 3, Karabük 3, Konya 1, Nevşehir 20, Makedonya'da 5 toplamda 61 tanesi Hacı Bektaş Veli, Girit Horasanlı Tekkesinde 1 tanesi Horasanlı Baba (sıra nu: 411), Antalya, İstanbul, Karabük, Nevşehir'de 7 tanesi hünkar, hünkar veli (sıra nu: 39, 96, 172, 235, 297, 319, 321), İstanbul, İzmir, Nevşehir'de 7 tanesi pir – Hz. pir - pir Hünkar (sıra nu: 208, 210, 268, 304, 324, 326, 338), İstanbul'da 1, İzmir'de 2 tanesi İbrahim Baba (sıra nu: 264, 265, 267), Girit'te 1 tanesi Kalender Veli (sıra nu: 413), İzmir'de 1 tanesi Karadut Tekkesi (sıra nu: 271), İstanbul'da 1, Makedonya'da 1 tanesi Kaygusuz Baba (sıra nu: 108, 357), Makedonya'da 4 tanesi Kızıl Deli (sıra nu:

363, 365, 391, 406), Nevşehir’de 1 tanesi Koçu Baba (sıra nu: 337), Sivas’ta 2 tanesi Kurbancı Baba (sıra nu: 345, 346), İstanbul’da 4 tanesi Mahmut Baba (sıra nu: 171, 191, 416, 422), İstanbul’da 1 tanesi Mansur Sultan (sıra nu: 133), İstanbul’da 1 tanesi Mustafa Baba (sıra nu: 203), İstanbul, İzmir ve Sinop’ta 3 tanesi *tarikât-ı nazenin* (sıra nu:237, 288, 343), Edirne’de 1 tanesi Rüstem Baba (sıra nu: 68), Harabati Baba Tekkesinde 4 tanesi Sersem Ali Baba (sıra nu: 370, 393, 394, 396), 4 tanesi Seyyid Ali (sıra nu: 392, 395, 407, 408), İstanbul’da 1 tanesi Sultan Ahmet (sıra nu: 124), Antalya, İstanbul, İzmir’de 4 tanesi, şah - şah-ı Kerbela - şah-ı veli (sıra nu: 27, 74, 140, 274), İstanbul’da 10 tanesi Şahkulu Sultan - Şahkulu Tekkesi (sıra nu: 101, 104, 136, 226, 229-231, 234, 241), İstanbul’da 2 tanesi Şehitlik Tekkesi (sıra nu: 166, 186), İzmir’de 5 tanesi Şemsi Baba (sıra nu: 272, 278, 286, 290, 292), İstanbul’da 1 tanesi Şeyh Mustafa (sıra nu: 209), İstanbul’da 1 tanesi Turabi Baba (sıra nu: 232), Çanakkale’de 5 tanesi Saka Baba (sıra nu: 424, 426, 430-432).

Tarikatın kurucusu olarak Hacı Bektaş adı 61 tanesinde geçer. Bunlara 7 tane pir, 7 tane hünkar, 14 tane de Bektaşî tarikati geçenleri eklersek 88 tanesinin oranı %48,60 olmaktadır. Bu konuda katı kuralların olmadığı, yerel kişiliklerin de önem kazanabildiği anlaşılıyor.

9. Tarihleri (1. EK)

Listemizi Bektaşiliği açık olanlar ile olmayanlar olarak iki bölümde yaptık. Ana listemizdeki 488 örnekten (432 baş, 56 ayak) 430 tanesi (378 baş, 52 ayak) 1604-1945 yıllarındandır. 55 tanesi ise tarihsizdir. Bektaşiliği açık olmayan 60 tanesinden (49 baş, 11 ayak) tarihli 43 baş taşı 1660-1917 yıllarındandır. Sayının azlığı, yeniçeriliğin yanında Bektaşî tekkelerinin kapatılıp bazılarının yıktırılması sırasında mezar taşlarının da zarar görmesi yanında Şehitlik Tekkesi'ndeki mezar taşlarının 1970'lı yıllarda çevredeki gecekondularda oturanlarca kırılması (Kut - Eldem, 2010, 68) gibi şehirleşmeye de bağlanabilir.

17. Yüzyıl: Bektaşiliği kesin 7 örnek belirledik. En eskisi, Odessa Arkeoloji Müzesindeki 1604 tarihlişidir (Tütüncü, 2021b). Ancak bir mezar taşı için, asıl mezar taşının bir maketi denilecek kadar küçüktür (25x14 cm). İşçiliği de 17. yüzyıl için oldukça basittir. Bununla birlikte, silindirik gövdesi, 12 dilimli başlığı, yazıları ve tarihi ile bir mezar taşında olması gerekenleri taşıdığı için şimdilik biz de en eski Bektaşî mezar taşı saydık.

Bulgaristan Elmalı Tekkesinde Güner Baba'nın, fotoğrafı verilmeyen, silindirik ve 12 dilimli başlıklı diye tanımlanan baş taşı 1620 yılındandır (Venedikova, 2015, 73).

Girit Horasanlı Tekkesinde yazıları verilmiş ama fotoğrafları olmayan 2 baş taşından (Köprülü, 1980, 49, 70, 77) Ali Baba'nın 1672 tarihli baş taşının sonradan yapıldığı belirtilmiştir, yazı kalıpları da 17. yüzyıl ile çok uyuşmamaktadır. Yine buradaki 1674 tarihli, Derviş Ahmet'in baş taşının da biçimini bilmiyoruz.

İstanbul Şahkulu Tekkesi postnişinleri Şeyh Mustafa'nın (1682), Şeyh Yusuf'un (1685), Ali Dede'nin (1697), Feyzullah Efendi'nin (1761), Mahmut Baba'nın (1793), Mansur Baba Tekkesinde Şeyh Abayi Ali Efendi'nin (1753) e, f-1, f-2, f-3 tipli başlıkları alışıldık Bektaşî başlıklarından değişiktir (1. EK sıra nu: 122, 214-216, 218). Şeyh Mustafa ve Şeyh Yusuf'un baş taşı yazılarında Bektaşilikle ilgili ifade yoktur. Yalnızca Şahkulu Tekkesinde bulunuşları olabilirliği düşündürüyor.

Bektaşî oldukları yazılmış (Yılmaz, 2015, 117) ancak mezar taşı dışında bir yazılı belge gösterilmemiştir. Bunları Bektaşîlik içinde yaygınlaşmamış denemeler olarak mı görmek gerekir? Yoksa özellikle Şeyh Mustafa, Şeyh Yusuf'un ve Şeyh Abayi Ali Efendi'nin adlarındaki şeyh unvanları ve ulema ve Halveti başlıklarına benzer başlıklarını, Bektaşîliğin bu kesimlerden bir nedenle etkilenmesine mi bağlamak gerekir? Bektaşî tekkelerinde az da olsa başka tarikat görevlilerinin baş taşlarının olduğunu belirtmiştik. Baba veya dede yerine şeyh denilmesi, başlığının alışıldık Bektaşî başlıklarından olmaması bu seçeneği akla getiriyor. Bu durum aynı zamanda bir başlığın neye göre Bektaşî başlığı sayıldığı sorusunu da öne getiriyor. Bektaşîlerde iki dilimli elifi, dört dilimli Edhemi ve 12 dilimli Hüseyini başlıkları yanında 5, 7, 8, 9 dilimlileri de kullanılmıştır ve Bektaşîlik kaynaklarında her bir dilim sayısının anlamları için değişik açıklamalar getirilmiştir. Bunlar içinden ilk üçünün daha çok Bektaşîliği simgelemesi de, düşünülerek alınmış bir karardan çok zaman içinde Bektaşîlik içinde yaygın kabul edilmesiyle oluşmuş görünüyor.

1604 tarihli dışında, ölçüleri, başlığı, yazısındaki Hacı Bektaş Veli adıyla Bektaşîliği kesin ilki, Şahkulu Tekkesi'ndeki Derviş Ali'nin 1697 yılından baş taşıdır. Ahmet Paşa'nın 1660 yılından baş taşındaki "*revan-ı murtaza, ruh-i Haydar*" ifadelerine karşılık tarikat adı yazılmamıştır (sıra nu: 452). Elmalı Abdal Musa Tekkesi'ndeki Salih Dede'nin 1699 tarihli baş taşı sonradan yapılmış olmalıdır.

18. yüzyıl: 54 baş 3 ayak taşı tarihlidir: Amasya Rumi Hoca Türbesinde 1, Antalya Abdal Musa Tekkesine 16, Çanakkale Ayvacık'ta 1, Saka Baba Tekkesinde 2, Edirne Keşan Rüstem Paşa Tekkesinde 2, İstanbul Erikli Baba, Mansur Baba, Şahkulu, Rumelihisarı Şehitlik tekkelerinde 24, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 2, Makedonya Harabati Baba Tekkesinde 6 tane. Abdal Musa Tekkesi'ndeki 16 baş taşından Fazlı Dede'nin 1701, Halil Dede'nin 1742, İsmail Dede'nin 1745, Mehmet Baba'nın 1763, İsmail Dede'nin 1766, Ahmet Dede'nin 1780, Derviş Hüseyin'in 1783, Haydar Halife'nin 1783, adları okunamayan 1766, 1771, 1771 tarihli baş taşlarının kötü işçilikleri, 19. yüzyıl sonu - 20. yüzyıl başında yeniden yapıldıklarını gösteriyor. Şahkulu Tekkesi'ndeki 112 (1?) / 1708 yılından Ali Derviş'in silindirik mezar taşı da elden geçtiğini düşündürüyor. Makedonya'da 3 baş, 1 ayak, İstanbul'da 1 baş taşı 18. yüzyıla tarihlenebilir. Belirsizlerde İstanbul'da ehl-i beyt muhibbi Rukiye'nin (1798) tarikatı bilinmiyor (sıra nu: 456).

19. yüzyıl: 249 baş, 32 ayak taşı tarihlidir. Antalya Abdal Musa Tekkesinde 17 baş 1 ayak, Balıkesir Şeyh Lütfullah Camisi'nde 2, Bursa'da 1, Çanakkale'de 8, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 6, Teslim Abdal Tekkesinde 4, Edirne'de 5, İstanbul'da 127 baş, 4 ayak, İzmir Şemsi Baba'da 8, Arappınarı Tekkesinde 1, Horasanlı Ali Baba Tekkesinde 2, Safranbolu Yörük köyünde 2, Konya'da 1, Muğla Bodrum Ortakent'te 1, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 32, Sinop'ta 1, Sivas'ta 2, Girit'te 1, Makedonya Kalkandelen Harabati Baba'da 29 baş, 5 ayak taşı vardır.

Antalya'da 1, Çankırı'da 1, Denizli'de 4, İstanbul'da 20 baş 2 ayak, Safranbolu Yörük köyünde 1 baş, 1 ayak, Makedonya Harabati Baba Tekkesinde 17, Nevşehir Hacı Bektaş Tekkesinde 4, Bulgaristan'da 2 tane olmak üzere 50 baş 3 ayak taşı 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Belirsizlerden Balıkesir'de 1, Bursa'da 2, İstanbul'da 17 baş 4 ayak, İzmir'de 2, Manisa'da 1 baş 1 ayak, Rize'de 2, Sinop'ta 1, Trabzon'da 3 baş 2 ayak, Uşak'ta 1, toplam 30 baş 7 ayak taşı tarihlidir. Tarihsiz 4 tanesi 19. yüzyılda yapılmış olabilir.

20. yüzyıl Osmanlı: 56 baş, 13 ayak taşı: Antalya 3, Bursa 1, Denizli 2 aş 1 ayak, İstanbul 26 baş 2 ayak, İzmir Şemsi Baba 9 baş 2 ayak, Arapınarı Tekkesi 3, Horasanlı Ali Baba Tekkesi 2 baş 1 ayak, Karabük 3, Makedonya Harabati Baba 3, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesi 3, Sinop 2. Belirsizlerden 11 baş, 4 ayak taşı bu dönemdedir.

Cumhuriyet: Denizli'de 2 baş, İstanbul'da 2 baş 1 ayak, İzmir'de 3 baş 1 ayak, Konya'da 1 baş, Harabati Baba Tekkesinde 3 baş 2 ayak taşı olmak üzere 15 (11 baş, 4 ayak) tanedir.

10. Bektaşilik Bağı Olan Baş-Ayak Taşlarında Gövde Tipleri (1. EK)

Türkiye'den 64 il ve Türkiye dışında 5 ülkeden 48870 (39218 baş + 9652 ayak) örneği veri kütüğümüze işledik.

Bunlar içinden Bektaşilere ait saydığımız 488 (432 baş, 56 ayak), tarikat adı açık olmayan ancak ortak ifadeleri diğer tarikatlardan çok Bektaşilerde görülen 49 baş 11 ayak, toplamda 548 örnek belirledik. Aşağıdaki tiplerde her iki grup ayrı ayrı gösterilecektir. Baş, ayak taşı tiplerinde hiçbir tarikat veya sosyal küme ile özdeşleşmiş bir tip yoktur. Burada Bektaşilerdeki baş ayak tipleri ile Türkiye genelindeki tipler karşılaştırılarak durum belirlenecektir.

432 baş (14 fotoğrafı olmayan + 6 yalnızca başlığı kalan + 412 baş taşı) ve 56 ayak taşı, toplam 488 mezar taşında 24 tip belirledik. Hangi tarikata ait olduğu bilinmeyenler ilgili tiplerde gösterilmekle oranlamalara katmadık:

Ç-1 (1. Görsel): Sekizgen prizmal gövdeli, başlıksızdır. Tek örneği Harabati Baba Tekkesinde Harabati Baba'nın 1779 tarihli mezarının ayak taşıdır (1. Ek sıra nu: 359).

D-1 (2. Görsel): 273 tanesi, dikdörtgen yatay kesitli, başlıklıdır²⁵. Amasya'da 1, Antalya Abdal Musa Tekkesinde 23, Balıkesir'de 1, Bursa'da 2, Çanakkale'de 8, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 7, Teslim Abdal Tekkesinde 6, İlbadi Mezarlığında 2; İstanbul Cevri Usta Camisi'nde 1, Emin Baba Tekkesinde 1, Erikli Baba Tekkesinde 12, Gözcü Baba Tekkesinde 1, Haşim Baba Tekkesinde 1, Karyağı Tekkesinde 5, Maltepe Mezarlığı'nda 1, Mansur Baba Tekkesinde 9, Mihrimah Sultan Camisi'nde 1, Murat Paşa Camisi'nde 1, Rumelihasarı Tekkesinde 33, Seyyid Nizam Camisi'nde 9, Silivrikapı Mezarlığında 1, Şahkulu Tekkesinde 24, Taşköprü Caddesi Mezarlığında 1, Türk ve İslam Eserleri Müzesinde 2; İzmir Arapınarı Tekkesinde 5, Horasanlı Ali Baba Tekkesinde 3, Şemsi Baba Tekkesinde 12, Safranbolu Yörük köyünde 5, Konya'da 1, Makedonya Harabati Baba Tekkesinde 49, Muğla'da 1, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 32, Sinop Seyyid Bilal Türbesinde 2 tane olmak üzere tamamı erkek baş taşıdır. Yalnız İstanbul Murat Paşa Camisi'nde Derviş Fatma Hanım'ın baş taşı (sıra nu: 142) teslim taşı ve c-3-1 tipinde erkek başlıklıdır.

Tarihli 236 tanesi 1750-1945 yıllarındandır. Bektaşiliği kesin olanlardan fotoğrafı olmayanları çıkardığımızda kalan 415 baş taşı içinde oranı %56,8, 371 erkek baş taşlarında ise %63,6'dır. Genel içinde Konya'da %14, Erzurum'da %19, Yozgat'ta

²⁵ 1. EK sıra nu: Amasya 1; Antalya 11-13, 15, 19-31, 33-35, 37-39, 41; Bursa 43; Çanakkale 45-46; Denizli 48-61, 63; İstanbul 75-77, 79-81, 84, 90, 93, 96, 97, 99, 101, 103, 104, 111, 113, 114, 117, 119, 120, 124-129, 131-133, 138, 143, 149, 150, 152, 154-156, 158-, 159-163, 165, 166, 168, 170, 172, 174, 175, 179, 180, 182-184, 186, 189, 191, 199, 201-203, 208, 209, 211, 212, 216-22, 224, 225, 230- 241, 246, 247, 249, 251, 252, 254-256, 259, 264, 265, 272, 274, 276, 277, 414, 415, 418, 420; İzmir 278- 283, 285, 286, 288-292, 295-297, 299-301, 303; Karabük 306, 309-311; Konya 312, Makedonya 364, 368-370, 372-404, 408-419; Muğla 314; Nevşehir 315-322, 324-326, 328-334, 336, 338-341, 345-348, 351-355; Sinop 356, 357, 359.

%38, Rize’de %53, Gebze’de %58 oranlarına göre (Çal, 2015, 122) Bektaşilerdeki genel içinde yüksek oranlılardır. Bunda Bektaşiliğin en önemli şekil unsuru olan başlığı gösterme isteğinin ağır bastığı açıktır. Belirsizlerden bu tipe giren 11 tanesi²⁶ 1839-1915 yıllarındandır. Mevlevilerin 162 baş taşı içinde 71 başlıklı (Bakırcı, 1999, 230) oranı %43,8’dir. Bu oranlar, Bektaşiliğin görünür sembolleri kullanmada daha başarılı olduğunu gösteriyor.

D-2 (4. Görsel): İstanbul’daki 1865 tarihli (sıra nu: 168) önceki tipten farkı, kenarların taşkın yaylı olmalarıdır. Belirsizlerde İstanbul’da “murtaza” ifadeli adı okunamayan çocuk baş taşının 1917, Bursa’da “Kerbela” ifadeli Ali Paşa’nın 1913 tarihli baş taşlarında tarikat adı yoktur (sıra nu: 435, 440).

D-3 (5. Görsel): 11 tanesi üçgen tepeliklidir. Rumelihisarı Tekkesinde 1822, 1855 tarihli 2, Hacı Bektaş Tekkesinde 1906 tarihli 1 baş taşı kadınlara aittir (sıra nu: 156, 163, 337). 8 ayak taşından Nevşehir’deki 2 tanesi 1850, 1883, Sinop’taki 1 tanesi 1852, Harabati Baba Tekkesinde 5 tanesi 1852-1929 yıllarındandır. Derviş, baba ve müntesip mezarlarında kullanılması, biçime özel bir anlam verilmediğini gösteriyor (1. EK sıra nu: 310, 326, 343, 381, 382, 384, 387, 389). Konya’da %1, Manisa’da %22,1 olan oranlar (Çal, 2020b, 100) kentlere göre oldukça farklıdır. Belirsizlerde İstanbul’da ehl-i beyt ifadeli Rukiye’nin baş taşı 1798, Balıkesir’de *tarikat-ı nazeninden* 12 yaşındaki Sıdık’a’nın 1873 tarihli (sıra nu: 433, 457).

D-4 (6. Görsel): Sivri kemer tepelikli 6 baş, 22 ayak taşından²⁷ Bursa’daki 1825, Çankırı’daki 19. yüzyıl, İstanbul’daki 1864, 1907, İzmir’deki 1910, Konya’daki 1929, Sivas’taki 1878 tarihli. Edirne’de %26,5, Erzurum’da %6,9, Konya’da %29,2, Manisa Akhisar’da %11,7, Sinop’ta %12, Trabzon’da %6,5, Urfa’da %31, Uşak’ta %24 olan oranların (Çal, 2020b, 102) yanında 468 Bektaşî mezar taşındaki %6 oranın azlığını, kentlere göre değişen seçimler kadar, diğer tarikatlardaki gibi Bektaşilerde de görülen erkek ağırlığına ve tarikatın en görünür simgesi olan başlığın bu tipte olmayışına bağlayabiliriz. Belirsizler grubunda İstanbul’da Refia Hanım’ın 1881 tarihli 1 baş 1 ayak, Bursa’daki Hatice Hanım’ın 1825 tarihli baş, Sinop’ta Emine Hanım’ın 1910 yılından 1 baş ve 1 ayak taşındaki *al-i aba* ve Hüseyin ifadelerine karşılık tarikat adı yazılmamıştır (sıra nu: 434, 456, 474).

D-5 (7. Görsel): Yuvarlak kemerli tepeliği olan 2 baş taşından İstanbul’daki 1927, Hacı Bektaş Veli Tekkesi’ndeki 1850, bu tekkedeki 3 ayak taşı 1885, 1897, 1898 tarihli (1. EK sıra nu: 97, 310, 327, 332, 333). Bu sonuç, Edirne’de %1,5, Konya’da %1,3, Manisa Akhisar’da %1,3, Sinop’ta %1,1 oranları (Çal, 2020b, 103) ile yakındır.

D-6 (8. Görsel): 26 baş, 1 ayak taşı bitkisel tepeliklidir²⁸. 1844-1927 yıllarındandırlar. İstanbul Erikli Baba Tekkesi’ndeki 3 tanesi 1879, 1918, Karyagdı Tekkesi’ndeki 1863, Mansur Baba Tekkesi’ndeki 3 tanesi 1885, 1893, 1899; Rumelihisar Tekkesi’ndeki 8 tanesi 1844-1909, Seyyid Nizam Camisi’ndeki 2 tanesi 1853, Şahkulu Tekkesi’ndeki 4 tanesi 1861-1888; İzmir Şemsi Baba Tekkesi’ndeki 2 tanesi 1916, 1923, Karabük’teki 1900, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesi’ndeki 2 tanesi 1882, 1904 tarihli. Tamamı kadın

²⁶ 1. EK sıra nu: Bursa 414; İstanbul 418, 419-421, 446; İzmir 456; Sinop 463; Tekirdağ 465; Trabzon 466.

²⁷ 1 EK sıra nu: Çankırı 44; İstanbul 92, 143; İzmir 285; Konya 300; Sivas 345 Ayak taşları Antalya 29; İstanbul 114, 262, İzmir 272, 275, 287; Karabük 294-297, Nevşehir 308, 319,320, 322, 324, 328, 337; Sinop 344; Makedonya 377, 393.

²⁸ 1. EK sıra nu: İstanbul 84, 85, 95, 112, 127, 134, 136, 159,165, 179, 185-188, 196, 205, 206, 233, 241, 251, 254, İzmir 289, 292; Karabük 293, 306, 308, Nevşehir 324, 336.

baş taşıdır. Ayrıca belirsizlerden Bursa, İzmir, İstanbul, Manisa, Rize ve Trabzon'daki 10 baş 3 ayak taşı 1835-1925 yıllarındandır (sıra nu: 438, 443, 448, 463, 464, 467, 469-471, 477, 479). Bunlar da kadınlara aittir. Belirtilen 4 tanesi muhiptir.

D-7 (9. Görsel): Bitkisel tepelikli 7 tanesi de kadın baş taşıdır. İstanbul'daki 4 tanesi 1868, 1890, Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki 3 tanesi 1893 tarihlidirler (1. EK sıra nu: İstanbul 92, 102, 178, 205, Nevşehir 342-344). D-6 ve D-7 tiplerindeki toplam 35 baş taşının oranı %8'dir. Edirne'de %6,7, Erzurum'da %13,2, Konya'da %5,7, Manisa Akhisar'da %10,4, Sinop'ta %13,8, Trabzon'da %12,7, Uşak'ta %3,6 olan oranlar (Çal, 2020b, 104), kentlere göre değişen seçimleri sunuyor.

D-8 (10. Görsel): Lale (palmet?) tepelikli tek örneğimiz Denizli Dediği Sultan Tekkesinde Kazım Baba'nın (1917) ayak taşıdır (1. EK sıra nu:56). Akşehir'de 1437 ve 1461, Peçin'de 1428, Bursa'da 1437, Edirne'de 1446 tarihli benzerleri (Çal, 2020a, 69), 15. yüzyılda çok görülen bir tipin 19. yüzyılda sürdürüldüğünü gösteriyor.

D-9 (11. Görsel): Güneş tepelikli tek örneği, İstanbul Rumelihisarı Tekkesinde muhip ve salike Rukiye Hanım'ın (1874) (sıra nu:173) baş taşıdır. Belirsizlerden Bursa'da Kıymet Hanım'ın (1913), İstanbul'da Cemile'nin (1853), Trabzon'da Zübeyde Hanım'ın (1898) baş taşlarında ehl-i beyt, Hüseyin ve Kerbela ifadelerine karşılık tarikatı kesinleştirecek özellik yoktur (sıra nu:437, 445, 478). Türkiye genelinde oranı yüzde birdir, genellikle kadın baş ve ayak taşlarında görülür, 19. yüzyılda yaygındır (Çal, 2021).

D-10 (12. Görsel): İstanbul Erikli Baba Tekkesi'ndeki Ahmet RasimPaşa'nın kızı Fatma Hanım'ın teslim taşı işlenmiş baş taşının D-9 tipinden tek farkı yine kenarların taşkın yaylı oluşudur (1. EK sıra nu: İstanbul 91).

D-11 (13. Görsel): Hacı Bektaş Veli Tekkesinde irşadnışın Ali Baba'nın (1790), aşçı İbrahim Baba'nın (1857), İzmir Şemsi Baba Tekkesinde muhip? Cafer'in (1916) ayak taşlarında, tepelik bir kişi başına benzer (1. EK sıra nu: 288, 303, 315). Türkiye genelinde bir oranlama yapılmayacak kadar azdır (Çal, 2020b, 108 D-II-8 tipi).

D-12 (14. Görsel): Düz tepelikli, dikdörtgen prizmal gövdeli tek örneğimiz, 1451 tarihli olmasına karşılık 19. yüzyılda yapıldığını düşündüğümüz Sakka Baba'nın baş taşıdır (1. EK sıra nu: 192).

D-13 (15. Görsel): Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Zarife Kadın'ın ayak taşında tepelik, bileşik kaş kemerden türetilmiş süs kemeri biçimlidir (1. EK sıra nu: 330).

D-14 (16. Görsel): Tepeliği bir su kabağı biçimli Rumelihisarı Tekkesi'ndeki Abdurrahman Bey'in baş taşı 19. yüzyıldan, Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki Horasani Mehmet Baba (1781) ve Deli Topuk Baba'nın (1833) ayak taşları bu tiptedir (1. EK sıra nu: İstanbul 140, Nevşehir 302, 306). Erzurum'da %5,9, Konya'da %1, Trabzon'da %1,6 orana karşılık Elmalı, Manisa Akhisar, Urfa, Uşak'ta hiç örneğinin olmaması (Çal, 2020b, 110) yine buradaki sonuçla uyumludur.

D-15: Rumelihisarı Tekkesinde Derviş İsmail Ağa'nın 1878 tarihli baş taşında tepelik basık kemerlidir (sıra nu: 419).

K-1 (17. Görsel): Erkek başlıklı, gövdesi yatay kare kesitli 16 baş taşı²⁹ 1682-1783 yıllarındandır. Ancak Elmalı Abdal Musa Tekkesinde bu tipteki 1699-1783 yıllarından 13 örneği de, işçiliklerine göre 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başında yenilenmiş olmalıdırlar. Bunların asıllarının da kare kesitli ve erkek başlıklı mı olduklarını bilmiyoruz. Şahkulu Tekkesi'ndeki 1682, 1685 ve 1697 tarihli, başlıklar konusunda tartıştığımız üzere, Bektaşiler için yapıldıysa, 1604 tarihli, 25 cm. boyundaki dışında Bektaşiliğin şimdilik

²⁹ 1. EK sıra nu: Abdal Musa Tekkesi: 2-10, 14, 16-18; Şahkulu Tekkesi 214-216.

bildiğimiz erken örnekleridir. Macaristan Gül Baba Tekkesi avlusunda bu tipteki yazısız - tarihsiz 11 örnek 17. yüzyıldan olabilirler³⁰.

KRM-1 (18. Görsel): Seyyid Nizam Camisi'ndeki saraç Mehmet Ali Baba'nın 1839 yılından baş taşında, fotoğrafından anlaşıldığı kadarıyla çokgen veya silindirik gövdenin ön yüzü düzleştirilip buraya kitabe yazılmıştır (1. EK sıra nu: 202).

KRM-2 (19. Görsel): Rumelihisarı Tekkesinde Derviş Eyüp'ün 1765 tarihli baştaşı, silindirik ve dikdörtgen prizmal gövdenin karması olarak düzenlenmiştir (1. EK sıra nu: 145).

N-1 (20. Görsel): Nokta taşı veya zeyni tipindeki tek örneğimiz Edirne'de Mustafa Baba'nın 1839 yılından baş taşıdır (1. EK sıra nu:64). Türkiye genelinde çok azdır, Kadiri ve Mevlevilerde de görülür (Çal, 2020b, 111).

Y-1 (21. Görsel): 26 baş, 8 ayak taşı³¹ ile dikdörtgen kesitlilerden sonra ikinci sırada gelen silindirik gövdelilerin en çok uygulananıdır. Gövde genelde yukarı doğru genişler, tepeliği basık bir takke biçimlidir. 1708-1910 yıllarındadırlar. 29 baş taşının İstanbul'da oluşu başkent modası olduğunu gösteriyor. Erikli Baba Tekkesi'ndeki 7 tanesi 1869-1887, Gözcü Baba'daki 2 tanesi 1889, Karyagdı Tekkesi'ndeki 1 tanesi 1888, Mansur Baba Tekkesi'ndeki 1 tanesi 1900, Merkez Efendi Camisi'ndeki 1 tanesi 1881, Rumelihisarı Tekkesi'ndeki 6 tanesi 1848-1910, Seyyid Nizam Camisi'ndeki 1 tanesi 1780, Şahkulu Tekkesi'ndeki 5 tanesi 1708-1881, Taşköprü Cad. Mezarlığındaki 1879, Sinop'taki 1908 tarihlidir. Makedonya Harabati Baba Tekkesi'ndeki tek örneğimiz 19. yüzyıla verilebilir. 25 tanesi erkekler, 7 tanesi kadınlar için yapılmıştır. 3 baş taşı postnişinler, 2 baş taşı baba ve dede, 3 ayak taşı postnişin babalar, 1 baş taşı derviş, 14 baş taşı *bende-* muhipler; 1 ayak taşı ekmeççi dervişe, 3 ayak taşı muhiplere için yapılmıştır. 19 baş 7 ayak taşı erkeklerle, 7 baş 1 ayak taşı kadınlara aittir. Maliyeci İbrahim Edhem Baba'nın babalığı lakap mıdır, tarikattaki yerini mi gösterir açık değildir (sıra nu: 447). Belirsizlerde 11 baş, 3 ayak taşı da bu tiptedir³². Ahmet Paşa, Fazıl Paşa, Habip Paşa, Hüseyin Hüsnü Paşa gibi üst düzey görevlilerin yanında muhiplerin baş taşlarında da aynı tip bulunur.

Y-2 (22-23. Görsel): 35 baş taşında silindirik gövde Bektaşî başlığı ile bitmektedir³³. 1604 yılından tek örnek dışında 1766-1927 yıllarındadırlar. Abdal Musa Tekkesinde 1 tanesi 1888, İstanbul Gözcü Baba Tekkesi'ndeki 3 tanesi 1891-1906 yıllarından, Karyagdı Tekkesi'ndeki 4 tanesi 1812, 1874, Rumelihisarı Tekkesi'ndeki 3 tanesi 1889, 1896, Şahkulu Tekkesi'ndeki 7 tanesi 1876-1919; İzmir Horasanlı Ali Baba Tekkesi'ndeki 2 tanesi 1899, 1927; Harabati Baba Tekkesi'ndeki 11 tanesi 1785-1805 yıllarındadır. Ukrayna'daki tek örnek ise 1604 yılındadır. Başlıksız olan Y-1 tipi daha çok muhiplerde görülürken başlıklı bu tipin 25 tanesi baba, dede, halife, mürşit gibi tekke büyükleri için yapılmıştır. 6 tane de olsa muhip baş taşlarının tekke babaları ile benzer başlıklar taşıması ilginçtir. Biri dışındakiler erkek baş taşlarıdır. Yalnız Şahkulu Tekkesinde Dervişe Emine Hüsnü'nün silindirik gövdeli (1893) baş taşının kısa 12 terkli başlığı, muhip Nebil Bey (1919) ve muhip Cemil Bey'in (1. EK sıra nu: 255, 256, 259) başlıkları ile aynıdır. Bunların dışında İzmir Şemsi Baba Tekkesinde Afet Hanım'ın silindirik kırık baş taşının (1921) (Öztürker, 2013, Kat. 13), tepelik midir, başlık mıdır,

³⁰<https://www.star.com.tr/guncel/gul-baba-kimdir-gul-baba-turbesi-nerede-tarihi-onemi-nedir-haber-1393790/> erişim 25-4-2022

³¹ 1 EK sıra nu: Antalya 36, İstanbul 75, 79, 80, 82, 83, 86, 88, 102, 107, 115, 119, 137, 139, 161, 169, 177, 180, 182, 184, 189, 190, 199, 217, 236, 246, 248, 250, 271, 356, 391; Makedonya 405.

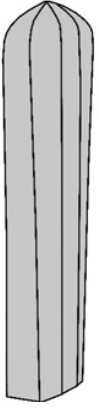
³² 1. EK sıra nu: İstanbul 439, 442, 446, 447, 450-453, 460, 462; Sinop 473.

³³ 1. EK sıra nu: Antalya 32, İstanbul 103,105, 106, 109, 113, 118, 119, 177, 180, 198, 230, 232, 245, 249, 255, 256, 258, 259, 261; Çanakkale 423, İzmir 271, 274; Makedonya 350-352, 356, 390-392, 406-408; Ukrayna 410.

karar vermek güçtür. Çanakkale’de Saka Baba’nın baş taşının (1766) başlığı yoktur. Ancak tepe bölümünün giderek incilmesi başlıklı olduğunu gösteriyor.

Y-3 (24. GörSEL): 1868-1910 yıllarından silindirik gövdeli, bitkisel tepelikli İstanbul’da 6 baş taşı ile İzmir’de Şemsi Baba’nın ayak taşı (1885) bu tiptedir. İstanbul örnekleri kadın başlılara aittir. (1. EK sıra nu: İstanbul 131, 132, 138, 211, 238, 257, 280). Belirsizlerden İstanbul’da Mehmet Avni Paşa’nın 1913 yılından baş ve ayak taşları da bu tiptendir (sıra nu: 461).

Y-4 (25. GörSEL): 3 baş 2 ayak taşında silindirik gövdenin tepesi düzdür. İzmir Şemsi Baba Tekkesi’ndeki Fatma Zehra Hanım’ın 1892 yılından baş ve ayak taşı ile Horasanlı Ali Baba Tekkesinde Hasan Baba’nın 1927 tarihli mezarının ayak taşı yalındır. Gözcü Baba’da Emine Şerife Hanım (1896) ve Mansur Baba Tekkesinde Besime Hanım’ın (1892) baş taşlarında üst kenarı bitkisel kuşak sınırlar (1. EK sıra nu: 104, 133, 280, 281). Silindirik gövdeliler (Y tipi), toplamda 85 örnek ile oranı %20’dir. Edirne’de ise bu oran %15,4 idi (Çal, 2020b, 112).

1- Ç-1 Harabati Baba 1779 (Demir, 2016, Kat. A-2)

2- D-1 İbrahim Dede 1821 (Karaçağ, 2011, Kat. 05)

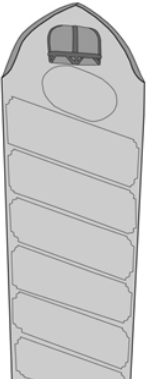
3- D-1 Fatma Hanım 1812 (Gizem Karakaya’dan)

4- D-2 Ahmet Paşa 1865 (Kut - Eldem, 2010, 216)

5- D-3 Ayşe Hatun, 1906 (Bayrakal, 2011, Kat. 34)

6- D-4 Tekkenişin Havva Bacı³⁴ 1864 (Soyyer, 2005, 43)

7- D-5 Fatma Ana 1850 (Bayrakal, 2011, Kat. 39)

8- D-6 Fatma Hatun 1804 (Bayrakal, 2011, Kat. 36)

9- D-7 Düriye Hanım 1893 (Bayrakal, 2011, Kat. 29)

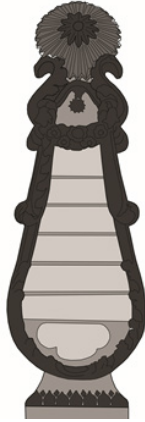
10- D-8 Kazım Baba 1917 (Pektaş, 2019, Kat.77)

³⁴ Çizim yapılan fotoğraf: <https://www.facebook.com/318642724857837/posts/4421084397946962>

11- D-9 Cemile
1853 (Berk,
2016-2, 792)

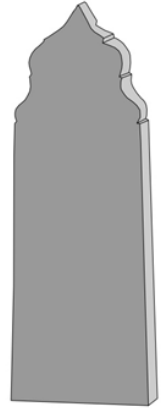
12- D-10 Fatma
Nezhiye 1907
(Vatin-Zarcone,
1997, Kat. 14)

13- D-11 Ali
Baba 1790
(Bayrakal,
2011, Kat. 19)

14- D-12 ist.
5511 19. yüzyıl
(Kut - Eldem,
2010, 372)

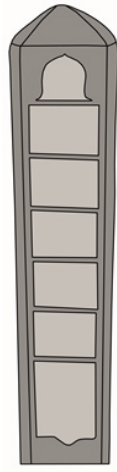
15- D-13
Zarife Kadın,
1893 (A.
Karaçay'dan)

16- D-1
Abdurrahman
19. yy. (Berk,
2016-1, 514)

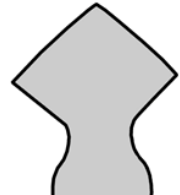
17- K-1 Şeyh
Mustafa 1682
(Bacque-G. vd.,
1991, MkD39)

18- KR-1 Ali
Baba 1839
(Berk, 2016-2,
797)

19- KR-2 Derviş
Eyüp 1765 (Kut
- Eldem, 2010,
321)

20- N-1 Mustafa
Baba 1839
(Dağlıoğlu,
1936, 187)

21- Y-1 Başkomser
Ali Rıza 1900
(Yüksel, 2005, 219)

22- Y-2 Mehmet
Baba 1888
(Karaçağ, 2011,
Kat.7)

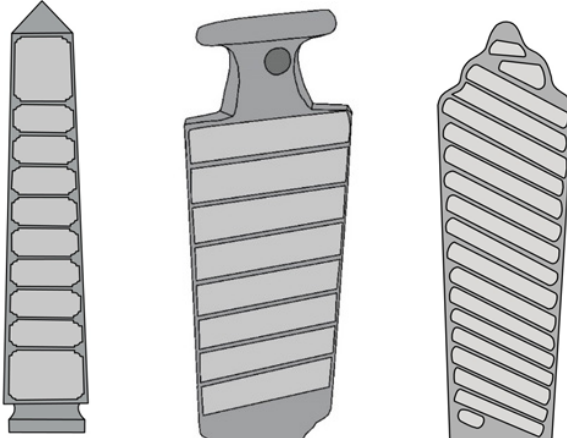
23- Y-2 Veznedar
Eşref 1860
(Bacque-G. vd.,
1991, Mkc29)

24- Y-3 Ayşe Paşa
eşi 1882 (Berk,
2016-2, 840)

25- Y-4 Fatma
Ana Bacı
Şemsi Baba eşi
1892 (Ülker,
1987, Kat. 8)

11. Yazılarında Ortak İfadeler Bulunan ve Hangi Tarikata Ait Olduğu Bilinmeyenler

Bunların yukarıdaki tiplere girenleri ilgili tiplerde gösterilmiştir. Onların dışında aşağıda gösterilen 3 tip daha vardır (26-28. Görsel).

26- K-2 Emine Hanım
1908 (Çalhan, 2019,
Kat. 173)

27- D-15 Emine çocuk
19.yy. (Çoktan, 1996,
Kat. 572)

28- D-16 Ayşe
Hatun 19.yy.
(Bayrakal, 2016, 85)

Kadın baş taşlarında başlığın oranı genele göre düşüktür. Karadeniz bölgesindeki 18. yüzyıl kadın baş taşları içinde oranı ise %48'dir (Çal, 2019,109). Dilimli tepelikliler 14. yüzyıla kadar iner (Çal, 2020a, 63), yaygın olmamakla birlikte her yüzyılda görülür.

12. Başlıklar (1. EK)

Tarikat başlıklarının başa oturan alt bölümüne lenger, üst bölümüne ise kubbe denilir. Örneklerimize göre Bektaşiler için yapıldığı kesin en eskisi 1697 yılındandır. Balım Sultan öncesinde başlıkların üst bölümü dört terklı iken Balım Sultan ile 12 terklı olduğu bilgisi (Birdoğan, 1995, 112) için kaynak gösterilmemiştir. Mezar taşlarında 13-15. yüzyıllardan Bektaşi başlığı bilmiyoruz. 16. yüzyılda dede başlığına börk denildiği, terkinde altın-gümüş olduğu için Pir Sultan Abdal'ın bunları kınadığı biliniyor (Ağirdemir, 2011, 376). Hacı Bektaş Veli Tekkesinde duvardaki yazıtlar olarak verilen ancak fotoğrafları olmayan Turabi Ali Dede'baba'nın 1868 tarihli kitabesi dil olarak dönemine uygundur. Ancak dedebabalık yapanlardan Sersem Ali Baba (1551-1569), Ak Abdullah Baba (1569-1596) Kara Halil (1596-1628), Vahdeti Dede'baba'nın (1628-1649) kitabeleri dönemlerine uymamaktadır. Bunların sonradan birer makam mezarı olarak duvara yerleştirilmiş levhalar biçiminde olduğu anlaşılıyor. Bu tekkedeki mezar taşlarıyla ilgili makalede (Bayrakal, 2011) yer verilmemeleri, sonradan kaldırıldıklarını gösteriyor.

Bektaşi başlıklarından elifi 2, edhemi 4, bozdoğanı 5, şemsi / kalenteri 7, cannuş 9, hüseyini 12 terklıdır. Ayrıca bir özel ad verilmeyen 8 terklısi de vardır. Kalenteri tacının ise 7 ve dikışsiz- düğmesiz 12 terklı olduğu şeklinde iki ayrı görüş aktarılmıştır. Muhipler sarıksız dal tac takar, Bektaşiliğin kollarından Şahbaz Veli kolu 4, Celaliye kolu 7, Cankuş kolu 9 terklı başlık giyer (İşli, 2009, 176; Maden, 2011, 67-70) ve Hüseyini, Kalenteri, Celali başlıkları 12 terklı 4 kapılı olur gibi (Noyan, 1998, 280) iki farklı bilgi verilmiştir. Edhemi taca aynı zamanda horasani de denilmekle birlikte (Maden, 2011, 79) dört terklı olmalarına karşılık iki ayrı biçim vardır. Örnek gösterilen Bandırmalı Tekkesinde Halil Dede'nin başlığı (Maden, 2011, 79) ana yapısı ile elifi taca yakındır. 12 terklisini, önceden evlenmeyen babalar giyerken sonradan bütün babaların giydiğini belirtilir (Maden, 2011, 80). Başlıkların terk sayıları bakımından yalnızca Bektaşilikte görüleni yoktur. En yaygın başlıklardan Elifideki 2, Ethemideki 4, Hüseyindeki 12 terk, diğer tarikatlarda da görülür ve bu bakımdan zaman zaman başlığın hangi tarikata ait olduğu karıştırılmaktadır. Terk sayılarının ortaklığına karşılık Bektaşi başlıkları ak keçeden yapılmaları, üst çapının alt çapından az büyük ve dik oluşları ile ayrılırlar (Soyyer, 2005, 42; Ağirdemir, 2011, 370).

Yol evlatlarının arakiye, dervişler, baba-dedelerin ise tac giydikleri, derviş taclarının sarıksız olduğu, iç astarının dışa kıvrılarak lenger bölümünün vurgulandığı, baba taclarının 3 veya 12 dilimli olduğu, halife, dedebalarda sarığın ucunun, bakışa göre sol yanda aşağı sarkıtıldığı belirtilmiştir (Maden, 2011, 67). Hayreti'nin şiirine dayanarak, Bektaşi dervişlerinin 16. yüzyılda başı açık gezdiği, taci şeyh ve halifelerin giymiş olabileceği yorumlanmıştır (Birdoğan, 1995, 447).

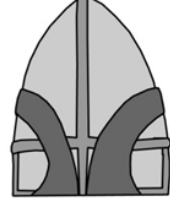
a-1 (29-32. Görseller): Elifi denilen ve sivri kemer biçimlilerde, Rumelihisar Tekkesi'ndeki Derviş Mahmut'un (1766) ve Cevri Usta Camisi haziresindeki Hasan Baba'nın (1756) başlıklarının iki yanı, kulakların üstüne gelen bölüm yukarı kaldırılmış gibi işlenmiştir (sıra nu: 101, 103). 2 tanesi tarihsizdir (sıra nu: 118, 119). Fatih döneminden Şeyh Bedrettin ve Evrenos Dede'nin baş taşları elifi başlıklıdır. Evrenos Dede baş taşının sonradan yapıldığı, Şeyh Bedrettin'inin ise bugün yerinde olmadığı belirtilmekle birlikte (Ayanoğlu, 1958, 204, 206, res. 58-59, 67) yalnız başlığı kayıptır. Bizce ikisi de sonradan yapılmıştır. Tarihli iki örneğimizde olduğu gibi 18. yüzyıldan veya Bektaşi tekkelerinin kapatılışından sonraki canlanma döneminde 19. yüzyılın ikinci yarısından olabilirler.

29-Horasani elifi³⁵ (1766)

30-Horasani elifi (Ağirdemir, 2011, 369)

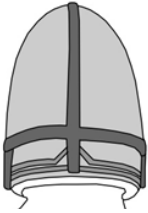

30a-Evrenos Dede (Ayanoğlu, 1938, res.58)

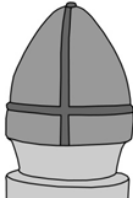
31-Hasan Baba³⁶ (1756)

32- Derviş Mahmut (Kut - Eldem, 2010, 361)

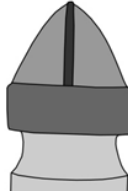
a-2 (33-36. Görseller): 5 örneğinden (sıra nu: 60, 101, 103, 118, 119) sonradan Hilmi Dede'nin yaptırdığı Gözcü Baba (1889) ve Sancaktar Baba (1891) baş taşlarının başlıklarında yanlarındaki bu bölümler yoktur. Yine sonradan yaptırılan Karyağdı Ali Baba'nın (19. yüzyıl) başlığının alt bölümünde simit gibi sarılıdır. Bektaşilikte önemli bu üç kişinin başlıklarında, Bektaşî tarikatının kapatılmasından sonra yeniden açılması sırasında, gelenekten güç almak için Hacı Bektaş Veli'nin taktığı varsayılan başlığın özellikle seçildiği anlaşılıyor. Horasani elifi tac denilen a-1 tipinin bozulmuş biçimi olduğu söylenmiştir (Ağirdemir, 2011, 370). Bektaşî halifelerinin elifi taca kara sarık sardıkları yazılmıştır (Ağirdemir, 2011, 368). Şehinşahname'deki Kalenderi başlıklarına (Atasoy, 2005, 16) benzemektedir. Denizli Teslim Abdal Tekkesi'ndeki yandan bakıldığında kartal başı veya koç olabilir denileni (Beyazıt-Beyazıt, 2016, 104), iki terkli elifi başlığı da andırmaktadır ve iki terkli Kadiri ve Nakşibendi başlık çizimlerine (Atasoy, 2005, 132, 175) çok yakındır. Arnavutluk Akçaşehir'de (Kruje) Dolma Mustafa Baba Tekkesinde bu tipteki başlık 19. yüzyıldan olabilir³⁷.

33- Gözcü Baba (1889) (Bacque-G. vd., 1991, GB 2)

34-Karyağdı Tekkesi Abdi Baba (19. yüzyıl) (Yüksel, 2005, 219)

35-Karyağdı Tekkesi Karyağdı Ali Baba (19. yüzyıl) (Yüksel, 2005, 219)

36-Denizli Teslim Abdal 19. yy. (Beyazıt-Beyazıt, 2016, 105)

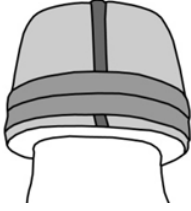
b- Bu kümedeki 23 örnekte başlık, Edhemi denilen 4 dilimlidir. Gölpinarlı'nın Edhemi başlığı evlilerin, 12 dilimli Hüseyini başlığı ise bekarların giydiği görüşü aktarılmıştır (Ağirdemir, 2011, 369). Edhemi başlıktaki dört dilimin Bektaşilikte, İslam kültürü içindeki dört kapıyı, cennetteki 4 ırmağı ve 4 meleği gösterdiği açıklaması (Beyazıt - Beyazıt, 2014, 226) yanı sıra Şamanizmde dört ana yön ve dört tanrı olduğu, Bektaşiliğin bu dört kavramı üstüne kurulduğu da belirtilmiştir (Ülker, 1987, 3).

³⁵ <https://twitter.com/Revakkitabevi/status/1133299875867713536/photo/2>

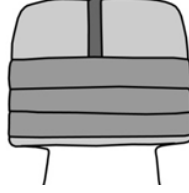
³⁶ <https://twitter.com/Revakkitabevi/status/1133299875867713536/photo/3>

³⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/Dolma_Tekkesi. (erişim 22-05-2022). Bu tekke için verilen fotoğrafta 1 başlık ve 2 mezar taşı görülmektedir. Metin okunuşları olmadığı için listemize eklemedik.

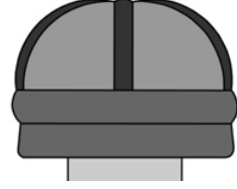
b-1 (37-39. Görseller): Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki Ekmekçi İbrahim Baba (1869) ve Denizli Teslim Abdal Tekkesinde Hacı Ali Baba'nın (1890) baş taşları, bu tipin kesin olanlarıdır. Derviş Şevki İbrahim Efendi'nin 1860 tarihli baş taşlarında tarikat açık değildir. Şevki İbrahim'in Seyyid Nizam yakınına gömülmek istemesi, Bektaşî olmayabileceğini düşündürüyor. Ancak bu mezarlıkta gömülü Bektaşîler olması ve başlığı Etmekçi İbrahim'in başlığına benzediği için aldık. 4 dilimli başlığın alt ucu 2-3 dilimle sarıdır. Bektaşî tarikatından olduğu yazılmakla birlikte, Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi haziresindeki yazıcı Mustafa Tevfik'in (1857), üç sıralı sarığı ve dilimsiz başlığı, döneminin tarikat başlığı olmayanlarda yaygındır. Bu yüzden tarikat başlığı demek zordur. Örneklerimize göre sarık dilim sayısı ile tarikattaki görev arasında açık bir ilişki kurulamıyor. Çanakkale Saka Baba Tekkesinde Mehmet Arif Dede'nin Kadiri olduğunun bilinmesine karşılık (Sabah, 2019, 97) mezar taşında tarikat adı yoktur. Başlığı (1850) bu tiptedir ve başka örnekleri gibi Bektaşî tekkelerinin diğer tarikatlara verilmesinden sonra bu şeyhlerin zaman içinde Bektaşîliği kabul etmesini anımsatıyor.

37-Etmekçi İbrahim Baba
(1869) Hacı Bektaş Tekkesi
(Bayrakal, 2011, Kat. 3)

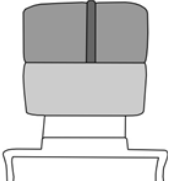

38-Derviş Şevki İbrahim
(1860) Seyyid Nizam
Camisi (Berk, 2016-2, 791)

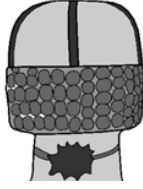

39-Hacı Ali Baba (1890)
Denizli Teslim Abdal Tekkesi
(Beyazıt-Beyazıt, 2016, 100)

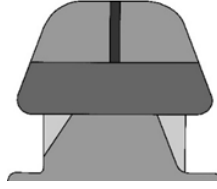
b-2 (40-43. Görseller): 8 tanedir. 4 dilimli başlığın alt ucuna enli bir şerit sarılmış biçimdedir. Seyyid Nizam Camisi haziresi'ndeki Revnaki Baba (1851) ve Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki (19. yüzyıl) postnişindir. Denizli Dediği Sultan Tekkesi'ndeki tekkenişin şeyh Ali Dede (1866), Sinan Dede (1834) tekke görevlisi iken, gonca, gül-i ziba-i nazenin ifadelerinden Ali Dede'nin yeğeni Abdülkadir (1868) ile yavrusu, masum ifadelerinden Balıkesir Jandarma Miralay Musa Bey'in oğlu Fakı Bey'in (1882) çocuk oldukları ama Bektaşî başlığı sayıldıkları anlaşılıyor. Denizli örnekleri, üst bölümündeki daralmanın fazlalığı ile nakşi-kadiri başlıklarını andırırlar. Bektaşî tekkeleri kapatıldığında Dediği Tekkesine dokunulmamasına (Beyazıt - Beyazıt, 2014, 63) karşılık döneme bağlı olarak alışıldık Bektaşî başlıkları yerine Nakşi başlıklarına benzerlerin seçildiği düşünülebilir. İstanbul Şahkulu Tekkesi başlığı Tufeyl Paşa'nın (1868) fesli baş taşına bu tip başlık işlenmiştir. Seyyid Nizam Camisi haziresi'ndeki İsmail Hakkı'nın (19. yüzyıl) baş taşında başlığın alt ucuna sarılı şerit bezemelidir. İstanbul Seyyid Nizam Camisi haziresinde Emin Baba'nın (1867) baş taşında tarikat adı yoktur. Hacı Bektaş Veli'nin en eski resmi denilen 1651 tarihlisindeki (Tütüncü 2021a) dilimli olmamakla birlikte başlığın genel biçimi bu tiptedir.

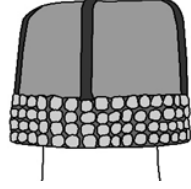
40-Hacı Bektaş Veli
Tekkesi postnişini
(19.yy.) (Bayrakal,
2011, Kat. 11)

41-Seyyid Nizam
C. (19.yy.) Bende-i
âl-i abâ İsmail Hakkı
(Berk, 2016-2, 798)

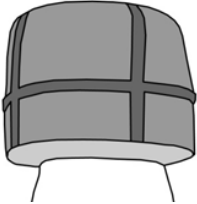

42-Denizli Dediği
Tekkesi Ali Dede yeğeni
Abdülkadir (Beyazıt -
Beyazıt, 2014, Kat.10)

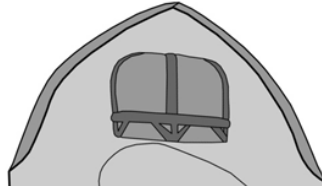

43-Emin Baba (1867)
(1868) Seyyid Nizam
C. (Berk, 2016-2, 791)

b-3 (44-45. Görseller): 13 örneğinde düz başlıkta, düşey dört fitili alt kenarın az üstünde yatay kesen bir fitil biçimi taşınmıştır. Çanakale Saka Baba Tekkesinde Cemali Hüseyin Bey (1881), Denizli Teslim Abdal Tekkesinde Hüseyin Baba (1878), İstanbul Rumelihisarı Tekkesinde postnişin Ahmet Baba (1893), Nur Baba Tekkesinde tekkenişin Havva Bacı (1864), Hacı Bektaş Veli Tekkesi türbedarı İbrahim Baba (1883), Erikli Baba Tekkesinde Gani Baba (1872), Tire Arappınarı Tekkesinde ikinci kurucu İbrahim Baba (1890) ve Çolak Hasan tekke görevlileridir. İzmir Şemsi Baba Tekkesinde *tarik-i nazenin bendeganından* Tahir Ağa (1916), *dergah-ı bende* Giridi Ahmet Ağa (1918) ve mezar taşına bu başlığın kabartma olarak işlendiği Şahkulu Tekkesinde Eyüp Paşa'nın eşi Saide Hanım (1879), Rumelihisarı Tekkesinde yelkenci başı Mir İsmail (1873) ise tekke bağlılarıdır. Karyağdı Tekkesinde Salih Baba'nın 1 yaşındaki oğlunun (1886) başlığı da bu tiptendir. Eyüp Paşa'nın eşi Saide Hanım'ın (1879) baş taşına bu tip başlık kabartılmıştır.

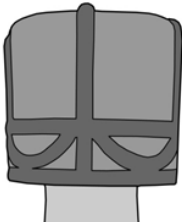

44-İstanbul Erikli Baba Tekkesi Gani Baba
(1872) (Vatin-Zarcone, 1997, Kat. 3-9)

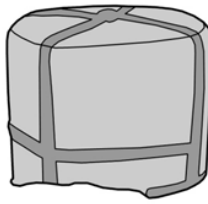

45-İstanbul Nur Baba Tekkesi postnişini
Havva Bacı (1864) (Soyer, 2005, 43)

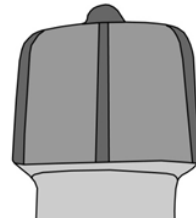
b-4 (46-47. Görseller): Ana yapısı b-3 tipine benzer ancak başlığın alt ucundaki şerit iki uçtan kalın birer fitille sınırlanmış biçimdedir. Gözcü Baba Tekkesi'ndeki tüfeng-i şehinşah-ı cihan Osman Nuri Bey (1906) tekke bağlısıdır. Rumelihisarı Tekkesi'ndekinin ise yalnızca başlığı kalmıştır.

46-İstanbul Rumelihisarı
Tekkesi Kırık başlık (Kut -
Eldem, 2010, 304)

47-Bulgaristan Malkoç
Baba Türbesi (19. yüzyıl)
(İbrahimgil-Keleş, 2016, 245)

48-Elmalı Abdal Musa Tekkesi
Türbedar Arabın Yusuf (1916)
(Karaçağ, 2011, Kat. 13)

b-5 (48. Görsel): Abdal Musa Tekkesi türbedarı Arabın Yusuf'un başlığını (1916) dörde bölen fitiller alt kenara kadar düz iner. Çanakkale Saka Baba Tekkesi'ndeki binbaşı Edhem Bey'in baş taşına (1868) kabartılmış başlık, açık olmamakla birlikte bu tipi andırır (sıra nu: 38, 428).

c-1 (49-55. Görseller): 33 tanedir. Tarihli 32 tanesi 1774 – 1899 yıllarındandır. Düz fes gibi, yalnız üst köşesi az yuvarlatılmış 12 dilimli başlığın alt ucu az görünecek biçimde, alt bölümüne birbirine koşut üç dilim sarılmıştır. Taylasan denen ucunun, başlığa bakışa göre sol kenarda üstteki dilimden aşağı sarkması, halifebabaların başlıklarına hastır (Ağirdemir, 2011, 372). Gerçek başlıklarda sarılan dilimler yeşil olur (Soyyer, 2005, 42). İstanbul Erikli Baba'da Mustafa Baba'nın 1872 yılından silindirik baş taşına kabartılmıştır, diğerleri gerçek başlıktır. Antalya Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 7, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 1 (dilimler diğerlerindeki kadar düzgün değildir), İstanbul'da 27 (Erikli Baba Tekkesi 6, Mansur Baba Tekkesi 1, Rumelihisarı Tekkesi 2, Seyyid Nizam Camisi haziresi 1, Şahkulu Tekkesi 6), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesi 8 tanedir. Denizli Dediği Sultan Tekkesinde Hüseyin Dede (1813), Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Ali Baba (1790), Haki Ali Baba (1801), Ali Baba (1882), İstanbul Erikli Baba'da Mehmet Baba (1799), Mansur Ali Baba'da Derviş İsmail'in (1796) başlıklarının üst kenarları diğerlerine göre daha çok yuvarlatılmıştır. İstanbul Şahkulu Tekkesinde Mahmut Baba'nın (1793) başlığının alt bölümü taşkın ve geometrik bezemelidir. Musa Baba (1799), Musa Baba (1875), Ali (1875), Arif Baba'nın (1887) alttaki sarık bölümleri boyandığı veya birşey sarıldığı için tam algılanamamaktadır. Sarılan bölümlere göre diğer tiplerden de olabilir.

Başlık tipini, ait oldukları kişilerin tekkelerdeki görevleri ile karşılaştırdığımızda değişik sonuçlar dikkati çekiyor. Yalnızca Abdal Musa Tekkesinde bu tipte ve neredeyse bir farkları olmayan 6 başlığın 3 tanesi postnişin, 1 tanesi türbedar derviş, 2 tanesi aşçı baba, 1 tanesi ekmekçi dervişe aittir. İstanbul tekkelerinde de 8 tanesi postnişin, 2 tane derviş, 5 tane babalara aittir. Dürdane-i Nafi Baba (1899) denilmesi çocuk olduğunu düşündüren Nafi Baba'nın oğlu için aynı başlığın kullanılması, başlık seçiminde babasının konumunun etkili olduğunu akla getiriyor. Yine ayrıntılar dışında aynı biçimlerdeki Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki 7 başlığın 1 tanesi aşçı, 2 tanesi mihmandar, 2 tanesi postnişin, 2 tanesi türbedar babalara, 1 tanesi kahveci dervişe aittir. Gerçek hayatta renk ayrımları ile başlıklardaki görev farkları belirleniyor, mezar taşları da ilk yapıldıklarında boyanıyor ama zamanla boyalar silindiği için bu sonuç ortaya çıkmış olabilir.

49-Şahkulu
Tk. Ahmet
Baba (1849)
(Samet
Altay'dan)

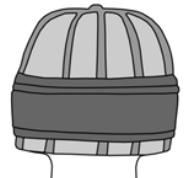
50-Hacı Bektaş
Veli Tk. Ali
Baba (1790)
(Bayrakal, 2011,
Kat. 19)

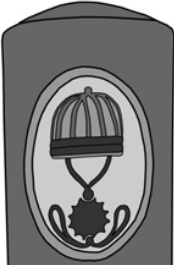
51-Şahkulu Tk.
İsmail Baba
(1804) (Samet
Altay'dan)

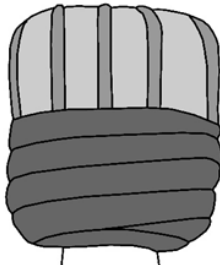
51b-Mahmut
Baba 1796 (D.
Gümüšoğlu)

52-42-Rumelihisarı
Tk. Lüleci Hasan
Baba (1778) (Kut -
Eldem, 2010, 224).

53-İstanbul Seyyid Nizam Tekkesi Muhip Ali Bey (1780) (Berk, 2016-2, 794)

54-İstanbul Cevri Usta Camisi Kıncı (Fethi?) Baba (1813) (Soyyer, 2005, 60; Mehmet Rifat, 1996, 194)

55-Elmalı Abdal Musa Tekkesi postnişini Salih Dede (1779) (Karaçağ, 2011, Kat. 10).

c-2 (56-63. Görseller): 53 örnekten tarihli 50 tanesi 1742-1929 yıllarındandır. Ancak Abdal Musa Tekkesi'ndeki 1742, 1745, 1766, 1771 tarihlilerinin işçiliklerinin basitliği ve oran bozukluklarına göre 20. yüzyılda yenilendiklerini söyleyebiliriz. Antalya Abdal Musa Tekkesinde 11, Denizli Dediği Sultan Tekkesinde 3, Teslim Abdal Tekkesinde 1, İstanbul'da 9 (Erikli Baba Tekkesinde 2, Mansur Baba Tekkesinde 1, Rumelihisarı Tekkesinde 2, Seyyid Nizam Camisi haziresinde 1, Şahkulu Tekkesinde 6, İzmir Şemsi Baba Tekkesinde 1, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 2). 12 dilimli başlığın alt ucu, dilimsiz enli bir şerit biçimindedir. İşçilik olarak bu şerit, başlıktaki kabarık terk çizgileri ile aynı seviyededir. Şeritler genelde düzdür. Ancak Denizli'de Kazım Baba'nın (1917) başlığında olduğu gibi çizgilileri de vardır. Genelde düz denilebilir, alt ve üst genişlikler arasında fark çok azdır. Yalnız Rumelihisarı Tekkesi'ndeki Lüleci Hasan Baba'nın (1778), Antalya Abdal Musa Tekkesi'ndeki türbedar Hafız Mehmet Baba'nın (1801) ve İstanbul Şahkulu Tekkesinde Mehmet Baba'nın (1879) başlıkları ovale yakındır. Genel olarak buldukları tekkeye göre küçük farklılıkları, oldukları şehirlerde yapıldıklarını düşündürüyor. Harabati Baba Tekkesi'ndekiler daha uzun, İzmir Şemsi Baba Tekkesi'ndekiler kısadır. Şahkulu Tekkesi'ndekilerde üst kenarlar daha yuvarlatılmıştır.

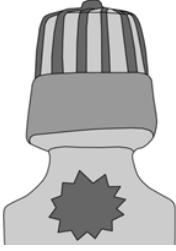
Elmalı Abdal Musa Tekkesinde Mehmet Baba (1888) aşevi postnişini, İsmail (1766) dede, Süleyman Baba (1879) postnişin, Denizli'de Hüseyin Baba (1945) *kutb-u cihan*, Hacı Bektaş Veli Tekkesinde Mustafa Baba (1919) ekmek evi postnişini, Ali Ahmet (1881) aşçı baba, Melek Baba (1880) ekmek evinde baba, Mehmet Baba (1781) türbedar, İstanbul Şahkulu Tekkesi'ndeki Musa Baba çoban, Harabati Baba Tekkesinde Hasan (1793) dede, Safranbolu Yörük köyünde Osman Efendi (1902) çırağıdır. Çoğunluğunda ise yalnızca baba ve derviş oldukları belirtilmiştir.

Şahkulu Tekkesinde Edhem Baba'dan himmet almış Said Ağa (1855) muhip, Rumelihisarı Tekkesinde Hafız Efendi (1881) Hacı Bektaş Veli bendesidir. Muhip ve bende, Şahkulu Tekkesi'ndeki "*bende-i al-i abay muhibb-i hanedan-ı mürteza Egriboyun es-Seyyid el-Hacc Mehmet Baba*" gibi tekke görevlileri için de kullanılabilirdiğinden bunların tekke görevlisi mi, bağlısı mı oldukları açık değildir. Ancak ağa ve efendi unvanları tekke bağlısı olduklarını düşündürüyor.

Hacı Bektaş Veli Tekkesi'ndeki Aşçı İbrahim Baba (1859), *mürşid-i dana* Mehmet (1859), Abdal Musa Tekkesi'ndeki *mürşid-i kamil* Mustafa Dede (1857), İstanbul Seyyid Nizam Tekkesinde Mehmet Revnak Baba (1815), İzmir Şemsi Baba Tekkesinin kurucusu Şemsi Baba'nın (1885) baş taşlarında alttaki şerit süslüdür. Çiçek, yuvarlak halka biçimli bu süslemelere fenai denilmiştir (Atasoy, 2005, 59). Bu başlık tipi, İzmir Şemsi Baba Tekkesi'ndeki Şemsi Baba'nın damadı, Hacı Bektaş Veli

bendesı Sami Bey'in (1884) baş taşına kabartılmıştır. Sarı Saltuk'un 1651 yılından resmindeki başlık (Tütüncü, 2021a) bu tiptendir.

56-Denizli Dediği Tekkesi
(1927) Al-i aba bendesı Salih
Efendi (Pektaş, 2019, Kat. 82)

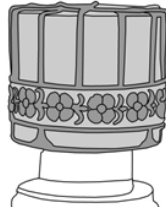
57-Abdal Musa Tekkesi postnişini
Süleyman Baba (1879) (Karaçağ,
2011, Kat. 3)

58-Abdal Musa Tekkesi mürşidi
Mustafa Baba (1859) (Karaçağ,
2011, Kat. 6)

59-Harabati Baba Tekkesi
Ekmekçi Derviş Ali (1805)
(Demir, 2016, Kat. B-14)

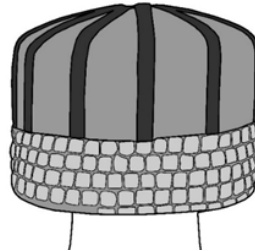
60-şemsi Baba Tekkesi postnişini
şemsettin Baba (1885) (Ülker,
1987, Kat. 7)

61-Hacı Bektaş Veli Tekkesi
aşısı İbrahim Baba (1857)
(Bayrakal, 2011, Kat. 22)

62-Hacı Bektaş Veli
Tekkesi mürşidi Mehmet
(1857) (Bayrakal, 2011,
Kat. 31)

63-İstanbul Seyyid Nizam
Camisi Mehmet Revnak
Baba (1815) (Berk, 2016-
2, 790)

c-3: İki alt grubunda 107 örneği vardır.

c-3-1 (64-71. Görseller): 94 tanedir (Antalya 14, Çanakkale 3, Denizli 1, İstanbul 19, Karabük 1, Nevşehir 11, Sinop 2, Bulgaristan 1, Makedonya 43, Ukrayna 1). Tarihlipleri, Ukrayna Odessa Müzesindeki mezar taşı maketi olabilecek kadar küçük 1604 tarihli dışıda (Tütüncü, 2021b), 1701-1927 yılları arasında 18. yüzyıldan 16, 19. yüzyılda 52, 20. yüzyıl Osmanlı döneminde 3, Cumhuriyet döneminde 1 tanedir. Tarihsiz 19 örneğin 4 tanesi 18. yüzyıl, 15 tanesi 19. yüzyıla verilebilir. Tarihlielerde 18.

yüzyılda İstanbul'daki biri dışında Abdal Musa ve Harabati Baba Tekkeleri gibi taşrada çoğunluktadır. 19. yüzyılda ise İstanbul, Rumeli ve Anadolu'da dağılım dengelidir.

Önceki c-2 tipinde alttaki şerit başlığa sonradan sarılan bölüm karşılığı idi. Bu tipte altta sarılan ayrı bir parça yoktur. Fitillerle düz başlığın üst bölümü 12, alt bölümü ana eksenlerde 4 dilime ayrılmış biçimi taşa aktarılmıştır. Başlık genelde düz sayılır, üste doğru içe çok az daralır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki Derviş Mustafa (1761) ve yalnızca ya hu yazılı (18. yüzyıl) ikisi daha oval biçimlidirler. Bu tipte de şehirlere göre ayrıntılar değişiktir. Abdal Musa Tekkesi'ndekilerde üst kenar, İstanbul'dakilere göre daha yuvarlatılmıştır. Harabati Baba Tekkesi'ndekiler yine Mevlevi başlıkları gibi daha uzundur. 7 tanesi başlıksız silindirik ve bitkisel tepelikli dikdörtgen prizmal gövdeli baş taşlarına kabartılmıştır.

Başlık tipi ile tekkedeki konumunu karşılaştırdığımızda yine değişik sonuçlar çıkıyor. Hacı Bektaş Veli Türbesi'nde Ahmet Baba (1848), Mehmet Baba (1869) aşçı, Baba Ali Şah at evi serveridir. Rumelihisarı Tekkesinde Mehmet Baba (1856) pir, Antalya'da 1, İstanbul'da 2, Harabati Baba'da 4, Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 1, Çanakkale'de 2 tanesi tanesi babadır. Abdal Musa'da Veli (1812) derviş-baba, Harabati Baba Tekkesinde (1825) Baba Mehmet nakkaştır. Abdal Musa Tekkesinde 2, Harabati Baba Tekkesinde 1 tanesi dede, Abdal Musa'da 3, Çanakkale'de 1, Harabati Baba'da 12, Nevşehir'de 3, İstanbul'da 1 tanesi dervişdir. Nevşehir'de 1, Harabati Baba'da 1 tanesi ekmeççi baba, Harabati Baba'da 2 tanesi ekmeççi derviş, 1 tanesi kilerci derviş, 1 tanesi meydancı derviş, Abdal Musa'da 1 tane mihmandar Baba, Hacı Bektaş'ta 1 tanesi nakip derviş, Harabati Baba'da nazır, Abdal Musa'da 1, Hacı Bektaş Veli'de 1, Harabati Baba'da 2 türbedar, Abdal Musa ve Harabati baba tekkelerinde birer halife, Harabati Baba'da 4, Hacı Bektaş Veli'de 1, Abdal Musa'da 1 postnişin baş taşında bu başlık yer alır.

Sonuç olarak, "postnişin, baba, dede" gibi tekkenin en üstünden başlayıp halife, aşçı baba, ekmeççi baba, kilerci, meydancı derviş gibi her aşamadan tekke görevlileri yanında tekke bağlılarında da bu başlık görülür. Rumelihisarı Tekkesinde postnişin Nafi Baba'nın damadı, *bende-i al-i aba* Yusuf Aziz Efendi'nin (1902) tekke görevlisi mi, başlısı mı olduğu açık değildir. Ancak bende-i al-i Muhammed Pehlivan Ağa'nın görevli değil bağlı olduğu söylenebilir. Mansur Baba Tekkesi'ndeki Hacı Bektaş Veli'ye intisap eden Sürmeneli yelken ustası Ali Ağa'nın (1889) yol başlısı olduğu kesindir. Merdivenköy ileri gelenlerinden Edhembey-zade Ali Bey'in kızı Makbule Hanım'm (1897) baş taşında Bektaşilik ile ilgili bir ifade yoktur. Ancak a-3 tipi erkek başlığı, Bektaşî başlısı olduğunu vurgulamak için seçilmiş gibidir. 11 tanesi Makedonya Harabati Baba Tekkesinde olmak üzere 17 tanesinin yazılarında baba, dede, derviş gibi görev belirtilmemiştir. Bunlar da Bektaşî başlısı olmalıydılar. Rumelihisar Tekkesinde *bende-i al-i aba* Boyabadi Mustafa Fehmi Efendi'nin (1889) silindirik baş taşı başlığı Mevlevi başlıklarına benzer ancak gövdeye ayrıca c-3-1 tipi başlık işlenmiştir. *Al-i aba bendesi* Fehime Hanım'm 2,5 yaşındaki torunu Hüseyin Kemal'in baş taşı (1888) büyüklüğü, başlığı, teslim taşı ile bir Bektaşî babasınınki ile eştir. Şehinşahname'deki Kalendarî başlıklarına (Atasoy, 2005, 16) benzemektedir. Hasip Paşa'nın eşi bende-i muhlise Azmidil Hanım (1878) ve *bende-i muhlis* Abdi Efendi'nin (1881) baş taşlarına c-3 tipli başlık kabartılmıştır.

Bulgaristan Hasan Baba Türbesi'ndeki yazısız ve tarihsiz 2 silindirik gövdenin başlıkları bu tiptendir, Elmalı Tekkesinde Güner Baba'nın (1620), fotoğrafı verilmeyen

baş taşının başlığı da tanıma göre 12 dilimlidir (Venedikova, 2015, 66,73). Arnavutluk Akçaşehir (Kruje) Dolma Mustafa Baba Tekkesi'ndeki iki başlık 19. yüzyılda yapılmış olabilir (38. Dipnota bkz.)

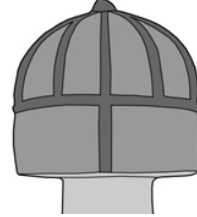
Örnekler, başlıkların oval ya da köşeli olmalarında, tekke görevlilerinin sıralamasına bağlı kalınmadığını gösteriyor.

64-İstanbul Şahkulu Tekkesi
(1876) Giridi Musa Baba
(Samet Altay'dan)

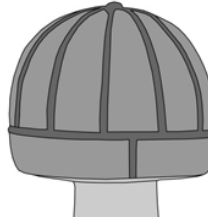
65-Merzifon Rumi Hoca
Türbesi Rumi Hoca (1794)
(Doğanbaş, 2005, 397)

66-Çanakkale Ayvacık Adatepe
Köyü Derviş [...] (1779)
(Başaran, 2020, Kat. 116)

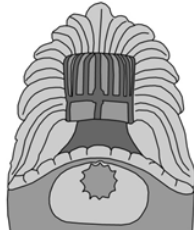
67-İstanbul Şahkulu Tekkesi
Ömer Baba (1811) (Bacque-
Grammont vd., 1991, Mk B 19)

68-Türk ve İslam Eserleri
Mz Derviş Mustafa (1761)
(Bozcu, 2017, Kat. 246)

69-Hacı Bektaş Veli Tekkesi Derviş
... (19. yüzyıl) (Bayrakal, 2011,
Kat. 24) (Fotoğraf: Halit Çal)

70-İstanbul Şahkulu Tekkesi Elma
Hanım (1882), muhibbe (Bacque-
Grammont vd., 1991, Mk A 5)

71-Hacı Bektaş Veli Tekkesi
türbedarı Hafız Mehmet (1801)
(Karaçağ, 2011, Kat. 28)

c-3-2 (Görsel 72): Elmalı Abdal Musa Tekkesinde 1, İstanbul'da 5, İzmir'de 1, Makedonya Harabati Baba Tekkesinde 8, Muğla Bodrum Ortakent'te 1 olmak üzere 16 baş taşı 1849-1926 yıllarındandır. Başlığın alt kenarındaki şeridin çok dar olması dışında önceki tipten farkı yoktur. Muğla'daki baba, Abdal Musa Tekkesi'ndeki 1, İstanbul'daki 3 ve Harabati Baba Tekkesi'ndeki 2 tanesi dervişlere aittir. İstanbul'da alay katibi Mehmet Nasrettin'in (1871) fesli baş taşının boynuna, Abdi Efendi'nin silindirik baş taşına (1881) bu tip başlık ve teslim taşı kabartılmıştır (Bacque-Grammont vd., 1991, Mk B 20 -Mk D 45).

İzmir Şemsi Baba Tekkesi'ndeki 1879 tarihindeki dürdane ifadesine göre ölen çocuk olabilir. Harabati Baba Tekkesi'ndeki Mehmet Rıza'nın (1903), Halil Ağa'nın (1909) baş taşlarındaki müntesip, çaker-muhip sözlerinden tekke başlığı oldukları anlaşılıyor.

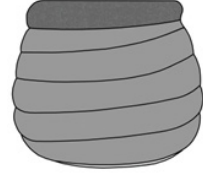
72-Muğla Bodrum Ortakent Bekir Fahri Baba (875) (Biçici, 2013, Kat. 31)

73- Abdal Musa Tekkesi postnişin İbrahim Dede (1821) (Karaçağ, 2011, Kat. 5)

74- Rumelihisarı Tekkesi İbrahim Baba (1784) (Kut - Eldem, 2010, 185)³⁸

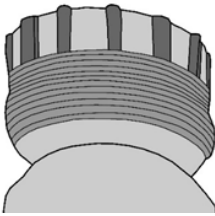

75- Denizli Dedîği Tekkesi Kırık başlık (19. yy.) (Beyazıt - Beyazıt, 2014, Kat. 21)

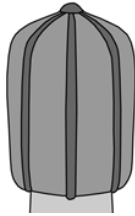
c-4 (Görsel 73-74): Abdal Musa Tekkesinde postnişin İbrahim Dede (1821), İstanbul Rumelihisarı Tekkesi'ndeki Ahmet Baba (1784), Salih Baba (1766), Mec Ali Baba (1776), Nafi Baba (1912) olmak üzere 5 tanedir. 12 dilimli başlığın yaklaşık alt yarısı, çapraz eğimli iki ters yönde kalın dilimlerle sarılmıştır. 17-18. yüzyılların başlıklarını andırır. Nafi Baba'nın Süleymaniye müderrisliği, Halep mevleviyeti gibi görevleri yüzünden tekke dışında Bektaşî sembollerini göstermediği, alışıldık Bektaşî başlıklarından değişik olan baş taşının başlığındaki sarıklı bölüm ile de ilmiyeden olduğunun vurgulandığı belirtilmiştir (Kut - Eldem, 2010,55-56, 130. dipnot). Bu yorum doğru ise, bu tip başlıklı aynı tekke'deki İbrahim Baba'nın (1784), Abdal Musa Tekkesi'ndeki İbrahim Dede'nin de (1821) ilmiye sınıfı ile bağımlı düşünmek gerekir.

c-5 (Görsel 75): Denizli Dedîği Sultan Tekkesi'ndeki 2 tanesinin (19. yüzyıl) yalnızca başlığı kalmıştır. Bektaşîlere ait oldukları kesin olan başlıklara benzememekle birlikte bulunduğu tekkeyi dikkate alarak yazımızda yer verdik. Halk ve esnafın giydiği dolama destara benzemektedir (İşli, 2009, 30).

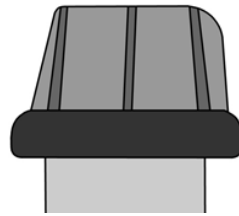
c-6 (Görsel 76): İstanbul Gözcü Baba'da Hilmi Dede'nin (1907) baş taşında, 12 dilimli başlığın yaklaşık alt yarısı 12 ince dilimle taşkınca sarılmış biçimlidir.

76-Postnişin Hilmi Dede (1907) (Bacque-G. vd., 1991, GB 1)

77-Harabati Baba Tekkesi 19.yy. (Demir, 2016, Kat. B-29)

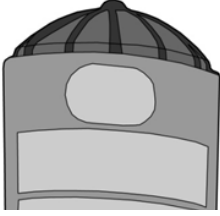

78-Denizli Teslim Abdal Tekkesi (1893) Hasan Baba (Beyazıt-Beyazıt, 2016, 113)

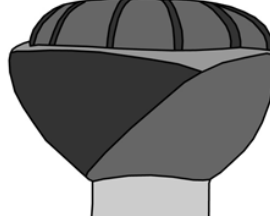
c-7 (Görsel 77-78): 8 terklı iki örneğimiz olduğu için alt gruplara ayırmadık. Harabati Baba Tekkesinde yalnızca başlığı kalanı (19. yüzyıl), 8 dilimli olabilir. Denizli Teslim Abdal Tekkesi'ndeki Hasan Baba'nın (1893) bu tipte, ancak sarıklı başlığı açıkça 8 dilimli denilen tek örnektir (Beyazıt-Beyazıt, 2016, 113). Yazısında Bektaşîliği düşündürecek açık ifade yoktur. Bektaşîliğin kapatılması sonrasında diğer tarikatlardan şeyhler atanması sürecinin bir yansıması olabilir.

³⁸ Çizim yapılan foto: <https://www.oguztopoglu.com/2014/12/rumeli-hisar-nafi-baba-tekkesi-haziresi.html> erişim 7-5-2021

d (Görsel 79): 1857-1919 yıllarından 6 örneği de Şahkulu Tekkesindedir. Silindirik gövdenin tepesi, yarım 12 dilimli başlık biçiminde bitirilmiştir. Hasan Baba (1857), Ali Baba (1863) ve Dervişe Emine Hüsnâ (1893) tekke görevlisi, veznedar Mehmet Eşref (1860), Ömer Faiz Paşa (1876) muhip, hariciye müsteşar muavini Nebil Bey (1919) *muhibb-i al-i* Haydar'dır. Ana yapısına göre c tipi içinde de düşünülebilir.

79-Şahkulu Tekkesi muhibbi
Ömer Faiz Paşa (1876) (Samet
Altay'dan alınan fotodan çizildi)

80-Şahkulu Tekkesi mürşidi
Ali Dede (1697) (Bacque-
Grammont vd., 1991, Mk C 31)

81-Rumelihisarı Tekkesi şeyhi
Mahmut Baba (1860) (Kut -
Eldem, 2010, 187)

e (Görsel 80): Şahkulu Tekkesinde Ali Dede'nin başlığı (1697), Bektaşiliğin erken örneklerindedir ve bu tipteki tek örnektir.

f-1 (Görsel 81): Rumelihisarı Tekkesi postnişini, *babay-ı alem ve tarik-i Haydariden* Mahmut Baba'nın (1860) takke gibi oval başlığının alt yarısı destar sarıllı biçimdedir. 19. yüzyılda yaygın ve Bektaşilik dışındaki bu tipin seçiminde, yeniçeri ocağının kapatılması sonrasında Bektaşiliğin diriliş sürecinin etkisi olduğu anlaşılıyor.

f-2 (Görsel 82-83-84): Bu kümeyi Bektaşi başlıkları olarak kabul etmek oldukça sorunludur. 18./19. yüzyıllarda ilmiye sınıfı başlıkları ile aynıdır. Yazılarında Bektaşilik ile ilgili ifadeler olması veya Bektaşi tekkelerinde bulunması gibi nedenlerle makale kapsamına aldık.

Takke tipi başlığın alttan başlayarak yaklaşık üçte ikisi çapraz eğimli dilimlerle sarılmıştır. Takke 9-12 gibi değişen sayılarda dilimlidir. Bu tip başlık ilmiye sınıfında yaygındır. 7 örneğinden (sıra nu: 46, 63, 144, 214, 215, 218, 262) Şahkulu Tekkesi seccadenişini Hacı Bektaş Veli soyundan Feyzullah Efendi (1761) Bektaşilik bağı kesin olan tek örnektir. Ana yapısı benzemekle birlikte iç başlık bu gruptakilere göre daha yüksek ve 12 dilimlidir. Yine iç başlığı 10 dilimli, Denizli Dediği Sultan Tekkesi'ndeki Süleyman Dede'nin (1809) dede oluşu ve Bektaşi tekkesinde bulunuşu, bu başlığı kolayca Bektaşilere has bir başlık saymaya yetmemektedir. Çünkü aynı biçimde ve Bektaşilere ait olmayan yüzlerce benzeri vardır. Bektaşiliği kesin olan Feyzullah Efendi'nin başlığının benzeri Şeyh Yusuf'un (1685) başlığıdır. Bektaşi ise, Bektaşiliğin erken örneklerindedir. Ancak baba veya dede yerine şeyh denilmesi ve ilmiye sınıfı örneklerine benzemesi bir kuşku yaratmaktadır.

Rumelihisarı Tekkesi'ndeki şeyh-i arif Abdülbaki (1750), Şahkulu Tekkesi'ndeki Şeyh Mustafa'nın (1682) başlıkları ve şeyh denilmeleri, bu kişilerin iki tarikatlı olmaları veya başka bir tarikattan olmalarına karşılık burada gömüldüklerini akla getiriyor. Kesinlik taşımadıkları için, bu kümedeki 1682 ve 1685 yıllarından olanları, Bektaşiliğin en erken örnekleri olarak saymadık. Denizli Dediği Sultan Tekkesinde bu tipteki kırık başlığı (19. yüzyıl) (Beyazıt-Beyazıt, 2014, Kat. 22) yine bulunduğu tekkeye göre aldık. Bektaşi tekkelerinin 1826 yılında kapatılması ve bazı tekkelerin

Nakşi ve diğer tarikatlara verilmesi sürecinde bu tarikat başlıklarına benzerlerin yapılmasının kabul edilebilir nedenleri vardır. Rumelihisarı Tekkesinin 1832 yılında başlayan canlandırma sürecinde Mahmut Baba'ya şeyh denilmesi de Bektaşiliğin öne çıkarılmamasına çalışmak olarak yorumlanmıştır (Kut - Eldem, 2010, 53).

Ancak 1682-1761 yıllarında da bu tür başlıkların görülmesi, kapatılmadan önce Bektaşî tarikatındaki iç çekişmelerin sonucu mudur? Şehitlik Tekkesinin Bayrami Tekkesi iken zaman içinde Bektaşî tekkesine dönüşmesi ve Gülşeni- Halveti Durmuş Dede Tekkesi ile bütünleşmesi konusu tam açıklığa kavuşmamıştır (Kut - Eldem, 2010, 31, 36, 37). Tekke'nin Bektaşîliği bilinen en eski babası olarak gösterilen Ali Baba'nın (1766) (Alkan, 2015, 29). Baş taşının başlığı kırık olduğu için tipini bilemiyoruz. Ancak Hacı Bektaş soyundan olduğu kabul edilen Feyzullah Efendi'nin baş taşı daha eskidir (1761) ve Şeyh Yusuf ve Şeyh Mustafa'nın Bayrami başlıkları (Atasoy, 2005, 35) ile aynı tiptedir. Bu da işi daha karıştırmaktadır. Şeyh Yusuf ve Şeyh Mustafa Bayrami şeyhleri iseler, Feyzullah Efendi'nin baş taşı neden onlarla aynı tiptedir? Baş taşında açık tarikat adı yazılmamakla birlikte, başlığı bu tipten olan Şeyh Abdülbaki'nin, Halveti- Şemsi kolundan Nişancı Paşa Tekkesi Postnişini Şeyh Abdülbaki ile aynı kişi olduğu belirtilmiştir (Kut - Eldem, 2010, 221). Şemsi tarikatının postnişini Şeyh Abdülbaki'nin baş taşına tarikatının adı neden yazılmamıştır? Yalnızca şeyh oldukları yazılan diğerleri gibi, bir nedenle bu tekkede gömüldükleri ve buldukları tekkeye saygının sonucu mezar taşlarına kendi tarikatlarının adının yazılmadığı düşünülebilir mi? Bu soruların açık bir yanıtı yoktur.

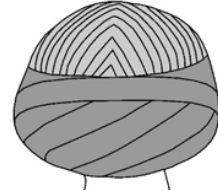
82-Şahkulu Tekkesi seccadenişini Feyzullah Efendi (1761) (Bacque-G. vd., 1991, Mk D 49) (Fotoğraf: Samet Altay)

83-Şahkulu Tekkesi Şeyh Yusuf (1685) (Bacque-G. vd., 1991, Mk D 37) (Fotoğraf: Samet Altay)

84-Şahkulu Tekkesi Şeyh Mustafa (1682) (Bacque-G. vd., 1991, Mk D 39) (Fotoğraf: Samet Altay)

85-Mansur Baba Tekkesi Şeyh Abayi Ali (1753) (Bacque-G. vd., 1991, Mb 20)

f-3 (Görsel 85): İstanbul Mansur Baba Tekkesinde şeyh Abayi Ali Efendi'nin (1753) iç başlığı tepesindeki iç içe "V" biçimli düzeni, Halveti tarikatında yaygındır (Atasoy, 2005, 68; Çal, 2020c, 529). F-2 başlıklılarda olduğu gibi, bir nedenle buraya gömülmüş Halveti şeyhi olabilir.

13. Teslim taşı (1 EK)

94 baş taşında teslim taşı işlenmiştir. Tarihi bilinen 83 tanesi 1779 – 1927 (18. yüzyıl: 7; 19. yüzyıl: 62; 20. yüzyıl Osmanlı:12; Cumhuriyet: 2 Tarihsiz 11 tanesi 19. yüzyıla tarihlenebilir) yılları arasındadır. İstanbul tekkeleri 46 ve Kalkandelen Harabati Baba 35 örnek ile ana gövdeyi oluştururlar. İlk görüldükleri tarih olan 1779-1793 zaman dilimindekiler de Kalkandelen Harabati Baba, İstanbul Seyyid Nizam Camisi, Rumelihisarı Şehitlik Tekkesi ve Erikli Baba Tekkesi'ndedir. İstanbul'da 19. yüzyılın ilk yarısından Murat Paşa Camisi'nde Fatma Hanım'ın (1812) ve Seyyid Nizam Camisi'nde katip Mahmut Efendi'ninki (1848) dışında örnek olmaması ilginçtir. Aynı dönemde Kalkandelen'de örnekler bulunması, Yeniçerilik ve Bektaşî

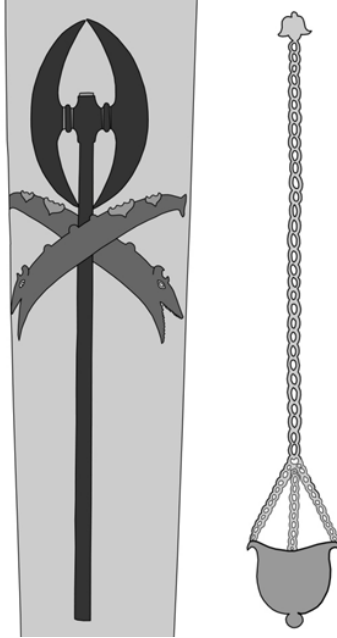
tekkelerinin kapatılması sürecinin İstanbul'da daha katı uygulanmasıyla ilgili olabilir. Revnaki Baba, Halveti şeyhi iken Bektaşî ve Şahkulu Tekkesine postnişin olmuştur. Bektaşîlik yasaklanırken bazı Bektaşîler Revnaki Baba'nın eski tekkesi olan Seyyid Nizam Tekkesine sığınmıştır. Burada Bektaşî mezar taşları vardır ve bazı Halveti mezar taşlarına da teslim taşı işlendiği belirtilmiştir (Soyyer, 2005, 63-64). Nakşibendi şeyhi Rıza Bey'in baş taşında da (Berk, 2016-2, 823) teslim taşının sekiz uçlusu işlenmiştir.

14. Kanberiyeye

Tek örneği olan İstanbul Seyyid Nizam Tekkesi muhibbi Ali Bey'in (1780) teslim taşının altındaki (Görsel 53), kanberiyeye denilen³⁹ bel bağı olmalıdır.

15. Keşkül - Nefir – Teber

Üçünün işlendiği tek örnek, Nafi Baba'nın oğlu Mustafa Abbas'ın baş ve ayak taşları (1896) olduğu için tek başlıkta ele aldık (Kut - Eldem, 2010, 82). Teberin Bektaşîlere has ve nefirin Bektaşî dervişlerince üflendiği bilgilerine (Kut - Eldem, 2010, 80-81. dipnotlar) karşılık Kadiri ve Mevlevilerde de bulunur (Atasoy, 2005, 243). Manda boynuzundan yapılan nefir, dervişlerin yırtıcı hayvanları kaçırmak ve diğer dervişleri bir şey içmeye çağırmak için öttürülür. Keşkül, gezici dervişlerin yiyecek taşıdığı, su içtiği, dilenirken kullandıkları çok amaçlı bir kaptır, Nakşi dervişlerinde de görülür (Atasoy, 2005, 243-245). Belki de bu yüzden Bektaşî mezar taşlarında şimdilik tek örneğinin olması, diğer tarikatlarda da bulunması, kesin bir Bektaşî simgesi olma özelliğini kaybetmesine bağlanabilir. Nefir örneğimizde işli gözler, kulaklar, ağızın dışlı olması, ejderi hatırlatır. Teberlerde de ejder işlendiği biliniyor (Çevrimli, 2009, 43).

86-87: Şehitlik Tekkesi Mustafa Abbas Efendi'nin baş ve ayak taşlarındaki (1895) semboller (Kut - Eldem, 2010, 82, 171).

³⁹ Hz. Ali'nin atı Düldül'ün ayak kösteğinin, ata takılmadığında seyis Kanber'in beline bağlandığı, Bektaşîlerin Hz. Ali'ye bağlılıklarını göstermek amacıyla, örülerek yapılan bu kuşağı kemerlerinin üstüne taktıkları belirtilmiştir (Atasoy, 2005, 251).

16. Bektaşî Baş Taşlarında Adlar

24 baş taşında aşınma, gömülme gibi nedenlerle kişi adı okunamamıştır. 8 tane yalnız başlıktır. Baş taşlarındaki yalnız ölenlerin adı dikkate alınmış, yakınlarının adları hesaplanmamıştır.

Ana listemizdeki 432 baş taşında 122 erkek adı belirledik. Seyyid, Perişan, Revnaki gibi sıfatları ayrı bir ad olarak saymadık. Yalnız Gözcü, Sancaktar gibi yalnızca sıfat verildiğinde ad olarak kabul ettik. 16 tanesi iki adlıdır. Abdal 1, Abbas 1, Abdi 2, Abdülkadir 1, Abdullah 5, Abdurrahman 1, Abdülbaki 1, Abdülmuttalip 1, Ahmet 20, Ali 42, Arif 4, Asım 1, Aziz 2, Bahtiyar 1, Bayram 2, Bekir 3, Cafer 4, Cemal 1, Cemali 1, Cemil 1, Derviş (tamamı unvan olabilir) 6, Ebubekir 1, Edhem 2, Emin 3, Esat 1, Eşref 1, Eyüp 1, Fahri 1, Faiz 1, Fakı 1, Fazlı 1, Fehmi 1, Fethullah 1, Feyzullah 1, Fuat 1, Gani 1, Gözcü 1, Habip 1, Hafız 1, Hakkı 2, Halil 7, Halim 2, Hamdi 1, Hamza 1, Harabatı 1, Hasan 11, Haydar 2, Hızır 1, Hidayet 1, Hilmi 1, Hulki 2, Hüseyin 16, Hüsnü 1, İbrahim 15, İsmail 11, Kadir 1, Kadri 1, Kasım 1, Kazım 2, Kemter 1, Kıncı 1, Lütfi 1, Mahmut 8, Mazlum 1, Mebni 1, Mehmet 36, Melek 1, Muharrem 1, Muhtittin 1, Muhtar 1, Musa 4, Mustafa 23, Mümin 1, Nafi 1, Nasrettin 1, Nebil 1, Necip 1, Nuri 1, Orhan Gazi 1, Osman 3, Ömer 2, Paşa 1, Raif 1, Rana 1, Recep 2, Remzi 2, Rıza 1, Rumi 1, Sabit 1, Sadık 2, Said 2, Saka 2, Salih 7, Sami 1, Sancaktar 1, Selim 2, Selman 1, Seyfi 1, Seyyid 1, Sıddık 1, Sinan 2, Süheyb 1, Süleyman 5, Şah 1, Şakir 1, Şemsettin 2, Şevki 1, Şir 1, Tahir 1, Tevfik 1, Timur 1, Topuk 1, Tosun 1, Tufeyl 1, Veli 4, Vehbi 1, Yakup 2, Yaşar 1, Yeşil 1, Yörük 1, Yusuf 8, Zeynel 1, Zeynullah 1, Zikri 1, Ziver 1, Zülfikar 1. Mehmet, Ali, Abdullah, Hüseyin 32 kere ikinci bir adla birlikte kullanılmıştır.

Kullanım çokluğuna göre ilk 10 tanesi, Ali 42, Mehmet 36, Mustafa 23, Ahmet 20, Hüseyin 16, İbrahim 15, İsmail 11, Hasan 11, Yusuf 8, Halil 7 kere olmak üzere sıralanmıştır.

Bunların Bayram, Gözcü, Kıncı, Orhan, Paşa, Sancaktar, Timur, Topuk, Yaşar, Yeşil, Yörük olmak üzere yalnızca 11 tanesi Türkçedir. Ad sayısına göre yaklaşık %10 orana karşılık, kullanım sıklığı, oranlama yapılmayacak kadar düşüktür. Kalanları Arapça ve Farsçadır.

Kadınlarda ise 40 ad görülür. Afet 1, Amine 1, Ayşe 3, Azmidil 1, Besime 1, Düriye 1, Elma 1, Emine 7, Fatma 17, Hacer 1, Hacerülhame 1, Hafize 1, Hatice 4, Hamide 1, Hasene 1, Hasibe 1, Hatem 1, Havva 1, Hayriye 2, Hüsnü 1, İkbâl 1, Kenizek 1, Lütfiye 1, Makbule 1, Münevver 1, Müzeyyen 1, Nezhiye 1, Nimet 1, Nuriye 1, Pakize 1, Rafia 1, Rukiye 1, Sabire 1, Saide 1, Samita? 1, Sıddıka 1, Şehma 1, Şekibe 1, Şerife Hafize 1, Zarife 1, Zehra 5 kere yer almıştır.

Elma dışında Türkçe ad yoktur. Kullanım sıklığı Fatma 17, Emine 7, Hatice 4, Zehra 5, Ayşe 3 olarak sıralanır. 12 tanesinde Fatmaya ikinci bir ad eklenmiştir. Örnek olarak Boyabat'ta 104 baş taşındaki 49 erkek 17 kadın adına göre (Çal, 2015, 170), 412 Bektaşî baş taşındaki 120 erkek, 40 kadın adı, Bektaşilerdeki çeşitliliği gösteriyor. Bu çeşitliliği, Bektaşilikten çok, Bektaşî mezar taşlarının çoğunun kentlerde oluşunun sonucu olarak da görmek gerekir.

Belirsiz 49 tanesinden 4 tanesinde ad okunamamıştır. Erkek adları olarak ana listedekilerle aynı adlardan Abdullah 1, Ahmet 1, Ali 5, Arif 1, Edhem 1, Hasan 1, Hüseyin 1, Hüsnü 2, İbrahim 1, Mehmet 5, Rıza 1, Tevfik 1; farklı olarak Avni 1, Cavit 1, Fazıl, Ferruh 1, Giray 1, Hamit 1, Hasip, Hulki 1, İhsan 1, Nazif 1 tanedir.

Kadınlarda ana listemizdekilerden Ayşe 2, Emine 4, Fatma 3, Hatice 2, Müzeyyen 1, Refia 1, Rukiye 1, Sıddıka 1; farklı adlardan Cemile 1, Fitnat 1, Hüzmüz 1, Kaniye 1, Kıymet 1, Şakire 1, Üftade 1, Zübeyde 1 kere görülür.

Otman Baba'nın "Yad illerde yitmemek için tek dayancımız Oğuz dilidir" (Noyan, 1998, 260) sözündeki Türkçeye bağlılığa karşılık, Bektaşî adlarındaki Türkçe azlığı, ayrıca araştırılması gereken bir konudur. Erkek adlarında Ali'nin birinci sırada olması dışında Türkiye genelinde mezar taşlarındaki kişi adlarının durumu ile benzerdir (Çal, 2019, 523).

17. Erkek - Kadın ayırımı

Bektaşîliğini kesin saydığımız 488 mezar taşından 477 tanesinde cinsiyet bellidir. Bunlardan 420 mezar taşı (371 baş 49 ayak) erkek, 68 tanesi (61 baş, 7 ayak) kadınlara aittir. Baş taşlarına göre erkeklerin oranı %85, kadınları %15'tir.

Belirsizlerde ise 27 baş 6 ayak erkek, 22 baş, 5 ayak taşı kadınlar için yapılmıştır. Kadın – erkek oranları için bir genel fikir vermek üzere seçtiğimiz merkezlerde durum şudur: İstanbul Üsküdar mezar taşlarından cinsiyeti belirlenen 217 mezar taşından 126 tanesi erkek (%58), 91 tanesi (%42) kadınlarıdır (Yarış, 2015, 380). Antalya ilinde cinsiyet belirlenebilen 250 baş taşından 188'i erkek (%75,2), 62 tanesi (%24,8) kadınlarıdır (Keskin, 2019, 672). Edirne kentinde erkeklerde %63,4, kadınlarda %36,6 (Çal, 2020b, 116), Rize ilinde erkeklerde %66,8, kadınlarda %33,2'dir (Hanoğlu, 2015, 1998-1999). Tarikatlarda ise Anadolu'daki Mevlevî baş taşlarından cinsiyet belirlenen 155 tanesinden 122 tanesi erkek (%78,7), 33 tanesi kadınlarıdır (%21) (Bakırcı, 1999, 230). Bektaşî ve Mevlevîlerdeki kadın-erkek oranların yakınlığı, tarikatlardaki erkek ağırlığını da göstermektedir.

18. Tarih Düşürme (Ebcad)

432 baş taşından yine fotoğrafı olmayan, yalnız başlığı kalan ve kırıkları çıkardığımızda kalan 394 baş taşından 149 tanesinde tarihi rakamla yazmanın yanında aynı zamanda şiir diliyle ebcadla tarih düşülmüştür. Oranı 149/432: %37,8'dir. Abdal Musa Tekkesinde 1774-1906 yıllarından 10, Denizli Teslim Abdal Tekkesinde 1 (1890), İlbadi Mezarlığında 1 (1917), İstanbul Emin Baba Tekkesinde 1 (1886), Erikli Baba Tekkesinde 18 (1787-1927), Gözcü Baba'da 3 (1891-1907), Karyagdı Tekkesinde 1 (1917), Maltepe Mezarlığında 1 (1912), Mansur Baba'da 8 (1882-1900), Merkez Efendi'de 1 (1861), Rumelihisarı'nda 31 (1750-1912), Seyyid Nizam'da 6 (1780-1867), Silivrikapı'da 1 (1892), Şahkulu Tekkesinde 27 (1761-1919), Taşköprü Caddesi'nde 1 (1843); İzmir Arappınarı Tekkesinde 1 (1914), Horasanlı Ali Baba Tekkesinde 1 (1927), Şemsi Baba Tekkesinde 7 (1875-1921), Karabük Safranbolu Yörük Köyü'nde 3 (1863-1900); Nevşehir Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 14 (1847-1899); Sinop'ta 2 (1852, 1912), Makedonya Harabati Baba Tekkesinde 9 (1785-1903) tanedir.

Tarih düşülen baş taşlarından Abdal Musa Tekkesi'ndekiler türbedar, halife ve postnişin; Denizli'dekiler baba; İstanbul'dakilerin 42 tanesi muhip, 38 tanesi derviş, baba, postnişin, 4 tanesi görevli yakınları; İzmir'dekilerin 4 tanesi muhip, 4 tanesi derviş, halife, postnişin; Yörük Köyü'ndekiler muhip; Hacı Bektaş Tekkesi'ndekiler 1 muhip dışında aşçı, ekmekçi, kahveci, postnişin; Sinop'takiler baba, muhip; Harabati Baba'dakiler 3 muhip- müntesip dışındakiler meydancı derviş, türbedar, postnişinler için yapılmıştır. Muhip baş taşlarında tarih düşürmenin oranı, İstanbul ve İzmir'de yüksektir.

Tarihlieleri, 18. yüzyılda 14 (1750-1793), 19. yüzyılda 102 (1802-1899), 20. yüzyılda 28 (1900-1945) olmak üzere 144 tanedir. 1826 yılındaki kapatılmadan sonra tarih

düşürmenin 1839 yılında başlaması, canlanmanın erken başladığını göstermekle birlikte 19. yüzyıldaki 101 örnekte 86 tanesi yüzyılın ikinci yarısındadır. Ebcad, İstanbul Üsküdar'daki 263 baş taşından 52 tanesinde (%19,7) (Yarış, 2015, 301, 347), Antalya ilindeki 262 baş taşından 3 tanesinde (Keskin, 2019, 677) ebcad, Rize'deki 886 (592 erkek, 294 kadın) mezar taşı içinde (Hanoğlu 2015:2016) 15 tane ile oranı %1.6'dır.

Orta Anadolu'daki 173 Mevlevi baş taşında içinde 12 tanesindeki (Bakırcı, 1999, 232) %6,9 oran beklenmedik ölçüde düşüktür ve İstanbul örneklerinin olmayışından kaynaklanmış görünmektedir. Celvetiye tarikatının 149 mezar taşından 16 tanesinde (Akarsu, 1985, 13, 23, 33) oran %10,7'dir.

19. Baş Taşlarının Yazılarında Yaygın Kalıplar

Başlangıç ifadesi dediğimiz (yakarış- ser levha) kalıplar ayrı bir araştırma konusudur. Bunlar içinde tarikatlarda, daha çok da Bektaşilerde görüldüğü belirtilen (Kut - Eldem, 2010, 93) bir kaç kalıbın dökümünü vermeye çalışacağız.

Ana listemizdeki 432 baş taşından yalnızca başlığı kalan 6 tanesi çıktığında kalan 426 baş taşından 198 tanesinde “hu, ya hu, hu dost” olmak üzere 3 ana kalıp ve bunların karmalarından söz edebiliriz.

Hu: 45 tanesi Çanakkale'de 6, Denizli'de 1, Edirne'de 4, İstanbul'da 29, Sivas'ta 1, Makedonya'da 4 olarak dağılmıştır. Tarihleri 1761 – 1912 yıllarındadır. Tarih, coğrafya ve İstanbul'daki tekkeler olarak dağılımları dengelidir. 13 tanesinin muhiplere, 27 tanesinin tekke görevlilerine ait olması da bu kalıba bir özellik kazandırmıyor. Yalnız, Hacı Bektaş Veli Tekkesinde olmayışı ilginçtir. Bunlara İstanbul'da 2 tanesindeki hu Allah (sıra nu:104, 106), İstanbul, Karabük, Nevşehir'de 3 tanesindeki Allah hu (sıra nu:109, 293, 317), İstanbul'daki hele ya hu (sıra nu:219), Makedonya'daki dost hu (sıra nu:350) olanı da ekleyebiliriz.

Hu dost: 103 (Antalya 11, İstanbul 58, Karabük 1, Nevşehir 15, İzmir 17, Makedonya 1) tanedir. 18. yüzyıldan 7 (1774-1793), 19. yüzyıldan 69 (1800-1899), 20. yüzyıldan 20 (1900-1927) tane olmak üzere tarihleri 96 tanedir. Coğrafya ve tarih dağılımı dengelidir. Ancak burada da Balkanlarda tek örnek dışında bulunmaması, yerel seçim farklarını gösteriyor.

Ya hu: 31 tanedir. Çanakkale 4, Edirne 2, İstanbul 19, Konya 1, Muğla 1, Nevşehir 2, Makedonya 1, Yunanistan 1 tane dağılımı, başkent ağırlığını gösteriyor. Sultanîye Mektebi öğrencisi Ziver'in baş taşında Bektaşilik bağı yalnızca “ya hu” kalıbı ile kurulabilmesine karşılık Rumelîhisarı Tekkesinde olduğu için listemize aldık.

Bu üç kalıbın %41 oranı ile; 173 Mevlevi mezar taşından 67 tanesinde hu, 18 tanesinde ya hu (Bakırcı, 1999, 210) olmak üzere toplamdaki %50 oranı birbirine yakındır ve bu kalıpları bir tarikatın özelliği olmaktan çıkarmaktadır.

Sonuç

Aşçı baba 8, at evi serveri 1, ekmekçi 8, çoban 1, debbağ 1, kahveci 1, kilerci 1, meydancı 1, mihamdar 4, nakip 1, nazır 1, taşçı 1, türbedar 12, postnişin 39 tanesinde tekke içinde ne iş yaptıkları bellidir. Baba 55, dede 13, derviş 42 örnekte geçer. Unvanları tekkedeki konumlarını göstermekle birlikte öncekilerdeki gibi özel bir sorumluluklarının olup olmadığı belli değildir. Tekkedeki görevleri bilinenlerdeki baba sıfatını da eklediğimizde 124 tane ile baba en yaygındır.

Muhiplerin mesleği belirtilen 25 tanesi asker ve yakınları (5 tanesi paşa), 16 tanesi memur ve yakınları, 15 tanesi esnaf ve yakınları 12 tanesi eşraf ve yakınlarına aittir. Paşalar, Sait Efendi Baba (1825) gibi “eşraf-ı kudatdan” (sıra nu: 157) üst düzey görevliler, Bektaşiliğin Osmanlı bürokrasisindeki güçlü etkisini gösteriyor.

432 baş taşından 181 tanesinde başta kurucu Hacı Bektaş Veli olmak üzere Bektaşi ulularının, babalarının adı yazılmıştır. Hacı Bektaş Veli’nin kişi, tarikatı veya tekkesinin adı olarak geçme oranı %50’dir. Bu durumda bütün merkezi düzen kurma çabaları bir ölçüde başarılıdır, ancak Abdal Musa, Kızıl Deli gibi babalar yerel ölçekte öne çıkabilmektedir.

Bektaşilik bağı açık 488 mezar taşından (432 baş, 56 ayak) 430 tanesi (378 baş, 52 ayak) tarihlidir. Bunlar 17. yüzyıldan 7, 18. yüzyıldan 54 baş 3 ayak, 19. yüzyıldan 248 baş, 32 ayak taşı, 20. yüzyıl Osmanlı döneminden 57 baş, 13 ayak taşı, Cumhuriyet döneminden 11 baş 4 ayak taşı olmak üzere 1604-1945 yıllarındandır.

Bektaşi mezar taşları konusunda ilk bilinmezlik tarih konusundadır. Ölçülerine göre mezar taşı maketi denilecek kadar küçük Odessa Müzesi’ndeki 1604 yılından baş taşı dışında yazıları ve başlığı ile Bektaşiliği kesin en eskisi 1697 yılındandır. Başlıkları tartışmalı olanlar bile 1682 yılından önceye gitmemektedir. Bektaşilik Balım Sultan ile 16. yüzyıl başında kurumlaştığına göre, yaklaşık 200 yıllık süreçten günümüze neden mezar taşı kalmadığının açık yanıtı yoktur. Bektaşi tekkelerinin kapatılması ve bazılarının yıkılması sırasında mezar taşları kırılmış, çarpık şehirleşme aşamasında yok edilmiş olabilirler. Ancak yıkıma uğramayan Hacı Bektaş Veli Tekkesinde 1781, Harabati Baba Tekkesinde 1779 yılından eskisi yoktur. 17. yüzyılda Osmanlı genelinde, Kadızadeler hareketine bağlanabilecek bir mezar taşı azlığı vardır. Bektaşi mezar taşlarından 17. yüzyılda yalnızca 7 tane kalması belki buna bağlanabilir. Ancak 16. yüzyıldan hiç örnek kalmamasına bir açıklama getiremedik.

Bektaşiliğini kesin saydığımız 488 mezar taşında 24 gövde tipi vardır. Tamamı genel Osmanlı gövde tiplerindedir, yalnızca Bektaşilerde görülen bir tip yoktur. Yalnız silindirik gövdenin tepesine dilimli bir takke ile Hüseyini tipi bir başlığın yaklaşık yarısının oturtulmasına, Şahkulu Tekkesinin özelliği denilebilir. Şehirlere göre belirlediğimiz tip sayıları Bektaşi gövde tipi sayısı uyumludur. 1708-1910 yıllarında Y-1 tipinde bendeden postnişine kadar her aşamada aynı tipin seçimi ilginçtir. Bunlarda başlık, teslim taşı gibi şekil unsurların olmaması, postnişinlerin bundan bilerek mi kaçındıkları, yoksa öldükten sonra taşlarını diktirenlerin seçimi midir, bilmiyoruz.

Biçim farklarına göre 18 başlık tipi belirledik: Kaynaklarda 2, 4, 5, 7, 8, 9, 12 dilimli ve elifi, edhemi, bozdoğanı, şemsi-kalenderi, cannuş, hüseyini adı verilen Bektaşi başlıklarından söz edilmekle birlikte çoğunun biçimini kesinleştirecek bilgiler verilmemiştir. Dilim sayılarını fotoğraflara ve yayınlardaki ifadelerle göre belirledik. Her başlık çizim veya fotoğraf ile belgelenmemiştir. Denizli Dediği Sultan Tekkesi başlıklarından yalnız 6 tanesinin (4 hüseyini, 2 edhemi) üst görünüşleri çizilmiştir (Beyazıt - Beyazıt, 2014, Kat. 6, 14, 16, 18, 19, 22). Hacı Bektaş Veli Tekkesinde de yalnız Hüseyini ve edhemi tip vardır (Bayrakal, 2011, 61). Fotoğraflardan her durumda dilim sayısı anlaşamıyor. Görünüşü ile bu tipte olan ancak 8 terklı denilen (Atasoy, 2005, 140) örnekler de vardır. Kesin sonuçlar için bütün örneklerin yerinde incelenmesi gerekmektedir. Kaynaklarda başlık çeşitliliğine karşılık örneklerimiz, 2 dilimli elifi (a tipi), 4 dilimli edhemi (b tipi) ve 12 dilimli hüseyini (c tipi) olmak üzere 3 ana tiptedir.

Fotoğrafi olmayanları çıkardığımızda kalan 415 baş taşı içinde dikdörtgen kesitli başlıklı 268 tanesinin oranı %64, silindirik gövdeli başlıklı 35 tanesinin oranı %8, başlıkların toplamı 303 tanesinin oranı ise %73'tür. Bunlardan Şahkulu Tekkesinde derviş Emine Hüsna (1893) ile İstanbul Murat Paşa Camisi'nde derviş Fatma Hanım'ın (1812) başlıkları erkeklerinki ile aynıdır. Başlıkların genel mezar taşları içinde Konya'daki %14, Gebze'deki %58 oranları, şehirlere göre büyük farkları gösteriyor. Bektaşilerde genele göre %64, erkek mezar taşlarına göre %73 oran ise oldukça yüksektir. Bir mezar taşında tarikat kimliği en kolay başlıklardan anlaşılır. Bektaşiliğin bu konuda çok başarılı olduğu açıktır. Kalıplı bir fesi andıran 12 dilimli hüseyini başlık, yalnız Bektaşilere özeldir. 283 başlık içinde bu tipin çeşitlemelerini barındıran c-1, c-2, c-3, d kodlu 217 örneğin %76 oranına göre Bektaşiler bu temsiliyeti isteyerek yaratmışlardır.

Başlıklar ve ait oldukları kişilerin görevleri arasında kesin bir bağ yoktur. Edhemi başlığın b-2 tipi postnişinlerin yanında bir dedenin küçük yeğeni ve bir miralay çocuğunun; b-3 tipi postnişin, paşa eşi ve bir babanın 1 yaşındaki oğlunun; hüseyini başlığın c-1 ve c-2 tipleri postnişin, aşçı baba, türbedar derviş, kahveci derviş, çerağ, muhip; c-3-1 tipi pir, aşçı baba, ekmekçi, kilerci, muhip, bende Fehime Hanım'ın 2,5 yaşındaki torununun baş taşlarında kullanılmıştır. Bu durum, tekkelerde sıkıca uygulanan görevlilerin seviye sıralamasına mezar taşlarında çok uyulmadığını, esnek davranıldığını gösteriyor. Osmanlı mezar taşlarında başlıkların meslekleri gösterdiği görüşü yaygınlaşmış olmakla birlikte, gerçeğinde başlıklar ve meslekler arasında kesin bir bağ yoktur. Küçük çocuk baş taşlarında babalarının mesleği ile ilgili başlıkların yapıldığı çok sayıda örneği biliyoruz. Bektaşilerde de aynı durumun görülmesine bakarak, ölüm karşısında dünya kurallarının çok da önemsenmediğini söyleyebiliriz. Başlıklardan c-5, c-7, f-1, f-2, f-3 tipleri, kapatılma sonrasında kimliğini açıkça gösteremeyip diğer tarikatların örtüsü altına girildiğini düşündürüyor. Sultan Vahdetin'in Rumelihisarı Tekkesi için 1922 yılında Nakşibendiye usulü ayın yapmak üzere berat vermesinden (Alkan, 2015, 32), Bektaşi tekkelerinin dirilişine göz yummakla birlikte bunu yasal bir çerçeveye sokmadıkları anlaşılıyor.

Bektaşi mezar taşlarında önemli ikinci biçim, teslim taşlarıdır. Teslim taşları, Bektaşiliği simgelemekte kimi durumlarda başlıktan bile önde gelebilmektedir. Fotoğrafi olmayanlar, yalnız başlığı kalanlar ve kırıkları çıkardığımızda kalan 401 tanesinden 94'ünde teslim taşı işlenmiştir (%23,4). 1779-1927 yıllarından 83 tanesi tarihlidir (18. yüzyılda 7 tane (%13), 19. yüzyılda 62 tane (%26), 20. yüzyıl Osmanlıda 12 tane (%21), Cumhuriyet döneminde 2 tane (%18). Bu sayı ve oranlar 19. yüzyılda yaygınlaştığını gösteriyor. 1826 yılındaki yasaktan sonra 1835-1850 yıllarında tekkelerin uygulamada Bektaşileştirme süreci başlamıştır. Bu zaman diliminde İstanbul'da 1, Harabati Baba Tekkesinde 3 örnek olması baskının taşrada daha az olduğunu düşündürüyor. Diğer taraftan 19. yüzyıldaki teslim taşı 62 örnekten 49 tanesinin yüzyılın ikinci yarısından oluşu, Bektaşiliğin dirilişinde bu sembolün önemini gösteriyor. Nakşibendi şeyh Rıza'nın baş taşında 8 uçlusu işlenmekle birlikte, bu biçim ile Bektaşilik özdeşleşmiştir.

Bir tanesinde kanberkiye, bir tanesinde keşkül, nefir ve teber işlenmesi, Bektaşilerin mezar taşlarında bunları başlık ve teslim taşı kadar önemsemediğini ortaya koyuyor.

Mezar taşı yapılan kişilerde 120 erkek, 40 kadın adı belirledik. Kullanım çokluğu erkeklerde Ali, Mehmet, Mustafa, Ahmet İbrahim; kadınlarda Fatma, Emine, Hatice,

Zehra, Ayşe olarak sıralanır. Erkeklerde 11, kadınlarda 1 tanesi Türkçedir ve kullanım çokluğu çok düşüktür. 16. yüzyılda Balım Sultan ile amaçlanan Sünni çoğunluk ile uyum sağlamanın kişi adları konusunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Baş- ayak taşlarında erkeklerin %85, kadınların %15 oranı, Türkiye ortalamasının üstündedir. Tarikatların genelindeki erkek ağırlığının Bektaşilerde de olduğu anlaşılıyor.

Baş taşlarında ebce ile tarih düşürülenlerin %37,8 oranı, Türkiye genelinin hayli üstündedir. 149 örneğin de 98 tanesi (%65,7) İstanbul'dadır. Mezar taşlarındaki iyi işçiliğin yanında tarih düşürülen örneklerin çokluğu, Şehitlik Tekkesi'ndekilere kalburüstü denilmesinin (Kut - Eldem, 2010, 76), Bektaşî mezar taşlarının geneli için geçerli olduğunu gösteriyor.

Yazılarının başlangıç ifadelerinde (yakarış) “hu, hu dost, ya hu” kalıplarının oranı %40,1'dir. Bu kalıpların Bektaşilerde yaygın olmasına karşılık Mevlevilerdeki oranı da %50'dir.

Kaynaklar/References

- Acioğlu, Yusuf. “Kilitbahir Cahidi Sultan Camii Haziresindeki Mezar Taşları”. *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı X, Prof. Dr. Rüçhan Arık-Prof. Dr. Oluş Arık'a Armağan*, (2007), 25-42.
- Ağırdemir, Erdoğan. “Bektaşilikte Tac Çeşitleri ve Anlamları”. *TürkKültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 60, (2011), 365-378.
- Akarsu, Kamil. *Celvetiye Tekkelerinde Bulunan Mezar Taşları Ve Kitabeler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1985.
- Akıncı, Yasemin. *Üsküdar Şeyh Mustafa Devati Haziresi 19. YY. Erkek Mezar Taşları*. Ankara: Gazi Ün. Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü Seminer Ödevi, 2007.
- Alkan, Ercan. “Şehitlik Dergahı Tarihçesine Bir Katkı: Abdünnafi Baba'nın Ahmet İsmet Efendi'ye Verdiği İcazetname”. *Tasavvuf*, 16/35, (2015), 25-58.
- Arslan, Ceren. *Edirne Yeniçeri Mezar Taşları*. Ankara: Gazi Ün. Sosyal Bilimler Ens. Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Arslan, Esra. *Sahrayıcedit Mezarlığında Bulunan Kitabeli Mezar Taşları*. T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Atasoy, Nurhan. *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim Kuşam Tarihi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005.
- Ayanoğlu, İsmail Fazıl. " Fatih Devri Ricali Mezar Taşları Ve Kitabeleri". *Vakıflar Dergisi* 4, (1958), 193-208.
- Bacque-Grammont, Jean Louis vd. “4. Corpus De Stelae Turcicae V Enclos Du Tekke De Şah-Kulı Sultan”. *Anatolia Moderna / Yeni Anadolu* 2, (1991), 92-135.
- Bacque-Grammont, Jean Louis vd. *Stelae Turcicae II Cimetieres la mosquee de Sokollu Mehmet Paşa a Kadırğa Limanı, de Bostancı Ali et du türbe de Sokollu Mehmet Paşa a Eyüp*. Tubingen: 1990.
- Bacque-Grammont, Jean Louis vd. “Les Steles Funeraires de Sinop”. *Yeni Anadolu* I, (1991b), 105-208.
- Bakırcı, Naci. *İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif Sanatlar ve Semboller*. Konya: Selçuk Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, 1999.
- Barkan, Ömer Lütfi. “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler”. *Vakıflar* 2, (1942), 279-386.

- Başaran, Emel. *Ayvacık Mezar Taşları*. Çanakkale: T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Bayrakal, Sedat. “Ölümsüzlüğe Uzanan Taşlar: Hacı Bektaş Veli Külliyesi Haziresindeki Mezar Taşları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 59, (2011), 15-70.
- . *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları*. İzmir: 2016.
- Bayraktar, Saliha. *İstanbul Karacaahmet Mezarlığı 22 Numaralı Adadaki Mezar Taşları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2019.
- Berk, Süleyman. *Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları Zamanı Aşan Taşlar 1-2*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2016.
- Beyazıt, Mustafa ve Yasemin Beyazıt. *Denizli Dediği Tekkesi*. Ankara: Bilgin Yayınları, 2014.
- Beyazıt, Yasemin ve Mustafa Beyazıt. *Denizli Teslim Baba Tekkesi*. Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Yayını, 2016.
- Biçici, Kamil. *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2004.
- Biçici, Kamil. “Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, (2008), 297-324.
- Biçici, Kamil. “Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları II”. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 6/2, (2013), 1373-1436.
- Birdoğan, Nejat. *Anadolu Aleviliği'nde Yol Ayrımı İçerik - Köken*. İstanbul: Mozaik Yayınları, 1995.
- Birge, John Kingsley. *Bektaşilik Tarihi, Çeviri Reha Çamuroğlu*. İstanbul: Ant Yayınları, 1991.
- Boran, Ali vd. *Ebedi İstirahatgah İlgin Mezar Taşları*. Konya: İlgin Belediyesi, 2019.
- Bozcu, Mustafa. *Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Eserler Koleksiyonu*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2017.
- Bulut, Mustafa. *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi*. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2012.
- Çal, Halit. “Şeyh Nasreddin (Nusret) Türbesi.” *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986) Bildiriler Kitabı*. 427-461. Ankara, 1987.
- Çal, Halit. *Boyabat Mezar Taşları*. Ankara: Boyabat Belediyesi, 2015.
- Çal, Halit. “Karadeniz Bölgesinde 18. Yüzyıl Kadın Mezar Taşları”. *Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm*. Ed. Ayşe Budak – Muzaffer Yılmaz. 105-130. İstanbul: Litera-Türk-Academia, 2019.
- Çal, Halit. “Erken Osmanlı Dönemi Mezar - Mezar Taşları”. *Fetih Öncesi Osmanlı Sanatı ve Mimarisi*. Ed. Yıldray Özbek - Ayşe Budak. 51-94. Konya: Literatürk Academia, 2020a.
- Çal, Halit. “Edirne Şehrindeki Mezar Taşı Tipleri”. *Türkmes 2019 Tam Metin Bildiriler*. 89-142. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2020b.
- Çal, Halit. “Türkiye’de Selçukludan Osmanlıya Türk – İslam Mezar - Mezar Taşları”. *Türk İslam Sanatları Tarihi*. Ed. Abdülkadir Dündar. 503-544. Ankara: Grafiker Yayınevi, 2020c.
- Çal, Halit. “Türkiye Mezar Taşı Tipleri 1: Güneş Tepelikliler”. *Belleten*, 85/303, (2021), 645-689.
- Çalhan, Filiz. *Kadıköy – Söğütluçeşme Mahmut Baba Mezarlığı (Mezar Taşları Tipolojisi Hakkında Bir Deneme)*. İstanbul: T. C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çaycı, Ahmet ve Ürekli, Bayram. “Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10, (2003), 359-400.
- Çaycı, Ahmet - Durmuş, Latife. “Kütahya Erguniye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziresindeki Mezar Taşları”. *İstem*, 5/10, 2007: 205-221.
- Çetintaş, Burak. “Rumelihisarı'ndaki Nafi Baba Şehidlik Dergahı'nda Yeni Bulunan Osmanlı Dönemi Mezar Taşı Kitabelerine Dair”. *Arkeoloji Sanat* 147, (2014), 109-134.
- Çevrimli, Nilgün. “Madeni Eşya Örneklerinden Bir Grup Teber” *Vakıflar Dergisi*, 32, 2009: 37-64.

- Çoktan, Ekrem. *Karacaahmet 9. Ada Mezar Taşı Kitabeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Dağlıoğlu, Hikmet Turhan. “Edirne Mezarları”. *Türk Tarih Arkeologya ve Etnoğrafya Dergisi*, 3, (1936), 164-192.
- Demir, Saniye. *Kalkandelen Bektaşî Tekkesi Haziresi*. İstanbul: Tc Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Doğanbaş, Muzaffer. “Rumi Hoca Türbesi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2005/33, (2005), 395-400.
- Gökler, Burak Muhammet. *Balıkesir Mezar Taşları*. Erzurum: Atatürk Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Güçlü, İbrahim. *Bayındır Yakapınar Köyü Mezartaşı Kitabeleri*. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Gümüšoğlu, Dursun. “Mansur Baba Haziresindeki Son Osmanlıca Bektaşî Mezar Taşları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 53, 2018: 9-41.
- Gürlevik, Sebiha. *Sivas Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Güven, Alım. *XV. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları*. İstanbul: İstanbul Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Hanoğlu, Canan. *Batılılaşma Dönemi Rize Mezar Taşları 1-2*, Erzurum: T. C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2015.
- Hanoğlu, Canan. “Tokat/Zile Şeyh Nusrettin Türbesi Haziresi’nde Yer Alan Tarihi Mezar Taşları”, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11/2, (2021), 675-698.
- Hanoğlu, Canan - Bayhan, Ahmet Ali. “Rize Şehir Merkezi’nde Bulunan Osmanlı Dönemi Bezemeli Kadın Mezar Taşları”. *Turkish Studies*, 12/3, (2017), 235-308.
- İbrahimgil, Mehmet - İbrahimgil, Ammar. *Rodos Adası’nda Osmanlı Mimarisi (Mimari Eserler-Kitabeler-Mezar Taşları)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2019.
- İbrahimgil, Mehmet ve Hamza Keleş. *Bulgaristan’da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*. I. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2016.
- İşli, H. Necdet - Kökrek, Mehmet. *Yeniçeriler Remizleri ve Mezar Taşları*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2017.
- İşli, Nedret. *Osmanlı Serpuşları*. İstanbul: İstanbul Kalkınma Ajansı, 2009.
- Kalafat, Nihal. *Çankırı Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*. Kayseri: T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Kançal, Nikole Ferrari. *Kırım Hanlarının İmar Faaliyeti Ve Mezar Taşları*. İstanbul: İstanbul Ün. Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Karaçağ, Abdullah. “Elmalı Abdal Musa Dergahı’ndaki Bektaşî Mezartaşları”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 57, (2011), 99-130.
- . *Tahtacı Mezar Taşları*. Bişkek: Byr Publishing House, 2016.
- Keskin, Burcu. *Antalya’da Osmanlı Dönemi Mezar Taşları: Alanya ve Manavgat İlçeleri*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kıvrakoğlu, Nihal. *İstanbul Çiçekçi Camii Haziresi Mezar Taşları*. Kayseri: Erciyes Ün. Sosyal Bilimler Ens. Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*. İstanbul: Baha Matbaası, 1967.
- . *Abideleri ve Kitabeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, 1-3, Fatih Matbaası, 1974.
- Köprülü, Orhan. “Usta-zade Yunus Bey’in Meçhul Kalmış Bir Makalesi Bektaşiliğin Girid’de İntişarı”. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8-9, (1980), 37-86.

- Kucur, Sadi. “Üsküdar Mihrimah Sultan Camii (İskele) Haziresi Mezartaşları”. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu IX, 11-12-13 Kasım 2016, Bildiriler*, 2, 103-202. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2017.
- Kurtbil, Zeynep. *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 19. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Kut, Günay ve Edhem Eldem. *Rumellihisarı Şehitlik Dergahı Mezar Taşları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2010.
- Küçükalyağın, Erdal. *Yeniçeri Yoldaşlığı ve Bektaşilik Turna'nın Kalbi*. İstanbul: Kapı Yayinevi, 2022.
- Maden, Fahri. “Bektaşilikte Giysi ve Sembol Olarak Tac”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60, (2011), 65-84.
- Maden, Fahri. “Edirne Vilayetinde Bektaşî Tekke ve Türbeleri.” *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 64, (2012), 55-76.
- Maden, Fahri. “Evlıya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Bektaşî Tekke ve Türbeleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 68, (2013), 89-128.
- Maden, Fahri. “Girit'te Bektaşî Tekkeleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 79, (2016), 17-59.
- Maden, Fahri. “Tire'de Üç Bektaşî Tekkesi: Arappınarı, Ali Baba ve Kurt Baba.” *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 8/16, (2018), 179-216.
- Mehmed Raif. Mir'at-ı İstanbul, 1. Cilt Asya Yakası, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.
- Melikoff, İrene. *Uyur İdik Uyardılar Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları*. İstanbul: Cem Yayinevi, 1993.
- Mermutlu, Bedri - Öcalan, Hasan Basri. *Tarihi Bursa Mezar Taşları I Bursa Hazireleri*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2011.
- Noyan, Bedri. *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik, 1-2*. Ardıç Yayınları - Şahkulu Sultan Dergahı Hilmi Dede Baba Vakfı, 1998.
- Nuhoğlu, Mehmet. *Koca Mustafa Paşa (Sünbül Sinan) Camisi Haziresi Mezar Taşları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Marmara Ün. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Öcal, Ersin. “İstanbul Müzelerindeki Börklü Mezar Taşları”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 11/4, (1981), 51-75.
- Öcalan, Hasan Basri - Mermutlu, Bedri. *Tarihi Bursa Mezar Taşları II, Emirsultan Mezarlığı*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, 2012.
- . *Tarihi Bursa Mezar Taşları III Pınarbaşı Mezarlığı, 1*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2016.
- Öztürker, Hazal Ceylan. “Bektaşî Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme: Şemsi Baba Tekkesi Örneği”, *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, (2013), 155-193.
- Pektaş, Kadir. *Denizli'de Türk Varlığının Kadim Tarihi İlbadı Mezarlığı I*. İstanbul: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2019.
- Sabah, İsmail. “Tarihi Yarımada Unutulmuş Bir İsim ve ve Zamana Direnen Bir Mekan: Saka Baba Dergahı”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (Özel Sayı)*, 2019: 90-115.
- Selçuk, Havva. “Osmanlı Devletinin Kızılbaş (Alevi) Bektaşileri Sünnileştirme Siyaseti Takip Ettiği 19. ve 20. Yüzyılda Hacı Bektaş Veli Tekkesi”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı*, 11, 2021: 26-36.
- Soyyer, Yılmaz. *19. Yüzyılda Bektaşilik*. İzmir: Akademi Kitabevi, 2005.
- Sürün, Mustafa. *Şeyh Vefa Camii Haziresi (Mezar Taşları Tipolojisi Üzerine Bir Deneme)*. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2006.

- Şahin, Harun. “Karaman Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi Haziresinde Bulunan Mezar Taşları”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 44, (2017), 297-343.
- Taşdemir, Meral. *Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camisi ve Türbesi Haziresinde Yer Alan Mezar Taşları*. Ankara: Gazi Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Tunçel, Gül. “Üsküp Sultan Murat Camii Haziresi’ndeki Mezartaşları”, *Bilge*, 43, (2004), 20-38.
- Turnalı, Bilgin ve Esin Turnalı. “Celvetilik ile Bektaşiliği Birleştiren İlgü Çekici Bir Dal Haşimiye Kolu ve Üsküdar’da Bandırmalı Tekkesi.” *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 66, (1990), 111-120.
- Türker, Fatma. *Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezar Taşları*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Tütüncü, Mehmet. “Hacı Bektaş Veli'nin En Eski Resmi.” *International Journal Of Turkology*, 13, (2021a), 4-11.
- Tütüncü, Mehmet. “En Eski Bektaş Mezar Taşı Odessa Arkeoloji Müzesi'nde mi?” *International Journal Of Turkology*, 13, (2021b), 12-15.
- Uluçam, Abdüsselam. *Eski Erciş- Çelebibağ Mezarlığı ve Mezar Taşları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.
- Uysal, Nadide. *Süleymaniye Camii Haziresi*. Kayseri: T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2013.
- Ülker, Necmi. “İzmir Ali Ağa Cami Haziresi Mezar Kitabeleri (18.-20. Yüzyıl)”. *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 23-27 Mayıs 1988*, 19-34. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988.
- Ülker, Necmi. “İzmir Yağhanelerdeki Bektaş Mezar Kitabeleri (19.-20. Yüzyıl)”. *IV. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 26-30 Mayıs 1986*, içinde, 1-38. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987.
- Ülker, Necmi vd. *İzmir’de Türk Mührü Emir Sultan Dergahı Haziresi Mezar Kitabeleri*. İzmir: Şenocak Yayınları, 2008.
- Ürkmez, Seray Akın. *Afyonkarahisar Mevlevihanesi ve Haziresinden Müzeye Taşınan Mezar Taşları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Varol, Abdülhalim. *Aydın Kuşadası Adalızade Mezarlığı Osmanlı Mezar Taşları*. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2019.
- Vatin, Nicolas - Zarcone, Thiery. “Le Tekke Bektachi de Kazlıçeşme. I. Etude historique et epigraphique”. *Anatolia Moderna*, 7, (1997), 79-109.
- Venedikova, Katerina. “Başlıno (Hasan Babalar) Köyü ve Yöresiyle İlgili Kaynaklar”. *Balkanlarda Alevilik Bektaşilik*, 62-86. İstanbul: Çorlu Belediyesi, 2015.
- Yaman, Sümeyye. *Üsküdar Nasûhi Mehmet Efendi Camii, Türbesi ve Haziresindeki Mezar Taşları*. T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yarış, Sahure. *Üsküdar’da Yer Alan Bir Grup Cami Haziresindeki Mezar Taşları*. İstanbul: T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, 2015.
- Yılmaz, Edip. *İzmir - Ödemiş’teki Türk İslam Devri Mezar Taşları*. Van: Yüzüncü Yıl Ün. Sosyal Bilimler Enst. Doktora Tezi, 2013.
- Yılmaz, Gülay. “Bektaşilik ve İstanbul’daki Bektaş Tekkeleri.” *Osmanlı Araştırmaları*, 45, 2015: 97-136.
- Yüksel, Murat. *Trabzon’da Türk - İslam Eserleri Ve Kitabeler, C. 4-5*. Trabzon: Trabzon Belediyesi, 2000.
- Yüksel, Müfit. “Eyüp - Karyağdı Baba Bektaş Tekkesi (Hafız Baba Dergahı)”. *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 13-15 Mayıs 2005*, 194-223. İstanbul: Eyüp Belediyesi Yayını, 2005.

Sıra	İl	Elifli	Miladi	Yeri	Yazıdaki İfade	Kişi Adı	teslim taşı	Baş Taşı	Ayak Taşı	Başlık	Tekkedeki Konumu	Tekke Bağlı	C	Kaynak
1	Anıyaya	1208	1794	Rumi Hocaz Türbesi		Rumi (Hoca)	D-1	D-1		c-3	kubularların	E	E	Doğanbaş, 2005, 397
2	Anıyaya	1111	1699	Abdal Musa Dergahı	dede	Salihi Dede	K-1	K-1		kırık	dede	1*4	E	Karaçığ, 2011, Kat. 27
3	Anıyaya	1113	1701	Abdal Musa Dergahı	dede	Fazlı Dede	K-1	K-1		c-3	dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 34
4	Anıyaya	1155	1742	Abdal Musa Dergahı	dede	Halil Dede	K-1	K-1		c-2	dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 14
5	Anıyaya	1158	1745	Abdal Musa Dergahı	dede	İsmail Dede	K-1	K-1		c-2	dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 16
6	Anıyaya	1177	1763	Abdal Musa Dergahı	dede	Mehmet Baba	K-1	K-1		c-3	baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 37
7	Anıyaya	1180	1766	Abdal Musa Dergahı	dede	ad okunamamış	K-1	K-1		c-3	dede	2*4	E	Karaçığ, 2011, Kat. 12
8	Anıyaya	1180	1766	Abdal Musa Dergahı	dede	İsmail Dede	K-1	K-1		c-2	dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 38
9	Anıyaya	1185	1771	Abdal Musa Dergahı		ad okunamamış	K-1	K-1		c-2	dede	2*4	E	Karaçığ, 2011, Kat. 31
10	Anıyaya	1185	1771	Abdal Musa Dergahı		ad okunamamış	K-1	K-1		c-3	dede	2*4	E	Karaçığ, 2011, Kat. 32
11	Anıyaya	1188	1774	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	İsmail Dede	D-1	D-1		c-1	postnişin baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 09
12	Anıyaya	1193	1779	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Salih Dede	D-1	D-1		c-1	postnişin baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 10
13	Anıyaya	1195	1780	Abdal Musa Dergahı	deriş	Hüseyn	D-1	D-1		c-1	deriş türbedar	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 36
14	Anıyaya	1195	1780	Abdal Musa Dergahı	dede	Ahmet Dede	K-1	K-1		c-3	dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 11
15	Anıyaya	1196	1781	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Halil Dede	D-1	D-1		c-1	postnişin dede	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 33
16	Anıyaya	1198	1783	Abdal Musa Dergahı	deriş	Hüseyn (deriş)	K-1	K-1		c-3	deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 17
17	Anıyaya	1198	1783	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	ad okunamamış	K-1	K-1		c-3	halife	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 20
18	Anıyaya	1198	1783	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Hüseyn (deriş)	K-1	K-1		c-3	deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 21
19	Anıyaya	1215	1800	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	İbrahim (Çolak deriş)	D-1	D-1		c-3	deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 24
20	Anıyaya	1215	1800	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Bayram Baba	D-1	D-1		c-1	baba aşçı	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 29
21	Anıyaya	1215	1800	Abdal Musa Dergahı	türbedar	Ali (deriş)	D-1	D-1		c-3	deriş nakip	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 30
22	Anıyaya	1216	1801	Abdal Musa Dergahı	türbedar	Mehmet (Hafız)	D-1	D-1		c-2	türbedar	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 28
23	Anıyaya	1227	1812	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Yeli Baba (deriş)	D-1	D-1		c-3	baba deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 25
24	Anıyaya	1230	1814	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Yeli Baba	D-1	D-1		c-1	baba aşçı	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 18
25	Anıyaya	1230	1814	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Mehmet (deriş)	D-1	D-1		c-1	deriş emekçi	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 26
26	Anıyaya	1237	1821	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	İbrahim Dede	D-1	D-1		c-4	postnişin dede	1*1	E	Karaçığ, 2011, Kat. 05
27	Anıyaya	1265	1849	Abdal Musa Dergahı	şah	Ali (çocuk)	D-1	D-1		c-3	deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 04
28	Anıyaya	1274	1858	Abdal Musa Dergahı		Ahmet	D-1	D-1		c-2	dede	2*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 39
29	Anıyaya	1276	1859	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Mustafa Dede	D-1	D-1		c-2	halife dede	1*1	E	Karaçığ, 2011, Kat. 06
30	Anıyaya	1284	1868	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	ad yok	D-1	D-1		2*2	postnişin baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 35
31	Anıyaya	1295	1879	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Süleyman Baba	D-1	D-1		c-2	postnişin baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 03
32	Anıyaya	1306	1888	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Mehmet Baba	Y-2	Y-2		c-2	postnişin aşevi	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 07
33	Anıyaya	1316	1898	Abdal Musa Dergahı	baba	Çafer (Baba)	D-1	D-1		c-3	postnişin baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 02
34	Anıyaya	1316	1898	Abdal Musa Dergahı	baba	Halil Baba	D-1	D-1		c-2	baba	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 15
35	Anıyaya	1317	1899	Abdal Musa Dergahı	deriş	Deriş ...	D-1	D-1		kırık	deriş	1*4	E	Karaçığ, 2011, Kat. 19
36	Anıyaya	1322	1906	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Ali Baba	Y-1	Y-1		1*5	postnişin baba	1*5	E	Karaçığ, 2011, Kat. 08
37	Anıyaya	1327	1911	Abdal Musa Dergahı	deriş	İbrahim (deriş)	D-1	D-1		c-2?	deriş	1*2	E	Karaçığ, 2011, Kat. 40

38	Analya	1335	1916	Abdal Musa Dergahı	Abdal Musa	Yusuif (Arabun)		D-1	b-5	türbedar	1*2	E	Karaçag, 2011, Kat. 13
39	Analya	1935	1935	Abdal Musa Dergahı	hünkar	Aziz		D-1	c-3	türbedar	1*2	E	Karaçag, 2011, Kat. 01
40	Balıkesir	1299	1882	Şeyh Lutfullah Cms.	nazenin	Faki Bey (çocuk)		D-1	b-2	baba	2*3	E	Gökler, 2017, Kat. S-39
41	Bursa	1266	1850	Pınarbaşı Mzrl.	bektası	Ehnebir Baba		D-1	c-3	derviş	1*5	E	Öcalan-Mermutlu, 2016/2, 10, 2
42	Çanakkale	1193	1779	Mezarlık		Derviş		D-1	c-3	derviş	1*4	E	Başaran, 20, Kat. Kat. 116
43	Çanakkale	1276	1860	Çatıdi Sultn Cms.	bektası	Mehmet Rana - kızı Ayyşe		D-1			2*6	E	Acoglu, 2007, Kat. 1
44	Çankırı	1935	1935	San Baba Mzrl.	bektası	İsmail (Tufoğbaşı)		D-4			2*6	E	Kalarlar, 2018, Kat. 9
45	Denizli	1224	1809	Değiği Sultn Tk.		Silleyman Dede		D-1	f-2	dede	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 15
46	Denizli	1228	1813	Değiği Sultn Tk.		Hüseyin dede		D-1	c-1	dede	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 14
47	Denizli	1250	1834	Değiği Sultn Tk.		Sinan Dede		D-1	b-2	dede	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 16
48	Denizli	1267	1850	Teslim Abdal Trb.	al-i aba	Almet Baba		D-1	c-2	baba	1*2	E	Beyazit-Beyazit, 2016, 109
49	Denizli	1283	1866	Değiği Sultn Tk.		Ali Dede (seyh)		D-1	b-2	postnişin dede	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 18
50	Denizli	1285	1868	Değiği Sultn Tk.		Abdulkadir (gü-i ziba)		D-1	b-2	dede dede	2*1	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 10
51	Denizli	1295	1878	Teslim Abdal Trb.		Hüseyin Baba	teslim	D-1	b-3	baba	1*3	E	Beyazit-Beyazit, 2016, Kat. 3
52	Denizli	1308	1890	Teslim Abdal Trb.		Ali Baba (derviş)		D-1	b-1	baba	1*2	E	Beyazit-Beyazit, 2016, Kat. 4
53	Denizli	1311	1893	Teslim Abdal Trb.		Hasan Baba		D-1	c-7	baba	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2016, 113
54	Denizli	1313	1895	Değiği Sultn Tk.		ad okunmamış		D-1	c-3	baba	2*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 6
55	Denizli	1334	1916	Teslim Abdal Trb.		Sinan Baba		D-1		baba	1*2	E	Beyazit-Beyazit, 2016, Kat. 5
56	Denizli	1335	1917	İlbadi Mzrl.	al-i aba	Kazım Baba	teslim	D-1	D-8	baba	1*1	E	Pektas, 2019, Kat. 77
57	Denizli	1927	1927	İlbadi Mzrl.	al-i aba	Salih Efendi	teslim	D-1	c-2	bende	2*2	E	Pektas, 2019, Kat. 8, 2
58	Denizli	1945	1945	Değiği Sultn Tk.	bektası	Hüseyin Mazlum Balım Baba		D-1	c-2	knbu al em baba	1*2	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 19
59	Denizli	1935	1935	Değiği Sultn Tk.		Almet		D-kırık		dede oğlu	1*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 17
60	Denizli	1935	1935	Değiği Sultn Tk.		yalnız başlık		D-1	a-2		2*4	E	Beyazit-Beyazit, 2016, 105
61	Denizli	1935	1935	Değiği Sultn Tk.		yalnız başlık		D-1			2*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 20
62	Denizli	1935	1935	Değiği Sultn Tk.		yalnız başlık			c-5		2*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 21
63	Denizli	1255	1839	Uzun Kaldırım mzar	bektası	Mustafa Baba			f-2	baba	2*4	E	Beyazit-Beyazit, 2014, Kat. 22
64	Edirne	1227	1812	Rüstem Baba Tk.		Hüseyin Baba				postnişin baba	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 1
65	Edirne	1192	1778	Rüstem Baba Tk.		Ali Dede				postnişin dede	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 2
66	Edirne	1182	1768	Rüstem Baba Tk.		İbrahim Seyfi Baba Efendi				baba	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 3
68	Edirne	1216	1801	Rüstem Baba Tk.		Yakup (Seyyid)				mihmandar	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 4
69	Edirne	1234	1818	Rüstem Baba Tk.		Ali (Seyyid, derviş)				derviş	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 5
70	Edirne	1216	1801	Rüstem Baba Tk.		İbrahim Baba				postnişin baba	1*5	E	Gümüsoğlu, 2010, Kat. 7
71	İstanbul	1197	1782	Bandırmalı Tk.		Selim Baba					1*5	E	Turnal-Turnalı 1990, 117
72	İstanbul	1229	1813	Cevri Usta Cms.	al-i aba	Kıncı Baba		D-1	c-1	baba	1*2	E	Melmed Raif, 1996, 194
73	İstanbul	1304	1886	Emin Baba Tk.	bektası	Emin Baba (Mahri)	teslim	D-1	c-1	kurucu baba	1*1	E	Soyser, 2005, 30
74	İstanbul	1202	1787	Erkikl Baba Tk.		Almet	teslim	D-1	c-1	pir	2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 6
75	İstanbul	1208	1793	Erkikl Baba Tk.	haydar	Fatma Hanım (çocuk)		Y-1			2*6	K	Berk, 2016-2, 1547
76	İstanbul	1214	1799	Erkikl Baba Tk.		Mehmed Baba		D-1	c-1	baba	1*4	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 9
77	İstanbul	1239	1823	Erkikl Baba Tk.	bektası	Bekir ağa		D-1		saılık	2*4	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 38
78	İstanbul	1283	1866	Erkikl Baba Tk.		Mehmed Perişan Baba		D-1	c-1	baba tekke banisi	1*4	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 8
79	İstanbul	1285	1869	Erkikl Baba Tk.		İsmail Bey	teslim	Y-1	c-3	knrt	2*3	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 16b
80	İstanbul	1287	1871	Erkikl Baba Tk.		Mehmet Sabit Efendi	teslim	Y-1	c-3	knrt	2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 16a

81	İstanbul	1289	1872	Erkikl Baba Tk.	bektası	Abdullah Baba	D-1	b-3	baba mulup	1*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 39
82	İstanbul	1288	1872	Erkikl Baba Tk.	bektası	Mustafa Baba	teslim	c-1 kbrt	postunşin baba	1*1	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 7
83	İstanbul	1292	1875	Erkikl Baba Tk.	bektası	Ahmed Ağa (binbaşı)	teslim			2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 29
84	İstanbul	1296	1879	Erkikl Baba Tk.	al-i aba	Amine Hanım	D-6			2*6	K	Berk, 2016-2, 1550
85	İstanbul	1296	1879	Erkikl Baba Tk.	haydar	Emine Hanım	D-6		postunşin eşi	2*6	K	Berk, 2016-2, 1550
86	İstanbul	1301	1883	Erkikl Baba Tk.	haydar	Fatma Hatun (çocuk)	Y-1			2*6	K	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 19
87	İstanbul	1303	1885	Erkikl Baba Tk.	al-i aba	Mustafa Bey	D-1	c-3 kbrt	bende	2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 20
88	İstanbul	1305	1887	Erkikl Baba Tk.	haydar	Timur Paşa	teslim	a-3 kbrt	bende	2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 13
89	İstanbul	1308	1890	Erkikl Baba Tk.	al-i aba	Emine	D-7		bende	2*5	K	Berk, 2016-2, 1553
90	İstanbul	1309	1892	Erkikl Baba Tk.		Hasan Baba	teslim	c-1	mürşid baba	1*1	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 5
91	İstanbul	1325	1907	Erkikl Baba Tk.	kerbela	Fatma Nezhıye (Paşa kızı)	D-10			2*5	K	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 14
92	İstanbul	1325	1907	Erkikl Baba Tk.	kerbela	Fatma Aliye (tüccar kızı)	D-4			2*6	K	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 32
93	İstanbul	1327	1909	Erkikl Baba Tk.	nazemin	Hamid Baba	D-1	c-1	mürşid baba	1*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 4
94	İstanbul	1334	1915	Erkikl Baba Tk.	bektası	Mümin Efendi (Derviş)	D-1	c-2	derviş	1*4	E	Berk, 2016-2, 1554
95	İstanbul	1334	1918	Erkikl Baba Tk.	ehl-i beyt	Fatma Melek Hanım	D-6			2*5	K	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 41
96	İstanbul	1339	1920	Erkikl Baba Tk.	bektası	Abdullah Baba	D-1	c-2	baba	1*1	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 1
97	İstanbul	1343	1927	Erkikl Baba Tk.	bektası	Haydar Bey (Tabip binbaşı)	D-5			2*6	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 30
98	İstanbul	19.3Y	Erkikl Baba Tk.	bektası	ehl-i beyt	Zikri Baba	D-1	c-1	mürşid baba	2*5	K	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 22
99	İstanbul	1299	1882	Erkikl Baba Tk.	ehl-i beyt	Emine (Süleyman Paşa anası)	D-7			2*2	E	Vatin-Zarcone 1997, Kat. 15
100	İstanbul	1307	1889	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	Lütfi Bey	D-1	a-3?	baba	1*1	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 2
101	İstanbul	1307	1889	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	Gözet Baba	teslim	a-2	baba	1*1	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 2
102	İstanbul	1307	1889	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	ad yok	Y-1		dede	1*5	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 4
103	İstanbul	1309	1891	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	Sancakdar Baba	Y-2	a-2	baba	1*2	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 3
104	İstanbul	1314	1896	Gözet Baba Tk.	şahkulu	Emine Serife Bacı	Y-4		bacı dede anası	2*6	K	Bacque-G, vd 1991, GB, 8
105	İstanbul	1324	1906	Gözet Baba Tk.	kerbela	Osman Nuri Bey (tıfıngacı)	Y-2	b-4	mulup	2*2	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 7
106	İstanbul	1324	1907	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	Hilmi Dede	Y-2	c-6	dede	1*4	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 1
107	İstanbul	19.3Y	Gözet Baba Tk.	Şahkulu	Şahkulu	Yörük Baba	Y-1	a-1	kubül-ı alem baba	1*5	E	Bacque-G, vd 1991, GB, 6
108	İstanbul	1170	1756	Hâşim Baba Türbesi	al-i aba	Hasan Baba şeyh	D-1		kubül-ı abdal baba	1*2	E	
109	İstanbul	1227	1812	Karıyağdı Tk.	al-i aba	Süleyman Baba	Y-2	c-3	debağ baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 220
110	İstanbul	1232	1817	Karıyağdı Tk.	al-i aba	Müsa Baba	D-1	c-3	baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 220
111	İstanbul	1243	1827	Karıyağdı Tk.	Karıyağdı Tk.	Mehmed Baba (Kalyon)	D-1	c-3	ınaret aşçısı baba	2*3?	E	Yüksel, 2005, 220
112	İstanbul	1280	1863	Karıyağdı Tk.	Karıyağdı Tk.	Nuriye (Mustafa Paşa eşi)	D-6		mulup dervise	2*7	K	Yüksel, 2005, 220
113	İstanbul	1291	1874	Karıyağdı Tk.	Karıyağdı Tk.	Mehmed Necib Baba	Y-2	c-3	postunşin baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 219
114	İstanbul	1303	1886	Karıyağdı Tk.	Karıyağdı Tekkesi	İbrahim Selim	D-1	D-4	postunşin baba	2*1	E	Yüksel, 2005, 220
115	İstanbul	1305	1888	Karıyağdı Tk.	tekke	Asım Efendi (Yorgancı)	Y-1	c-3 kbrt	bende yorgancı	2*2	E	Yüksel, 2005, 219
116	İstanbul	1318	1900	Karıyağdı Tk.	kerbela	Ali Raza Efendi (başkomiser)	D-1	c-3 kbrt	mulup	2*2	E	Yüksel, 2005, 219
117	İstanbul	1335	1917	Karıyağdı Tk.	bektası	Mehmed Salih Baba	D-1	c-3	seccadenişin baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 219
118	İstanbul	19.3Y	Karıyağdı Tk.	şeyh	şeyh	Mehmet Abdi Baba	Y-2	a-2	baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 219
119	İstanbul	19.3Y	Karıyağdı Tk.	Kazimiyeye	bektası	Ali Baba (Karıyağdı)	teslim	a-2	kubül-ı arifin baba	1*2	E	Yüksel, 2005, 219
120	İstanbul	19.3Y	Karıyağdı Tk.	bektası	ad okunmıyor	ad okunmıyor	foto yok	Y-1	postunşin	1*5	E	Yüksel, 2005, 220
121	İstanbul	1330	1912	Maltepe Mazi	bektası	Cemal Efendi (Derviş)	D-1	c-3	derviş	1*2	E	Berk, 2016-2, 1461
122	İstanbul	1166	1753	Mansur Baba Tk.	bektası	Ali Efendi (Şeyh Ağrıvî)	D-1	f-3	şeyh	1*4	E	Bacque-G, vd 1991, Mb, 20
123	İstanbul	1211	1796	Mansur Baba Tk.	al-i aba	İsmail (Derviş)	D-1	c-1	derviş	1*4	E	Bacque-G, vd 1991, Mb, 40
124	İstanbul	1286	1869	Mansur Baba Tk.	al-i aba	Abdullah Baba	D-1	c-2	baba	1*2	E	Bacque-G, vd 1991, Mb, 46

125	İstanbul	1300	1882	Mansur Baba Tk.	hünkar	Mustafa Ağa		D-1	c-3	mulhip	2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mb. 26
126	İstanbul	1302	1884	Mansur Baba Tk.	al-i aba	Halim		D-1		bende	2*6	E	Bacque-G. vd 1991, Mb 10
127	İstanbul	1303	1885	Mansur Baba Tk.	pir	Süddika Hanım		D-6		mulhip	2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mb 9
128	İstanbul	1304	1886	Mansur Baba Tk.		Remzi (Derviş)		D-1	c-3	derviş	1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mb. 27
129	İstanbul	1306	1889	Mansur Baba Tk.		Ali Bey	teslim	D-1			2*5	E	Bacque-G. vd 1991, Mb 11
130	İstanbul	1306	1889	Mansur Baba Tk.	bektâşi	Ali Ağa (yelken ustası)		D-1	c-3	bende intisap	2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mb. 25
131	İstanbul	1309	1891	Mansur Baba Tk.	al-i aba	Mehri (Hacı)		Y-3		minnesip	2*6	E	Gümüştöğül, 2018, Kat. 3, 2
132	İstanbul	1309	1891	Mansur Baba Tk.	al-i aba	Hadice Nimet (binbaş es)		Y-3		mulhip	2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mb 8
133	İstanbul	1309	1892	Mansur Baba Tk.	ehl-i beyt	Besime Hanım	Y-4			mulhip	2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mb 13
134	İstanbul	1311	1893	Mansur Baba Tk.		Hatice (16 yaş)	teslim	D-6			2*5	K	Bacque-G. vd 1991, Mb. 23
135	İstanbul	1315	1897	Mansur Baba Tk.		Makbule Hanım		D-1	c-3		2*3	E	Bacque-G. vd 1991, Mb 4
136	İstanbul	1317	1899	Mansur Baba Tk.	minnesip	Fatma Müzeyyen (Paşa kızı)		D-6		minnesip	2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mb 38
137	İstanbul	1318	1900	Mansur Baba Tk.	al-i aba	Fatma Zehra (Paşa es)		Y-1		bende	2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mb 37
138	İstanbul	1328	1910	Mansur Baba Tk.	bektâşi	Muhtit Bey (muhtasebeci)		Y-3	c-3 kbrt	dede oğlu	2*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mb 33
139	İstanbul	1278	1861	Merkez Efendi Oms.	bektâşi	ad yok		Y-1			2*6	E	Berk, 2016/1, 122
140	İstanbul	19-yy		Merkez Efendi Oms.	şah-i veli	Abdurrahman Bey		D-14		baba	1*5	E	Berk, 2016/1, 514
141	İstanbul	1274	1857	Müritim Sultan Oms.	bektâşi	Mustafa Tevfik Efendi		D-1	b-1	mulhip	2*2	E	Kucur, 2017, Kat-81
142	İstanbul	1227	1812	Murat Paşa Oms.	bektâşi	Fatma Hanım (derviş)	teslim	D-1	c-3	derviş	2*2	K	Gizem Karakaya'dan
143	İstanbul	1281	1864	Nur Baba Tk.	tarikati-aliyye	Hevva Bacı (dervişe)		D-4	b-3 kbrt	tekkensin	1*2	K	Soyyer, 2005, 43
144	İstanbul	1164	1750	Rumelhisar Tk.		Abdülbaki		D-1	F-2	şeyh	1*4	E	Kut-Eldem, 2010, 221
145	İstanbul	1179	1765	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Eyüp (derviş)		RK-2		derviş	1*5	E	Kut-Eldem, 2010, 321
146	İstanbul	1180	1766	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Salih Baba		D-1	c-4	baba	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 188
147	İstanbul	1180	1766	Rumelhisar Tk.	abdal	Ali Baba (derviş)		D-1	kmk	baba derviş	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 322
148	İstanbul	1179	1766	Rumelhisar Tk.	bektâşi	Mahmut (Derviş)		D-1	a-1	derviş	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 361
149	İstanbul	1184	1770	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Mustafa Baba	foto yok			baba	1*5	E	Kut-Eldem, 2010, 349
150	İstanbul	1189	1776	Rumelhisar Tk.	abdal	Ali Baba (Mec)		D-1	c-4	baba	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 253
151	İstanbul	1192	1778	Rumelhisar Tk.		Hasan Baba		D-1	c-2	baba ilteci	1*4	E	Kut-Eldem, 2010, 224
152	İstanbul	1198	1784	Rumelhisar Tk.		Ahmed Baba	teslim	D-1	c-4	baba	1*3	E	Kut-Eldem, 2010, 185
153	İstanbul	1227	1812	Rumelhisar Tk.		Mazlum Mustafa Baba		D-1	c-3	baba	1*4	E	Kut-Eldem, 2010, 325
154	İstanbul	1227	1812	Rumelhisar Tk.		Mehmed Efendi (Tacirzade)		D-1	kmk	mulhip	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 326
155	İstanbul	1238	1822	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Mehmet (derviş, kaptan)		D-1	kmk	bende	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 276
156	İstanbul	1237	1822	Rumelhisar Tk.	kerbela	Ayye (Mahmud Baba anası)		D-3		baba anası	2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 198
157	İstanbul	1240	1825	Rumelhisar Tk.	bektâşi	Said Efendi Baba		D-1		baba	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 166
158	İstanbul	1255	1839	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Arif Mustafa Ağa (naîf)		D-1		mulhip	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 195
159	İstanbul	1260	1844	Rumelhisar Tk.		Hacer Hanım (Ali Bey kızı)		D-6		mulhip	2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 243
160	İstanbul	1265	1848	Rumelhisar Tk.	haydari	Salih Ağa		D-1		bende	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 270
161	İstanbul	1265	1848	Rumelhisar Tk.	kerbela	Mahmut (mir, kaptan)	Y-1			bende	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 241
162	İstanbul	1272	1855	Rumelhisar Tk.	ehl-i beyt	Ali Ağa (Baba kardeşi)		D-1	c-3	mulhip	2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 190
163	İstanbul	1271	1855	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Hatice Bacı		D-3		bacı mulhip	2*2	K	Kut-Eldem, 2010, 226
164	İstanbul	1272	1856	Rumelhisar Tk.	haydar	İsmail Baba		D-1	c-3	pir baba	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 245
165	İstanbul	1274	1857	Rumelhisar Tk.	huseyin	Fatma Hayriye (Paşa kızı)		D-6		pir baba	2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 175
166	İstanbul	1277	1860	Rumelhisar Tk.	haydar	Mahmut Baba		D-1	f-1	pir baba	1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 187
167	İstanbul	1280	1864	Rumelhisar Tk.	kerbela	Mehmet (binbaş)		D-1		mulhip	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 225
168	İstanbul	1282	1865	Rumelhisar Tk.	kerbela	Ahmet Paşa		D-2	kmk	mulhip	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 216
169	İstanbul	1282	1866	Rumelhisar Tk.	al-i aba	Kadı		Y-1		mulhip	2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 239

170	İstanbul	1285	1868	Rumelhisarı Tk.	kerbela	Münever (8 yaşında)	D-7					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 274
171	İstanbul	1290	1873	Rumelhisarı Tk.	muhup	İsmail (mir, yeklençibaşı)	D-1	teslim				2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 231
172	İstanbul	1291	1874	Rumelhisarı Tk.	hünkâr	Mehmet Pehlivan	D-9	teslim				2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 227
173	İstanbul	1291	1874	Rumelhisarı Tk.		Rukiyye Hanım	D-9					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 220
174	İstanbul	1294	1877	Rumelhisarı Tk.	tarik	Edhene Efendi (Yörgenli)	D-1					2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 244
175	İstanbul	1299	1881	Rumelhisarı Tk.	bektaş	Hatice Efendi (Çaryekzade)	D-1					2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 237
176	İstanbul	1305	1887	Rumelhisarı Tk.	bektaş	Mustafa ağa	D-1					2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 228
177	İstanbul	1307	1889	Rumelhisarı Tk.	al-i aba	Mustafa Fehmi (bekçibaşı)	Y-2	Y-1				2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 236
178	İstanbul	1310	1893	Rumelhisarı Tk.	postnişin	Alimed Baba	D-1					1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 191
179	İstanbul	1312	1894	Rumelhisarı Tk.	Şehitlik Tekkesi	Lutfiye	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 248
180	İstanbul	1313	1896	Rumelhisarı Tk.	bektaş	Mustafa Abbas Efendi	Y-2	Y-1				2*1	E	Kut-Eldem, 2010, 169
181	İstanbul	1317	1899	Rumelhisarı Tk.	Nafi Baba	Şir Ali (Nafi Baba çocuğu)	D-1	teslim				2*1	E	Kut-Eldem, 2010, 165
182	İstanbul	1318	1900	Rumelhisarı Tk.	resul	Fatma Pakize Hanım	Y-1					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 219
183	İstanbul	1320	1902	Rumelhisarı Tk.	ehl-i beyt	Yusuf Aziz (Baba damaad)	D-1	teslim				2*2	E	Kut-Eldem, 2010, 192
184	İstanbul	1322	1904	Rumelhisarı Tk.	haydar	Hüseyin Galib Paşa	Y-1					2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 298
185	İstanbul	1323	1905	Rumelhisarı Tk.	al-i aba	Hamide (börekçi esi)	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 246
186	İstanbul	1323	1905	Rumelhisarı Tk.	al-i aba	Emine Makbule	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 247
187	İstanbul	1324	1906	Rumelhisarı Tk.	al-i aba	ad yok (Nafi Baba esi)	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 173
188	İstanbul	1327	1909	Rumelhisarı Tk.	naciye	Hasene Hn. (postnişin esi)	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 261
189	İstanbul	1327	1909	Rumelhisarı Tk.	ehl-i beyt	Şakibe Hanım	Y-1	Y-1				2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 254
190	İstanbul	1328	1910	Rumelhisarı Tk.	nazenin	Hasan Bey	Y-1	Y-1				2*6	E	Kut-Eldem, 2010, 249-250
191	İstanbul	1330	1912	Rumelhisarı Tk.	haydar	Nafi Baba	D-1					1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 367
192	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		Salka Baba	D-12						E	Kut-Eldem, 2010, 372
193	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.	bektaş	Salih Ağa	D-1					1*2	E	Kut-Eldem, 2010, 233
194	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		Derviş....	D-1					1*4	E	Kut-Eldem, 2010, 273
195	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		Mahmud Baba	D-1					1*5	E	Kut-Eldem, 2010, 376
196	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		Hayriye (Sevli esi)	D-6					2*6	K	Kut-Eldem, 2010, 375
197	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		ad okunamıyor	D-7					2*3	K	Kut-Eldem, 2010, 277
198	İstanbul		19-yy	Rumelhisarı Tk.		başlık	Y-2					2*4	E	Kut-Eldem, 2010, 304
199	İstanbul	1194	1780	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Ali Bey (Paşa giysi ağası)	Y-2	teslim				2*6	E	Berk, 2016-2, 794
200	İstanbul	1230	1815	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Mehmed Revnak Baba	Y-1					1*2	E	Berk, 2016-2, 790
201	İstanbul	1239	1823	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Abdullah Baba	D-1					1*2	E	Berk, 2016-2, 887
202	İstanbul	1255	1839	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Mehmed Ali Baba (sarac)	KR-1					1*5	E	Berk, 2016-2, 797
203	İstanbul	1264	1848	Seyyid Nizam Cms.	kerbela	Mahmud Efendi (kâtip)	D-1	teslim				2*6	E	Berk, 2016-2, 8, 24
204	İstanbul	1267	1851	Seyyid Nizam Cms.	al-i aba	Halil Revnaki Baba	D-1					1*2	E	Berk, 2016-2, 789
205	İstanbul	1269	1853	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Serife Hatice Bacı	D-6	teslim				2*5	K	Berk, 2016-2, 8, 21
206	İstanbul	1269	1853	Seyyid Nizam Cms.	haydar	Hatice Hanım	D-6	teslim				2*5	K	Berk, 2016-2, 8, 23
207	İstanbul	1274	1858	Seyyid Nizam Cms.	bektaş	Osman (Kapitan)	D-1					2*6	E	Berk, 2016-2, 796
208	İstanbul	1275	1858	Seyyid Nizam Cms.		Ali Rıza Bey (3 yaşında)	D-1					1*1	E	Berk, 2016-2, 837
209	İstanbul	1277	1860	Seyyid Nizam Cms.		Sevki İbrahim Efendi	D-1					1*4	E	Berk, 2016-2, 791
210	İstanbul	1284	1867	Seyyid Nizam Cms.	Emin Baba	Emin Baba	D-1					1*2	E	Berk, 2016-2, 791
211	İstanbul	1289	1882	Seyyid Nizam Cms.	ehl-i beyt	Ayye Hasibe (Paşa esi)	Y-3	teslim				2*5	K	Berk, 2016-2, 840
212	İstanbul		19-yy	Seyyid Nizam Cms.	al-i aba	İsmail Hakkı	D-1					2*2	E	Berk, 2016-2, 798

213	İstanbul	1309	1892	Silivrikapı Ayvalık M.	haydar	Mustafa Remzi	teslim	D-1			2*6	E	Berk, 2016-2, 1366
214	İstanbul	1093	1682	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Mustafa (şeyh)	K-1	f-2			1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 39
215	İstanbul	1097	1685	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Yusuf (şeyh)	K-1	f-2			1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 37
216	İstanbul	1109	1697	Şahkulu Tk.	bektaş	Ali Dede	K-1	e			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C 31
217	İstanbul	1121	1708	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Ali Derviş	Y-1				1*5	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C 34
218	İstanbul	1175	1761	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Fezailülfî (Hacı Bektaş soyu)	D-1	f-2			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 49
219	İstanbul	1186	1772	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	ad yok Azbi? Dedezade	D-1	c-1			2*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 46
220	İstanbul	1205	1793	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Mahmud Baba	D-1	c-2			1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 35
221	İstanbul	1214	1799	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Musa Baba (Giridi Resmi)	D-1	c-1			1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C 3, 2
222	İstanbul	1217	1802	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Fethülâli	D-1	c-3			2*1	E	Şamet Algaydan
223	İstanbul	1218	1804	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	İsmail Baba	D-1	c-1			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 23
224	İstanbul	1226	1811	Şahkulu Tk.	al-i aba	Ömer Baba (derviş)	D-1	c-2			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 19
225	İstanbul	1229	1813	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Hüseyin Efendi (Derviş)	D-1	c-2			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B, 21
226	İstanbul	1266	1849	Şahkulu Tk.	al-i aba	Alimed Baba	D-1	c-1			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 24
227	İstanbul	1269	1852	Şahkulu Tk.	kerbela	Sadık Baba	teslim	D-1	c-1		1*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 50
228	İstanbul	1271	1854	Şahkulu Tk.	al-i aba	Paşa Baba	D-1	c-1			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 13
229	İstanbul	1272	1855	Şahkulu Tk.	kerbela	Said Ağa	D-1	c-2			2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 9
230	İstanbul	1274	1857	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Hasan Baba	teslim	Y-2			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 11
231	İstanbul	1274	1857	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Kenzek (Miralay esri)	D-4mk	kerik			2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 27
232	İstanbul	1276	1860	Şahkulu Tk.	haydar	Eşref Efendi (Veznedar)	Y-2	d-1			2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 29
233	İstanbul	1277	1861	Şahkulu Tk.	al-i aba	Hacerülhame Bacı	D-6	d-1			2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. E 53
234	İstanbul	1280	1863	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Ali Baba	teslim	D-1			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 10
235	İstanbul	1280	1863	Şahkulu Tk.	haydar	Kasım (mir)	D-1				2*6	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 16
236	İstanbul	1284	1867	Şahkulu Tk.	al-i aba	Mehmet Şakir Baba	Y-1	c-3 kbrt			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 25
237	İstanbul	1285	1868	Şahkulu Tk.	al-i aba	Tufulay Paşa	D-1	b-2 kbrt			2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 17
238	İstanbul	1285	1868	Şahkulu Tk.	al-i aba	Rafia Hanım	Y-3				2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 15
239	İstanbul	1288	1871	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Hidayet Derviş	D-1	c-2			1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 18
240	İstanbul	1288	1871	Şahkulu Tk.	nazenin	Mehmet Naserettin (katip)	teslim	D-1	c-3 kbrt		2*6	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B, 20
241	İstanbul	1288	1871	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	ad yok Hafiz Efendi eşi	D-6				2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 8
242	İstanbul	1291	1874	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Mehmet Sadık (Bahmuncu)	D-1	c-3			2*4	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 7
243	İstanbul	1292	1875	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Musa Baba	teslim	D-1	c-1		1*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. A 3
244	İstanbul	1292	1875	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Ali	D-1	c-1			2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C 30
245	İstanbul	1293	1876	Şahkulu Tk.	al-i aba	Ömer Paiz Paşa	Y-2	d-1			2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 28
246	İstanbul	1296	1878	Şahkulu Tk.	al-i aba	Azmiğil (Hesib Paşa eşi)	teslim	Y-1	c-3 kbrt		2*2	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B, 2, 2
247	İstanbul	1295	1879	Şahkulu Tk.	al-i aba	Mehmet Baba	teslim	D-1	c-2		1*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 48
248	İstanbul	1297	1879	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Said Hanım	teslim	Y-1	b-3 kbrt		2*2	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 14
249	İstanbul	1298	1880	Şahkulu Tk.	al-i aba	Hızır Baba (Esvari)	Y-2	c-2?			1*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 47
250	İstanbul	1299	1881	Şahkulu Tk.	al-i aba	Abdi Efendi	teslim	Y-1	c-3 kbrt		2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 45
251	İstanbul	1300	1882	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Elma Hanım	teslim	D-6			2*2	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. A 5
252	İstanbul	1306	1887	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Arif Baba	teslim	D-1	c-1		1*1	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 51
253	İstanbul	1306	1888	Şahkulu Tk.	al-i aba	Hüseyin Kemal (2,5 yaş)	teslim	D-1	c-3		2*3	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. C, 26
254	İstanbul	1306	1888	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Zehra Hanım	D-6	c-3 kbrt			2*4	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. B 1, 2
255	İstanbul	1311	1893	Şahkulu Tk.	al-i aba	Emine Hüsnü (dervişe)	Y-2	d-2			1*1	K	Bacque-G. vd 1991, Mlk. D 43
256	İstanbul	1313	1895	Şahkulu Tk.	Şahkulu Tk.	Cemil Bey	teslim	Y-2	d		2*6	E	Bacque-G. vd 1991, Mlk. A 4

257	İstanbul	1321	1903	Sahikulu Tk.	Sadıkca	Fatma Şehma	teslim	Y-3				2*6	K	Bacque-G. vd 1991, Nk-A 6
258	İstanbul	1336	1918	Sahikulu Tk.	bektaş	Alimed Baba	teslim	Y-2	c-1	postnişin baba		1*1	E	Bacque-G. vd 1991, Nk D 36
259	İstanbul	1337	1919	Sahikulu Tk.	bektaş	Nehil Bey	teslim	Y-2	d-2	mulup		2*2	E	Bacque-G. vd 1991, Nk D 44
260	İstanbul	1929	Sahikulu Tk.			Musa Baba	D-1	D-4	c-2?	baba çoban		1*4	E	Bacque-G. vd 1991, Nk C 33
261	İstanbul	193Y	Sahikulu Tk.			yazı yok	Y-2		f-2	bende		2*4	E	Bacque-G. vd 1991, Nk D 4, 2
262	İstanbul	1259	1843	Teşciopri Cad. Mzrl.	al-i aba	Abdurrahman (çörekçi)	D-1	D-4				2*6	E	Kırtbil, 2009, Kat: 94
263	İstanbul	1175	1761	Türk İslam Es.Mz	bektaş	Mustafa (Deriş)	D-1	D-1	c-3	deriş		1*2	E	Bozcu, 2017, Kat. 246
264	İstanbul	183Y	Türk İslam Es.Mz			ad yok	D-1	D-1	c-3	baba bani-i snii		2*4	E	Bozcu, 2017, Kat. 247
265	Zmir	1307	1890	Arappanun Tk.		İbrahim Baba (bani-i snii)	D-1	D-1	b-3	baba bani-i snii		1*4	E	Maden, 2018, 184
266	Zmir	1907	Arappanun Tk.			Arif Tosun Aki	teslim	D-1				2*5	E	Maden, 2018, 188
267	Zmir	1332	1914	Arappanun Tk.		Hüseyin Hüsnü Baba	D-1	D-1	c-2	halife		1*4	E	Maden, 2018, 185
268	Zmir	1918	Arappanun Tk.			Hasan (Çolak)	D-1	D-1	b-3	baba		1*2	E	Maden, 2018, 186
269	Zmir	1344	1925	Arappanun Tk.		Alimed Baba	D-1	D-1	c-1	baba		1*4	E	Maden, 2018, 186
270	Zmir	1317	1899	Horasanlı Ali Baba T.		İbrahim (deriş)	teslim	D-1	c-3	deriş aşçı		1*2	E	Maden, 2018, 196
271	Zmir	1317	1899	Horasanlı Ali Baba T.		Habib Baba	Y-2	Y-1	c-2	postnişin baba		1*2	E	Maden, 2018, 195
272	Zmir	1328	1910	Horasanlı Ali Baba T.		Mehmed Baba (karaburumlu)	teslim	D-1	D-4	baba		2*4	E	Maden, 2018, 197
273	Zmir	1340	1922	Horasanlı Ali Baba T.		İbrahim (Camazak)	D-1	D-1	b	mulup		1*2	E	Maden, 2018, 197 (foto yok)
274	Zmir	1346	1927	Horasanlı Ali Baba T.		İbrahim (halife)	Y-2	Y-4	c-1	postnişin baba		1*2	E	Maden, 2018, 194
275	Zmir	1292	1875	Şemsi Baba Tk.	abdal	Kazım (Deriş)	D-1	D-4	c-2	deriş		1*4	E	Ülker 1987, Kat. 13
276	Zmir	1292	1875	Şemsi Baba Tk.		Yusuif (deriş)	D-1	D-1	c-2?	deriş		1*4	E	Ülker 1987, Kat. 15
277	Zmir	1298	1878	Şemsi Baba Tk.		Alimed	D-1	D-1	c-2	baba oğlu		2*1	E	Ülker 1987, Kat. 14
278	Zmir	1297	1879	Şemsi Baba Tk.	Şemsi Baba	Fahri (çocuk)	D-1	D-1	c-3?			2*2	E	Ülker 1987, Kat. 2
279	Zmir	1302	1884	Şemsi Baba Tk.	bektaş	Veli Sami Bey	D-1	D-1	c-2 kbirt	baba damadı		2*1	E	Ülker 1987, Kat. 11
280	Zmir	1301	1885	Şemsi Baba Tk.		Yusuif Şemseddin Baba	Y-2	Y-3	c-2	halife baba		1*4	E	Ülker 1987, Kat. 7
281	Zmir	1309	1892	Şemsi Baba Tk.		Fatma Zehra Hanım	Y-4	Y-4		bacı ana baba eşi		2*6	E	Ülker 1987, Kat. 8
282	Zmir	1311	1893	Şemsi Baba Tk.	ehl-i beyt	Zülfikar Baba (Eğribozlu)	D-1	D-1	c-2?	pir baba		1*2	E	Ülker 1987, Kat. 17
283	Zmir	1320	1902	Şemsi Baba Tk.		Muharem Baba Efendi	D-1	D-1	c-2	baba efendi		2*1	E	Ülker 1987, Kat. 6
284	Zmir	1322	1906	Şemsi Baba Tk.		Hüsnü Efendi	D-1	D-1	c-2	baba oğlu		2*1	E	Ülker 1987, Kat. 5
285	Zmir	1326	1910	Şemsi Baba Tk.	ehl-i aba	Sabire	D-4	D-4		salık mulup		2*6	K	Ülker 1987, Kat. 24
286	Zmir	1327	1911	Şemsi Baba Tk.		Şemseddin (Mir Rıza sovu)	D-1	D-1	c-2	baba oğlu		2*1	E	Ülker 1986, Kat. 4
287	Zmir	1331	1912	Şemsi Baba Tk.		Orhan Gazı Bey (6 aylık)	D-1	D-4	karık			2*3	E	Ülker 1987, Kat. 12
288	Zmir	1335	1916	Şemsi Baba Tk.	nazenin	Cafer (Kandıyeli)	teslim	D-1	D-11	b-3	bende	2*2	E	Ülker 1987, Kat. 20
289	Zmir	1332	1916	Şemsi Baba Tk.		İkbal Ana (postnişin eşi)	D-6	D-6		postnişin eşi		2*6	K	Ülker 1987, Kat. 9
290	Zmir	1334	1918	Şemsi Baba Tk.	semshab	Alimed Ağa (Giridi)	D-1	D-1	b-3	bende		2*2	E	Ülker 1987, Kat. 23
291	Zmir	1337	1921	Şemsi Baba Tk.	al-i aba	Afet Hanım	D-kirik	D-1		mulup		2*6	K	Ülker 1987, Kat. 22
292	Zmir	1342	1923	Şemsi Baba Tk.	Şemsi Baba	Fatma Zehra	D-6	D-6		baba kıızı		2*6	K	Ülker 1987, Kat. 3
293	Karabük	1280	1863	Mezarlık	bektaş	Halil (12 yaş)	D-1	D-6				2*6	E	Biçici, 2008, Kat. 2
294	Karabük	1292	1875	Mezarlık	bektaş	Bavram Efendi	D-1	D-4	c-3			2*2	E	Biçici, 2008, Kat. 5
295	Karabük	1318	1900	Mezarlık	bektaş	Fatma	D-6	D-4		mulup		2*6	K	Biçici, 2008, Kat. 9
296	Karabük	1320	1902	Mezarlık	bektaş	Osman Efendi (Kuruzade)	D-1	D-4	c-2	çrağ mulup		2*2	E	Biçici, 2008, Kat. 10
297	Karabük	1324	1908	Mezarlık	hünkar	Kasım Abdullah efendi	D-1	D-4		mulup		2*6	E	Biçici, 2008, Kat. 13
298	Karabük	193Y	Mezarlık		bektaş	ad okunamıyor	D-1	D-1	c-2	çrağ mulup		1*2	E	Biçici, 2008, Kat. 16
299	Konya	1261	1845	Ah Gay Medressesi	bektaş	Kemter Baba	D-1	D-4		baba		1*2	E	Konyalı 1964, 913
300	Konya	1347	1929	Ulu Mezarlık	bektaş	Emine Ana Kadın	D-4	D-4				2*6	K	Boran vd. 2019, 334

301	Muğla	1292	1875	Hacı Bektaş Veli Tk.	Beğir Fahri Baba	teslim	D-1	c-3	baba	1*1	E	Bıçıcı, 2013, Kat. 31
302	Neveşehir	1196	1781	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed Baba (Horasani)	D-1	D-14	c-2	baba türbedar	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 10
303	Neveşehir	1205	1790	Hacı Bektaş Veli Tk.	Abdal	D-1	D-11	c-1	baba irşadınşın pir	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 19
304	Neveşehir	1216	1801	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Baba (Hakl)	D-1	D-1	c-1	postnşın baba	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 12
305	Neveşehir	1222	1807	Hacı Bektaş Veli Tk.	Hasan Dede	D-1	D-1	c-1	postnşın dede	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 09
306	Neveşehir	1249	1833	Hacı Bektaş Veli Tk.	Topuk Baba (Deli)	D-1	D-14	c-3	baba	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 27
307	Neveşehir	1264	1847	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Şah (Baba)	D-1	D-1	c-3	baba al evi serveri	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 04
308	Neveşehir	1265	1848	Hacı Bektaş Veli Tk.	Alimed Baba	D-1	D-4	c-3	baba aşçı	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 28
309	Neveşehir	1266	1849	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Dede (saatçi)	D-1	D-3	c-3	postnşın dede	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 08
310	Neveşehir	1267	1850	Hacı Bektaş Veli Tk.	Fatma Ana Feyzullah Ef. eşi	D-5	D-3	c-3	pir gelini	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 39
311	Neveşehir	1269	1852	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mustafa Baba	teslim	D-1	c-3	baba türbedar	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 25
312	Neveşehir	1270	1853	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mahmut (derviş)	D-1	D-1	c-3	derviş	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 18
313	Neveşehir	1273	1856	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mustafa Baba	D-1	D-1	c-3	baba mühandar	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 16
314	Neveşehir	1273	1856	Hacı Bektaş Veli Tk.	Sulayman Ağa	D-kırk	D-1	c-3	baba mühandar	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 32
315	Neveşehir	1274	1857	Hacı Bektaş Veli Tk.	İbrahim Baba	D-1	D-11	c-2	baba aşçı	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 22
316	Neveşehir	1274	1857	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed (Hacı Bektaş soyu)	D-1	D-1	c-2	mürşil	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 31
317	Neveşehir	1282	1866	Hacı Bektaş Veli Tk.	Tahir Baba	D-1	D-1	c-1	baba türbedar	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 14
318	Neveşehir	1286	1869	Hacı Bektaş Veli Tk.	al-i resul	D-1	D-1	b-1	baba elmekçi	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 3
319	Neveşehir	1286	1869	Hacı Bektaş Veli Tk.	İbrahim Baba	D-1	D-4	c-3	baba aşçı	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 17
320	Neveşehir	1298	1880	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed Baba	teslim	D-1	c-2	baba elmek evi	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 15
321	Neveşehir	1299	1881	Hacı Bektaş Veli Tk.	dedebağı	D-1	D-1	c-2	baba aşçı	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 26
322	Neveşehir	1299	1881	Hacı Bektaş Veli Tk.	hınkar	foto yok	D-4	c-1	baba	1*5	E	Bayrakal, 2011, Kat. 40
323	Neveşehir	1300	1882	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Baba	D-1	D-1	c-1	baba türbedar	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 41
324	Neveşehir	1300	1882	Hacı Bektaş Veli Tk.	Fatma Zehra	D-6	D-4	c-1	pir soyu	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 35
325	Neveşehir	1301	1883	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Dede (Perişin)	D-1	D-1	c-2	pir baba dede	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 23
326	Neveşehir	1301	1883	Hacı Bektaş Veli Tk.	İbrahim Baba	D-1	D-3	b-3	baba türbedar	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 30
327	Neveşehir	1303	1885	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Haydar (Hızır Abdal soyu)	D-1	D-5	c-3	müdr	2*6	E	Bayrakal, 2011, Kat. 20
328	Neveşehir	1311	1893	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali (Hacı Bektaş soyu)	D-1	D-4	c-3	müdr	2*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 33
329	Neveşehir	1311	1893	Hacı Bektaş Veli Tk.	Diyye Hanım	D-7	D-7	c-3	müdr	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 29
330	Neveşehir	1311	1893	Hacı Bektaş Veli Tk.	Zarif (Hacı Bektaş soyu)	D-7	D-13	c-3	pir soyu	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 37
331	Neveşehir	1311	1893	Hacı Bektaş Veli Tk.	Samia Ana (H. Bektaş soyu)	D-7	D-7	c-3	pir soyu	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 38
332	Neveşehir	1315	1897	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali Baba	teslim	D-1	c-1	baba mühandar	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 6
333	Neveşehir	1316	1898	Hacı Bektaş Veli Tk.	Alimed Baba	teslim	D-1	c-1	baba mühandar	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 7
334	Neveşehir	1316	1898	Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed Baba	D-1	D-1	c-1	baba aşçı	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 13
335	Neveşehir	1317	1899	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ali (derviş)	D-1	D-1	c-1	derviş kahveci	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 21
336	Neveşehir	1322	1904	Hacı Bektaş Veli Tk.	Fatma Hatim (Çelebi eşi)	D-6	D-kırk	c-1	çelebi eşi	2*6	K	Bayrakal, 2011, Kat. 36
337	Neveşehir	1324	1906	Hacı Bektaş Veli Tk.	Ayşe (Çocu Baba soyu)	D-3	D-4	c-2	baba soyu	2*3	K	Bayrakal, 2011, Kat. 34
338	Neveşehir	1338	1919	Hacı Bektaş Veli Tk.	Abdullah Fahri Baba	teslim	D-1	c-2	elmekevi	1*1	E	Bayrakal, 2011, Kat. 1
339	Neveşehir	19. yy		Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed Baba	D-1	D-1	c-3	baba elmekçi	1*4	E	Bayrakal, 2011, Kat. 2
340	Neveşehir	19. yy		Hacı Bektaş Veli Tk.	Mehmed Baba	D-1	D-1	c-3	baba elmekçi	1*5	E	Bayrakal, 2011, Kat. 5
341	Neveşehir	19. yy		Hacı Bektaş Veli Tk.	Ad okunmamış	D-1	D-1	b-2	postnşın	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 11
342	Neveşehir	19. yy		Hacı Bektaş Veli Tk.	ad okunmamış	D-1	D-1	c-3	derviş	1*2	E	Bayrakal, 2011, Kat. 24
343	Snop	1269	1852	Seyyid Bilal Hazire	Mustafa Baba (seyh)	D-1	D-3	b-1?	baba	1*2	E	Bacque-Grammont vd. 1992, 140
344	Snop	1327	1912	Seyyid Bilal Hazire	Fuat Hüseyin Bey (Kavizade)	D-1	D-4	c-3	kul	2*2	E	Bacque-Grammont vd. 1992, 147

345	Sivas	1296	1878	Masumlar Tk.	Musa Kazım	Salih (Musa Kazım soyu)	D-4		2*6	E	Gürlevik, 2008, 134
346	Sivas	1296	1878	Masumlar Tk.	Muhammed Bakır	Süleyh-i Rumi	foto yok		2*6	E	Gürlevik, 2008, 135
347	Bulgarian		19.yy	Malikoğlu Türbesi		yalnız başlık	c-3		2*4	E	İbrahimli-Keleş, 2016, 245
348	Bulgarian		19.yy	Almalı Baba Türbesi		başlık	c-3		2*4	E	İbrahimli-Keleş, 2016, 437
349	Makedonya	1194	1779	Harabati Baba Tk.	Harabati	Harabati Baba	teslim D-1	Ç-1	1*1	E	Demir, 2016, Kat. A-2
350	Makedonya	1200	1785	Harabati Baba Tk.	al-i aba	Mehmed Meyli Baba	Y-2		1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-1, 2
351	Makedonya	1200	1785	Harabati Baba Tk.		Recep (Deriş)	c-3		1*4	E	Demir, 2016, Kat. C-37
352	Makedonya	1204	1789	Harabati Baba Tk.		Hüseyin Bey	teslim Y-2		1*4	E	Demir, 2016, Kat. C-3, 2
353	Makedonya	1206	1791	Harabati Baba Tk.		Ali Bey (Lestofçalı)	teslim D-1		2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-9
354	Makedonya	1208	1793	Harabati Baba Tk.		Hasan Dedede	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-10
355	Makedonya	1218	1803	Harabati Baba Tk.	baba	Cafer (Deriş)	c-2		1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-8
356	Makedonya	1220	1805	Harabati Baba Tk.		Ali (Deriş)	Y-2	Y-1	1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-14
357	Makedonya	1223	1808	Harabati Baba Tk.	al-i aba	Yusuf (Deriş)	teslim D-1		1*1	E	Demir, 2016, Kat. B-4
358	Makedonya	1223	1808	Harabati Baba Tk.		Hali (Deriş)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-13
359	Makedonya	1224	1809	Harabati Baba Tk.		Muhlar	teslim D-1		2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-11
360	Makedonya	1224	1809	Harabati Baba Tk.		Bekir (Deriş)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-16
361	Makedonya	1226	1811	Harabati Baba Tk.		Mustafa (Deriş)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-7
362	Makedonya	1232	1816	Harabati Baba Tk.	al-i aba	Ali Baba (Açem)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-19
363	Makedonya	1233	1817	Harabati Baba Tk.	Kızıldeli	Yusuf (Deriş)	teslim D-1		1*1	E	Demir, 2016, Kat. B-1
364	Makedonya	1238	1822	Harabati Baba Tk.		Recep Paşa	teslim D-1	krık	1*1	E	Demir, 2016, Kat. A-1
365	Makedonya	1239	1823	Harabati Baba Tk.	baba	İbrahim (Deriş)	D-1		1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-17
366	Makedonya	1240	1824	Harabati Baba Tk.		Mustafa (Girdi, deriş)	D-1		1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-21
367	Makedonya	1240	1824	Harabati Baba Tk.		Süleyman	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-19
368	Makedonya	1240	1824	Harabati Baba Tk.	baba	Bahiyar (Kaçanıklı Deriş)	D-1		1*2	E	Demir, 2016, Kat. C-23
369	Makedonya	1241	1825	Harabati Baba Tk.		Mehmet Baba (Nakkasçı)	D-1		1*4	E	Demir, 2016, Kat. C-21
370	Makedonya	1253	1837	Harabati Baba Tk.	Sersem Ali Baba	Yakup Baba	teslim D-1		1*1	E	Demir, 2016, Kat. C-7
371	Makedonya	1259	1843	Harabati Baba Tk.	12 imam	Mehmed Ağa	teslim D-1		2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-1
372	Makedonya	1264	1850	Harabati Baba Tk.		Halim Bey	teslim D-1		2*2	E	Tuncel, 2004, S.3
373	Makedonya	1267	1850	Harabati Baba Tk.		Zeynel (Deriş)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-29
374	Makedonya	1268	1851	Harabati Baba Tk.		ad Okunamıyş	teslim D-1		2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-4
375	Makedonya	1268	1851	Harabati Baba Tk.		Veli (Molla)	teslim D-1		2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-4
376	Makedonya	1269	1852	Harabati Baba Tk.	bektası	Mehmed Ağa (Malizi)	teslim D-1		2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-5
377	Makedonya	1271	1854	Harabati Baba Tk.		Mustafa (Deriş)	teslim D-1	D-4	1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-1, 2
378	Makedonya	1272	1855	Harabati Baba Tk.		Mehmet Baba (Tiryaklı)	teslim D-1		1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-13
379	Makedonya	1281	1864	Harabati Baba Tk.		Seyyid Ağa	teslim D-1		2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-13
380	Makedonya	1282	1865	Harabati Baba Tk.		ad okunamıyş	teslim D-1		1*4	E	Demir, 2016, Kat. C-8
381	Makedonya	1292	1875	Harabati Baba Tk.		Cafer (Deriş)	teslim D-1	D-3	1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-33
382	Makedonya	1297	1879	Harabati Baba Tk.		Kadir Selman Ağa	teslim D-1	D-3	2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-30
383	Makedonya	1310	1892	Harabati Baba Tk.	bektası	Esat Paşa	teslim D-1		2*6	E	Demir, 2016, Kat. C-6
384	Makedonya	1321	1903	Harabati Baba Tk.	bektası	Mehmed Ruza	D-1	D-3	2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-20
385	Makedonya	1321	1903	Harabati Baba Tk.		Rauf Efendi	D-1		2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-2, 2
386	Makedonya	1327	1909	Harabati Baba Tk.		Yusuf Efendi (Malizi)	teslim D-1		2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-36
387	Makedonya	1342	1926	Harabati Baba Tk.	ehli-i beyt	Yusuf Bey	teslim D-1	D-3	2*2	E	Demir, 2016, Kat. C-27
388	Makedonya	1343	1927	Harabati Baba Tk.		Deriş	D-1		1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-30

389	Makedonya	1929	Harabati Baba Tk.	ehli-i beyt	Haçki Paşa		D-1	D-3	bende	2*6	E	Demir, 2016, Kat. B-5
390	Makedonya	18.YY	Harabati Baba Tk.		Hüseyn Dede		Y-2		dede	1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-6
391	Makedonya	18.YY	Harabati Baba Tk.	baba	Ali Baba		Y-2	Y-1	postnişin baba	1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-9
392	Makedonya	18.YY	Harabati Baba Tk.		Enin Baba (ışçı)		Y-2		müşil baba	1*4	E	Demir, 2016, Kat. B-15
393	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	baba	ad okunmıyor		D-1	D-4	nazir	1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-2
394	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	Sersent, Ali Baba	Zeynüllahi (derviş)		teslim		derviş ekmeççi	1*1	E	Demir, 2016, Kat. B-20
395	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	baba	Ali Baba (derviş)		D-1		derviş kilerci	1*1	E	Demir, 2016, Kat. B-2, 2
396	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	baba	Derişiş (kilerci)		teslim		derviş işçi	1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-24
397	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		Derişiş (ışçı)		teslim			2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-25
398	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		ad okunmıyor		D-1			2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-25
399	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		ad okunmıyor		D-1			2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-26
400	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		Yeşil (Derişiş)		teslim		derviş ekmeççi	1*3	E	Demir, 2016, Kat. B-27
401	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		ad okunmıyor		teslim			2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-28
402	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	bektâşi	Hañli Ağa (Matizi)		teslim			2*4	E	Demir, 2016, Kat. C-10
403	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		Abdal Baba		teslim		baba	1*3	E	Demir, 2016, Kat. C-25
404	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	Hz. Ali	İbrahim (Derişiş)		D-1		derviş	1*1	E	Demir, 2016, Kat. C-35
405	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	bektâşi	Suddak Bey		teslim		ikrar	2*6	E	Demir, 2016, Kat. B-18
406	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	baba	ad okunmıyor		Y-2		postnişin	1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-3
407	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	kerbela	Ali (Erce)		Y-2		halife	1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-31
408	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.	baba	Almet Baba		Y-2		baba ekmeççi	1*2	E	Demir, 2016, Kat. B-3, 2
409	Makedonya	19.YY	Harabati Baba Tk.		başlık					2*4	E	Demir, 2016, Kat. B-29
410	Ukrayna	1013	Arkeoloji Müzesi	bektâşi	Ali Dede		Y-2		dede	1*2	E	Tünnel, 2021b
411	Yunanistan	1085	Horasanlı Tk.		Almet (derviş) sonradan?		foto yok		derviş	1*5	E	Köprülü, 1980, 77
412	Yunanistan	1083	1672 Horasanlı Tk.		Ali Baba (sonradan?)		foto yok		baba	1*5	E	Köprülü, 1980, 70
413	Yunanistan	1258	Mağralıköy Tk.	Kalendiri Tekkesi	Musa Dede		foto yok		dede	1*5	E	Köprülü, 1980, 58-59, 72
414	İstanbul	1184	1770 Rumelhisari Tk.		Mustafa Ağa		D-1		derviş	2*7	E	Çetinaş, 2014, Kat. 23
415	İstanbul	1217	1802 Rumelhisari Tk.	Hacı Bektaş Veli	Hüseyn		D-1		Hacı Bektaş soyu	1*5	E	Çetinaş, 2014, Kat. 39
416	İstanbul	1229	1814 Rumelhisari Tk.		Hulki		D-krnk		baba	1*5	E	Çetinaş, 2014, Kat. 48
417	İstanbul	1240	1824 Rumelhisari Tk.		Almet		D-krnk		derviş	1*5	E	Çetinaş, 2014, Kat. 51
418	İstanbul	1294	1877 Rumelhisari Tk.	ya hu	Ziver		D-1			2*7	E	Çetinaş, 2014, Kat. 61
419	İstanbul	1296	1878 Rumelhisari Tk.		İsmail Ağa		D-15		derviş	2*7	E	Çetinaş, 2014, Kat. 62
420	İstanbul	19.YY	Rumelhisari Tk.	ehli-i beyt	....		D-1		bende lileci	2*6	E	Çetinaş, 2014, Kat. 67
421	İstanbul	19.YY	Rumelhisari Tk.	baba	....		D-krnk		baba yakımı	2*1	E	Çetinaş, 2014, Kat. 81
422	İstanbul	19.YY	Rumelhisari Tk.	kerbela	Hayriye Hanım		D-krnk		şeyli eş	2*1	K	Çetinaş, 2014, Kat. 85
423	Çanakkale	1180	1766 Saka (Kadir) Baba Tk.	Saka Baba	Saka Baba		Y-2		baba	1*2	E	Sabah 2019: 93
424	Çanakkale	1266	1850 Saka (Kadir) Baba Tk.	Saka Baba	Mehmet Arif Dede		D-1		postnişin dede	1*2	E	Sabah 2019: 97
425	Çanakkale	1307	1889 Saka (Kadir) Baba Tk.	Bektâşi	Hüseyn Haydar Baba		D-1		postnişin	1*2	E	Sabah 2019: 98
426	Çanakkale	1324	1906 Saka (Kadir) Baba Tk.	Bektâşi	Mahmut Efendi		D-1		postnişin oğlu	2*1	E	Sabah 2019: 99
427	Çanakkale	1211	1796 Saka (Kadir) Baba Tk.		Hanzza Baba		D-1		baba	1*2	E	Sabah 2019: 101
428	Çanakkale	1285	1868 Saka (Kadir) Baba Tk.		Hacı Edhem		D-1		binbaş	2*2	E	Sabah 2019: 104
429	Çanakkale	1299	1881 Saka (Kadir) Baba Tk.	Kerbela nazenin	Cemali Bey		D-1		derviş	2*3	E	Sabah 2019: 104
430	Çanakkale	1232	1816 Saka (Kadir) Baba Tk.	Saka Baba	Mustafa Baba		foto yok		derviş baba	1*5	E	Sabah 2019: 96
431	Çanakkale	1229	1813 Saka (Kadir) Baba Tk.	Saka Baba	Hasan		foto yok		derviş	1*5	E	Sabah 2019: 96
432	Çanakkale	1221	1806 Saka (Kadir) Baba Tk.	Saka Baba	Almet		foto yok		derviş	1*5	E	Sabah 2019: 96

BELİRSİZLER											
433	Balkesir	1290	1873	Seyh Lütfullah Cms.	nazenin			D-3		K	Gökler, 2017, Kat. 5-33
434	Bursa	1240	1825	Emir Sultan Cms.	al-i aba			D-4		K	Öcalan-Mermutlu, 2012, 164
435	Bursa	1331	1913	Başı İbrahim Cms.	muraza			D-2		E	Mermutlu-Öcalan, 2011, 195-16
436	Bursa	1299	1882	Pınarbaşı Mzrl.	kerbela			D-1		2*7	Öcalan - Mermutlu, 2016, 21-43
437	Bursa	1332	1913	Pınarbaşı Mzrl.	hüseyin			D-9		2*7	Öcalan - Mermutlu, 2016/2, 16, 2
438	Bursa	1344	1925	Pınarbaşı Mzrl.	kerbela			D-6		2*7	Öcalan - Mermutlu, 2016/1, 449
439	İstanbul		19-yy	Merkez Efendi Cms.	al-i aba			Y-1		2*6	Berk, 2016/1, 218
440	İstanbul	1336	1917	Merkez Efendi Cms.	kerbela			D-2		2*6	Berk, 2016/1, 276
441	İstanbul	1297	1879	Merkez Efendi Cms.	kerbela			D-1		2*6	Berk, 2016/1, 365
442	İstanbul	1298	1881	Merkez Efendi Cms.	ehl-i beyt			Y-1		2*7	Berk, 2016/1, 384
443	İstanbul		19-yy	Merkez Efendi Cms.	kerbela			D-6		2*6	Berk, 2016/1, 4, 26
444	İstanbul	1255	1839	Yeni Kozlu Mzrl	kerbela			D-1		2*7	Berk, 2016/1, 665
445	İstanbul	1270	1853	Seyyid Nizam Cms.	ehl-i beyt			D-9		2*6	Berk, 2016/2, 79, 2
446	İstanbul	1311	1894	Seyyid Nizam Cms.	nazenin			Y-1		2*6	Berk, 2016/2, 8, 29
447	İstanbul	1313	1896	Seyyid Nizam Cms.	ehl-i beyt			Y-1		2*6	Berk, 2016/2, 848
448	İstanbul	1293	1876	Seyyid Nizam Cms.	al-i aba			D-6		2*6	Berk, 2016/2, 863
449	İstanbul	1270	1854	Eski Topkapı Mzrl	ehl-i beyt			Y-1		2*7	Berk, 2016/2, 1036
450	İstanbul	1297	1879	Taşköprü Cad. Mzrl.	al-i aba			Y-1		2*6	E Kurtbul, 2009, Kat-83
451	İstanbul	1302	1884	2. Mahmud Türbesi	kerbela			Y-1	Y-1	2*7	Bulut, 2012, Kat. , 25
452	İstanbul	1317	1899	2. Mahmud Türbesi	ehl-i beyt			Y-1	Y-1	2*7	Bulut, 2012, Kat. 69
453	İstanbul	1318	1900	2. Mahmud Türbesi	alevi hüseyini			Y-1	Y-1	2*7	Bulut, 2012, Kat. 7, 2
454	İstanbul	1274	1857	Süleymaniye C.	nazenin			D-1	D-6	2*7	E Uysal, 2013, Kat. 237
455	İstanbul	1333	1915	Koca Mustafa Paşa C.	kerbela			D-1	D-14	2*1	E Nihoğlu, 2003, Kat. 384
456	İstanbul	1298	1881	Karacahmet 22. ada	al-i aba			D-4	D-4	2*7	K Bayraktar, 2019, Kat. 105
457	İstanbul	1213	1798	Kadrga Sokullu Cm	ehl-i beyt			D-3		2*7	K Bacque-G. vd 1990.smk e, 205
458	İstanbul	1322	1904	Mahmut Baba Mzrl	ehl-i beyt					2*7	E Çulhan, 2019, Kat. 169
459	İstanbul	1326	1908	Mahmut Baba Mzr.	ehl-i beyt			K-2		2*7	K Çulhan, 2019, Kat. 173
460	İstanbul	1311	1893	Yenişahra Mzrl.	al-i aba kerbela			Y-1		2*7	E Arslan, 2019, Kat. 2, 2
461	İstanbul	1331	1913	Yenişahra Mzrl.	ehl-i beyt			Y-3	Y-3	2*7	E Arslan, 2019, Kat. 99
462	İstanbul	1071	1660	TIEM	haydar			Y-1		2*7	E Bozcu, 2017, Kat. 196
463	İstanbul	1320	1902	Nasuhî Cms.	ehl-i beyt			D-6		2*7	K Yaman, 2019, Kat. 5, 2
464	İstanbul	1258	1842	Karacahmet 9. ada	ehl-i beyt			D-6		2*7	K Çökten 1996, Kat. 235
465	İstanbul		19-yy	Karacahmet 9. ada	hanedan			D-15		2*1	K Çökten 1996, Kat. 57, 2

466	İstanbul	1278	1861	Şeyh Devrî Cms.	haydar hümkar	ad yok		D-1				2*7	E	Alkner, 2007, Kat. 9
467	Zmir	1188	1852	Hacı Mahmud C	aşure	Ühade Hanım (paşa eşi)		D-6				2*7	K	Ülker 1988,11-4, 2
468	Zmir	1313	1895	büyük mezarlık	al-i aba	Hamid Usta		D-1		muhip		2*7	E	Yılmaz, 2013, Kat., 268
469	Manisa	1251	1835	Ağalar Mzrl.	kerbela	Hadiçe Molla (muftu eşi)		D-6	D-6	muhip		2*7	K	Biçici, 2004, Kat A-5
470	Rize	1306	1889	Fener Cms.	ehl-i beyt	Fatma Hanım (reis eşi)		D-6				2*7	K	Bayhan-Hanoğlu, 2017., 249
471	Rize	1291	1874	Kur'an Kursu Yanı	ehl-i beyt	Fatma Hanım		D-6				2*7	K	Hanoğlu, 2015, Kat. 408
472	Sinop	1299	1881	Seyyid Bilal Hazire	haydar	Ali Bey (Kavizade)		D-1		muhip		2*6	E	G.-Vatin 199, 2, 153
473	Sinop	1326	1908	Seyyid Bilal Hazire	nazenin	Hasan Hütki (Kavizade)		Y-1		muhip		2*6	E	Türker, 2011, Kat. 88
474	Sinop	1328	1910	Mezarlık	hüseyn	Emine Hanım		D-4	D-4			2*7	K	Çal, 2015, Kat. 1. 2. 2
475	Sinop	19.yy		Kesikbaş	hüseyn	ad yok		D-1				2*7	E	Çal, 2015, Kat. 1. 24
476	Tekirdağ		18.yy	Ayas Paşa Cms.	kerbela	Mehmet Giray (han soyu)		D-1				2*7	E	Kançal 1997, Kat. 7, 2
477	Trabzon	1312	1894	Küçük İmaret Mzrl.	kerbela	.... Kalfa		D-6	D-6			2*7	K	Yüksel 1991- 2, 140
478	Trabzon	1316	1898	Sülükli Şehir Mzrl.	kerbela	Zübeyde Hanım		D-9				2*7	K	Yüksel, 2000-4, 338
479	Trabzon	1294	1867	Sülükli Şehir Mzrl.	haydar	Şakire		D-6	D-4			2*7	K	Yüksel 1991-3, 44
480	Trabzon		19.yy	Şehir mzrl.	haydar	Rıza Paşa		D-1				2*7	E	Yüksel, 2000-5, 417
481	Uşak	1283	1866	Mezarlık	Ehl-i beyt	Ayşe Hatun		D-16				2*7	K	Bayrakal, 2016, 85